

สีโบราณของไทย

สุรศักดิ์ เจริญวงศ์

อดีตอาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะไทย คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว

คำสำคัญ สีไทย, หมวดสีไทย, วัสดุธรรมชาติ, การใช้สีในจิตรกรรมไทย, ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย

บทคัดย่อ

สีฝุ่นของไทยเป็นส่วนหนึ่งของวัสดุที่ใช้ในการสร้างสรรค์งานช่างประเภทต่าง ๆ นับตั้งแต่การเขียนสมุดหนังสือไทย การเขียนหัวโขนเพื่อใช้ในการละครไปจนกระทั่งการวาดจิตรกรรมฝาผนัง ช่างไทยนับแต่อดีตอาศัยแหล่งที่มาจากธรรมชาติเช่นก้อนหิน ดินไม้ เปลือกไม้มาใช้ในกระบวนการผลิตสี เมื่อมีการติดต่อกับต่างประเทศเช่นจีนก็ได้มีการนำเข้าสีฝุ่นชนิดต่าง ๆ มาใช้ดังปรากฏหลักฐานในทั้งเอกสารและในจิตรกรรมประเภทต่าง ๆ การสืบทอดชุดความรู้เกี่ยวกับสีไทยไม่สมบูรณ์นักเมื่อเข้าสู่สมัยใหม่ บทความนี้พยายามค้นคว้าชื่อสี ลักษณะ

วัสดุและการผลิต แหล่งที่มาและเปรียบเทียบกับชื่อเรียกสีจากตะวันตกอีกด้วย

สีโบราณของไทย

ครุช่างไทยได้กำหนดแยกหมวดสีเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

- 1 หมวดแม่สี เป็นสีที่สำคัญที่สุดในบรรดาสีต่าง ๆ มี 3 สี สีคราม แดง เหลือง เป็นสีมูลหรือมูลวรรณ (Primary Colours หรือ Pigmentary Primaries) เป็นแม่สีผสมกันทำให้สีต่าง ๆ ขึ้นมากมาย แต่เมื่อนำแม่สีทั้ง 3 มาผสมกัน คราม + แดง + เหลือง (โดยสัดส่วนเท่า ๆ กัน) = สีกลาง (Neutral Colour)
- 2 หมวดสีเบญจรงค์ คือสี 5 สี มาเรียงลำดับกัน คือแม่สีทั้ง 3 กับขาวและดำ สีคราม แดง เหลือง ขาว ดำ = สีเบญจรงค์
- 3 หมวดสีฉัพพรรณรังสี คือแม่สีแสงอาทิตย์ มีอยู่ในแสงแดดเป็นคลื่นแสงปรากฏให้เห็นแสงส่องผ่านละอองน้ำจะเกิดการหักเหเป็นสีรุ้งออกมา สีแดงชาด (แดง) แดง (ส้ม) เหลือง เขียว คราม (น้ำเงิน) ม่วงคราม ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วเห็นได้ว่า สีแดงชาด เหลืองและสีคราม = เป็นสีมูลหรือแม่สี สีแดงเสน เขียวและม่วง เป็นสีผสมของแม่สี
- 4 หมวดสีนพรัตน์ คือสีแก้วมณี 9 ประการคือ ขาว (เพชร) --- แดงสด (ทับทิม) --- เขียวสด (มรกต) --- เหลืองสด (บุษราคัม) --- แดงแก่ (โกเมน) --- คราม (นิล) --- หมอก (มุกดาหาร) --- หงสบาท (เพทาย) --- เลื่อมประภัสสร (ไพฑูรย์)

ค่าของสี

คือน้ำหนักของสีเดียวหรือหลายสีให้เห็นเป็นค่าน้ำหนักของสีอ่อนแก่หลายระดับต่าง ๆ กัน ไปให้ใกล้เคียงกลมกลืนกันเกิดเป็นน้ำหนักแสงเงาหรือตัดกันอย่างรุนแรงดังตาม การแสดงค่าของสีเดียว หรือสีอื่นที่เป็นสีกลางทั้งหมดเรียกว่า เอกรงค์ (monochrome) --- การแสดงค่าของสีหลายสีต่างกันให้ประสานกลมกลืนกันเรียกว่า พหุรงค์ (polychrome)

วรรณะของสี

ในงานจิตรกรรมแยกออกเป็น 2 วรรณะคือวรรณะสีอุ่นและวรรณะสีเย็น

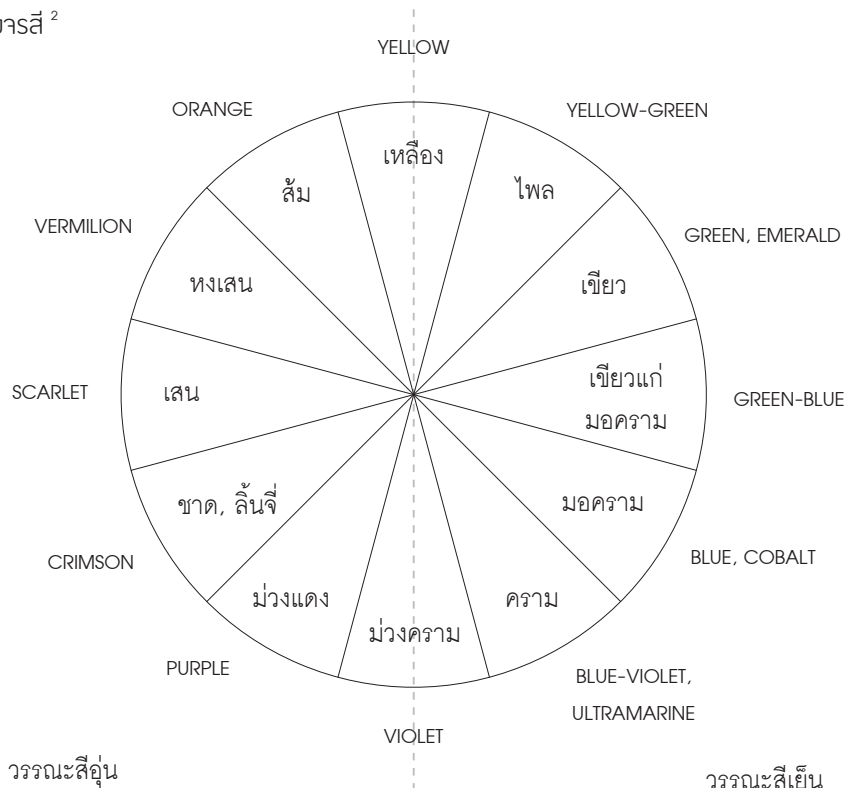
วรรณะสีอุ่น เช่น ม่วงแดง ชาติ เสน หงเสน ส้ม

วรรณะสีเย็น เช่น เขียว เขียวแก่ มอคราม คราม

ศ.ศิลป์ พีระศรีกล่าวไว้ในทฤษฎีของสีว่า “ในศิลปะแห่งจิตรกรรม เรื่องวรรณะของสีนั้นจะปล่อยให้เกิดมีขึ้นเองตามบุญตามกรรมมิได้ ศิลปินต้องตกลงใจไว้ก่อนว่า จะให้มีวรรณะสีใดในการประกอบการระบายสีเพราะวรรณะของสีต้องให้เข้ากันกับงานระบายสีที่ต้องการ”¹

ในสีโบราณของไทยแสดงส่วนประกอบของสี 12 สีให้เห็นค่าและวรรณะของสี สีมูล (แม่สี) สีข้างเคียง สีคู่ปฏิปักษ์ (สีตรงข้าม) ให้ชัดเจนตามลำดับโดยจัดไว้ดังนี้

วรรสี²

สีในวรรณคดี	สีผสมจาก	สีคู่ปฏิกษณ์
เหลือง (yellow)	หงเสน + เขียว (vermillion + emerald)	ม่วงคราม (violet)
ไพล (yellow-green)	เหลือง + คราม (yellow + cobalt)	ม่วงแดง (purple)
เขียว (green, emerald)	เหลือง + คราม (yellow + cobalt)	ขาด, ลินจี (crimson)
เขียวแก่ (green-blue)	เหลือง + คราม (yellow + cobalt)	เสน (scarlet)
มอดคราม (blue, cobalt)	เขียว + ม่วงคราม (emerald + violet)	หงเสน (vermillion)
คราม (blue-violet, ultramarine)	มอดคราม + ขาด (cobalt + crimson)	ส้ม (orange)
ม่วงคราม (violet)	มอดคราม + ขาด (cobalt + crimson)	เหลือง (yellow)
ม่วงแดง (purple)	มอดคราม + ขาด (cobalt + crimson)	ไพล (yellow-green)
ขาด, ลินจี (crimson)	หงเสน + ม่วงคราม (vermillion + violet)	เขียว (green, emerald)
เสน (scarlet)	แดงขาด + เหลือง (crimson + yellow)	เขียวแก่ (green blue)
หงเสน (vermillion)	แดงขาด + เหลือง (crimson + yellow)	มอดคราม (blue, cobalt)
ส้ม (orange)	แดงขาด + เหลือง (crimson + yellow)	คราม (blue-violet, ultramarine)

ความรู้เรื่องสีของโบราณเป็นเรื่องค้นคว้าหายาก แม้ในยุคของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ท่านบอกว่ายังมีคณู้น้อย แต่จากลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระที่นั่งทิวังความรู้ประทานพระยาอนุমানราชธน (เล่ม 3 หน้า 188) ทรงบันทึกเกี่ยวกับส่วนประกอบของสีทางช่างไทยไว้ว่า

รง	ปน ฝุ่น	เป็นสีเหลืองอ่อน
ดินแดง	ปน ฝุ่น	เป็นสีหงดิน (ดินแดงอ่อน)
ชาด	ปน ฝุ่น	เป็นสีหงชาด (ชาดอ่อน)
เสน	ปน ฝุ่น	เป็นสีหงเสน (เสนอ่อน)
ดินแดง	ปน รง	เป็นสีหงดินตัด (ใช้ตัดเส้นเนื้อพระและเนื้อมางสีขาวหรือสีเหลืองอ่อน)
คราม	ปน ฝุ่น	เป็นสีมอคราม
คราม	ปน รง	เป็นสีเขียวแก่
เขียว	ปน ฝุ่น	เป็นสีเขียวอ่อน
คราม	ปน ดินแดง	เป็นสีม่วง
ม่วง	ปน ฝุ่น	เป็นสีม่วงอ่อน
เขม่า	ปน ฝุ่น	เป็นสีมอหมึก
เขม่า	ปน รง	เป็นสีเขียวรงหรือเขียวแก่ ³

หมวดสีโบราณของไทย (หมวดสีขาว, หมวดสีแดง แดงเสน อีฐ, หมวดสีเหลืองและทอง, หมวดสีเขียว, หมวดสีคราม ม่วง, หมวดสีดำ)

สีโบราณของไทยมีทั้งสีที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น แร่ธาตุต่าง ๆ หรือจากพืชต่าง ๆ และสีสังเคราะห์ที่เกิดจากการสังเคราะห์ขึ้นเองในธรรมชาติ หรือ เกิดจากการเตรียมขึ้น สีต่าง ๆ เหล่านี้แม้เป็นสีเดียวกันแต่ที่เกิดจากคุณสมบัติต่างกันเช่น

1 หมวดสีขาว (white)

สีขาวในงานจิตรกรรมไทยช่างเขียนได้มาจากวัสดุธาตุหลายอย่าง มีคุณลักษณะของสีต่างกันออกไป ช่างเขียนจะเลือกใช้ตามคุณสมบัติของสีชนิดนั้นๆ

1.1 สีขาวกระบังหรือสีดินขาว (White Earth, $\text{Al}_2\text{O}_3 \cdot 2\text{SiO}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$) เป็นสีธรรมชาติได้จาก

ดินขาวเรียกว่าสีขาวกระบ้ง มีสีขาวขุ่น มีน้ำหนักมากต้องนำไปแช่น้ำทิ้งไว้แล้วกรองให้สะอาดแล้วนำไปกรองจนแห้งก่อน นำไปเผาไฟจนสุกดีแล้วจะเป็นก้อนเนื้อแกร่ง นำไปโขลกบดจนเป็นเนื้อละเอียดเป็นฝุ่นขาวแล้วกรองเอาอากาศออกได้เนื้อสีที่บริสุทธิ์มีสีที่มีน้ำหนักมาก ดินขาวชนิดนี้คือดินที่นำมาทำเครื่องปั้นดินเผาความรู้อย่างที่จังหวัดลำปางของเรา

1.2 สีปูนขาว (Calcium Carbonate, CaCO_3 หรือ quick lime (CAO) slake lime (Co CoH_2) เป็นสีขาวจากเปลือกหอย ได้จากการนำเปลือกหอยทะเลหรือหอยน้ำจืดที่มีเปลือกหนา ๆ นำไปเผาไฟจนเปลือกหอยสุกแดงจนสุกดีแล้วใส่ลงในน้ำ กรองอากาศหมักทิ้งไว้จนจืดแล้วนำไปตากแดดให้แห้ง บดละเอียดเป็นฝุ่น ใช้ในการเขียนภาพ

1.3 สีฝุ่นขาวจากตะกั่ว (Lead White หรือ Lead Sulphate $2\text{PbCO}_3 \cdot \text{Pb}(\text{OH})_2$) สีขาวนี้บางทีเรียก “ฝุ่นขาว” หรือ “ฝุ่น” ทำจากออกไซด์ของตะกั่วโดยใช้ความร้อนรมแผ่นตะกั่วให้เกิดสนิมขาว สนิมนี้นี้สีขาวจัดและเนื้อละเอียดมาก ชาวจีนและญี่ปุ่นสมัยโบราณใช้เป็นฝุ่นขัดหน้า --- หรือนำตะกั่วมาเผาให้บางและตัดใส่ไหครึ่งไห ใส่ น้ำส้มหรือแช่น้ำกรด ปิดฝาให้แน่นเจาะรูอากาศเล็กทิ้งไว้ประมาณ 6 เดือนจะได้สนิมตะกั่วเป็นฝุ่นขาวฟูขึ้นในไห เป็นผงเนื้อหยาบแต่มีสีขาวจัดสดใส เอาสีขาวนี้ไปผ่านน้ำจนหมดกรด ฝุ่นขาวที่ได้จากตะกั่วนี้เป็นสีไม่ถาวร นานไปจะเป็นสีคล้ำเพราะเป็นปฏิกิริยากับปูนแต่ใช้เขียนบนไม้ดี ฝุ่นขาวของจีนมีทั้งชนิดที่เป็นผงและเป็นก้อนที่เป็นก้อนมีคุณภาพดีกว่า

2 หมวดสีแดง

สีแดง ทำจากวัตถุธาตุหลายอย่าง เช่น

2.1 สีแดง (Red Earth, Iron Oxide) เป็นสีที่ได้มาจากดินในธรรมชาติที่มีอยู่ตามท้องดินต่าง ๆ ของประเทศไทย บางแห่งมีสีแดงจัดเพราะในดินมีแร่เหล็กอยู่มากทำให้ดินเกิดเป็นสนิมสีแดงขึ้นมาโดยธรรมชาติอย่างเช่นในภาคอีสาน โดยเฉพาะที่บ้านเชียง อ.หนองหาน จ.อุดรธานี แหล่งเครื่องปั้นดินเผาเขียนสีอันเป็นมรดกโลก (3,000-4,000 ปี) สีแดงที่ใช้เขียนภาพบนดินเผาก่อนประวัติศาสตร์ทั้งหลายที่ฝังอยู่ใต้ดิน ล้วนเป็นสีที่ได้มาจากธรรมชาติของดินแถบบ้านเชียงนั่นเอง จัดว่าเป็นแหล่งดินแดงที่มีสีสดมากเมื่ออายุของเครื่องปั้นดินเผาเขียนสีบ้านเชียงจะมีอายุหลายพันปี สีแดงยังคงมีสีสดใสอยู่เช่นเดิม

นอกจากนั้นดินแดงยังมีอยู่ที่จังหวัดจันทบุรี อ.ศรีราชา จ.ชลบุรีและจังหวัดลำปาง เนื้อดินจะมีส่วนประกอบของสนิมแร่เหล็กเจือปนอยู่ มีสีแดงคล้ำและเนื้อหยาบฟาม นำดินแดงจากแหล่งธรรมชาติมาบดให้ละเอียดแล้วกรองเอาแต่เนื้อดินแดง ต้องผสมกาวอย่างข้นจะได้เป็นสีน้ำตาลออกแดง (Burnt Sienna) ทำให้เนื้อสีหนามักใช้ระบายได้ไม่เรียบ ทั้งรอยฝีแปรงหรือฟู่กันปรากฏอยู่เสมอ สีดินแดงที่ส่งมาจากเมืองจีนเรียก “ตัวเปีย” เป็นสีดินแดงที่มีเนื้อสีเป็นผงละเอียดเขียนสีบางได้

2.2 สีแดงชาด (Chinese Vermilion, Mercuric Sulphide, Cinnabar) สีชาดหรือสีแดงชาดเป็นสีนำเข้าจากเมืองจีน พบเห็นได้จากงานจิตรกรรมสมัยสุโขทัย ยุครัตนโกสินทร์ มากที่สุดปลายกรุงศรีอยุธยาและต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สีชาดมีหลายชนิดที่เป็นผงทำมาจากพืชจากเมล็ดของต้นชาดหรือต้น --- ส่วนชาดที่เป็นก้อนใช้เป็นสีที่ได้มาจากเมืองจีน เช่นชาดอ้ายม้วย เป็นชาดคุณภาพดีที่สุดได้มาจากเมืองเอ๋เหมิง ชาดจอสเสได้จากเอ๋เหมิงเช่นกันแต่เนื้อสีเป็นรอน ยังมีชาดจูลา ชาดเจียจู (Vermilion) เป็นสีที่มีความแดงสดมาก --- เราจะพบเห็นสีแดงชาดในงานจิตรกรรมไทยอยู่มาก สีชาดในศิลปะไทยเป็นความว่างเปล่า สวรรค์ ความสูงส่งศักดิ์สิทธิ์ --- วิธีทดสอบว่าจะเป็นสีชาดหรือไม่ แท้หรือไม่ให้ใช้นิ้วมือขยี้ดู ถ้าเป็นชาดแท้จะติดมือล้างออกยากมาก สีแดงในภาพจิตรกรรมไทยใช้สีชาดจากเมืองจีนผสมตัวเปียและผสมสีแดงเสนในอัตราส่วนเท่า ๆ กันจะได้สีแดงฉ่ำ (แดงเลือดนก) ถ้าผสมชาดมากเรียกว่า “แดงลิ้นจี่” ชาวจีนเรียกว่า “อินจี”

2.3 สีแดงลิ้นจี่ “อินจี” ความจริงเป็นสีสำเร็จรูปมาจากเมืองจีนเช่นเดียวกับสีชาด เป็นสีที่มีเนื้อสีละเอียดหยาบเคลือบไว้น้ำมันแผ่นกระดาดทำเป็นแท่นเล็ก ๆ เมื่อจะใช้ต้องนำมาละลายน้ำออกจากแผ่นกระดาดหรือใช้สำลีแช่น้ำหุ้มสีจนสีละลายหมดบีบสำลีจะได้สีแดงที่มีวรรณะสดใสมาก ผสมสีขาวจะได้สีแดงสด พอแห้งจะเป็นสีชมพูแก่ สีแดงลิ้นจี่นิยมใช้เขียนบนพื้นที่ขนาดเล็ก บนลายหน้าหุ่น หัวโขน --- สีแดงลิ้นจี่เป็นสีสังเคราะห์เช่นเดียวกับสีชาด เขียนบนปูนจะเปลี่ยนเป็นดำ

2.4 สีแดงหรือสีแดงเสน (Red-Lead, Lead Oxide, Pb_3O_4) เป็นสีแดงอมส้มแบบสีลูกฟูก เป็นสีสังเคราะห์ที่ได้จากออกไซด์ (สนิม) ของดีบุก ใช้ความร้อนผสมสนิมดีบุกให้ระเหยขึ้นจับภาชนะที่รอรับอยู่เบื้องบนจะได้สีแดง เป็นสีที่มีน้ำหนักมาก มีวรรณะออกทางแดงส้มหรือแดงเจือเหลืองมาก เป็นสีที่ส่งมาจากเมืองจีน มีขายตามร้านขายเครื่องยาหรือตามร้านขายวัสดุก่อสร้าง

2.5 สีดินแดงเทศ (Red-Lead) ส่งมาจากต่างประเทศ มีเนื้อสีค่อนข้างแข็งแรงแรง และมีสีสดกว่าสีดินแดงของไทย

2.6 สีดินแดงลูกหว่า ได้มาจากการนำเอาขี้ครั่งคือรังของตัวครั่งที่ติดอยู่ตามต้นจำฉาเอามาขบ น้ำร้อนแล้วนำไปต้มจนเดือดดีแล้วนำไปกรองด้วยผ้าขาวบาง แล้วนำไปต้มเคี่ยวจนน้ำแห้ง ขอด เหลือกากตะกอนเป็นสีแดงคล้ำอย่างสีลูกหว่า นำไปบดให้ละเอียดแล้วนำไปผสมกาวเขียนระบายได้

(สีหมวดสีแดงในสีไทยโบราณมีชื่อเรียกต่างกันไปทั้งที่เป็นศัพท์สามัญ ศัพท์ศิลปกรรม ภาษาช่าง มีทั้งชื่อที่คนรุ่นใหม่รู้จักและไม่รู้จัก การค้นคว้ายังทำได้ยาก หมวดสีแดงยังมีอีกดังนี้ เลือดนก --- แดงยอ --- ทับทิม --- แดงมณี --- เลือดหมู --- ขมพู --- กุหลาบ --- ดอกขบา --- น้ำหมาก --- กรัก --- น้ำตาล --- บัวโรย --- กลีบบัว --- แดงตัด --- ดินแดงตัด --- น้ำครั่ง --- ทางเหี่ยว --- เท้านกพิราบ --- กุหร่า --- ดุกร่า --- ผาด --- น้ำทาง --- หงดินตัด และในหมวดสีเสนยังมีสีอีกดังนี้ ส้ม --- แสด --- จำปา --- จำปาแดง --- จำปาแก่ --- หมากสุก --- กำมปูลูสุรา --- หงเสน --- หงลิบบาท --- หงขาด --- หงดิน --- อีฐ --- หม้อใหม่ --- ทองแดง --- นาก --- เหล็ก --- ปูน --- ก้านดอกกรรณิการ --- ลูกพิทุล --- ฟ้าแลบ)

3 หมวดสีเหลือง (Yellow)

กระบวนสีเหลืองที่ใช้กันแต่โบราณมีหลายประเภท คือ

3.1 สีดินเหลือง (Yellow Ochre) ได้มาจากดินตามธรรมชาติ เกิดจากการผุกร่อนของหินที่มีแร่ธาตุต่าง ๆ เป็นส่วนของธาตุจากสนิมเหล็กอยู่ในหินมีสีเหลืองอยู่แล้ว โดยปกติธรรมชาติเมื่อผุกร่อนกลายเป็นดินก็มีสีเหลืองอย่างเดิมอยู่ นำดินเหลืองมาบดแล้วแช่น้ำกรองด้วยผ้าขาวบางเอากากออกให้เหลือแต่เนื้อสีได้เนื้อดินละเอียดแล้วนำไปตากแห้งบดเป็นฝุ่น สีดินเหลืองเป็นสีมีคุณภาพสูง คงทน สีไม่เปลี่ยนแปลง สีดินเหลืองนี้นอกจากในงานจิตรกรรมแล้วยังใช้ทำดินสอเขียนกระดานชนวนอีกด้วย

3.2 สีเหลืองรง (Gamboge) ได้จากยางต้นรง (Gracinia Handuryi Hook) พบมากในประเทศกัมพูชา ศรีลังกาและไทย รงเป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ใบกลมโต ปลายใบ

มนๆ มี 2 ชนิดคือ “รงกา” ยางเป็นสีเขียว “รงทอง” ยางเป็นสีเหลือง เมื่อเอามีดกรีด ลำต้นรงทองจะมียางสีเหลืองไหลออกมา ข้างแต่ก่อนตัดกระบอกไม้ไผ่ไปรองรับเพื่อเก็บ ยาง นำไปตากแดดหรือผิงไฟอ่อน ๆ ให้แห้ง เมื่อยางแห้งแล้วจึงผ่ากระบอกไม้ไผ่ออก ก็จะได้ยางรงเป็นแท่งทรงกระบอกออกมา เป็นสีน้ำตาลเหลืองหรือสีน้ำตาลไหม้ เมื่อจะ นำมาใช้จึงค่อยนำมาฝนกับน้ำจะได้สีเหลืองใสเรียกว่าสีรง ใช้ระบายได้ (Gamboge Trec: Garcinia Hanburyi) โดยไม่ต้องผสมกาวยางกระดินหรือกาวใด ๆ เพราะสีรงมีคุณสมบัติ เป็นยางไม้ตามธรรมชาติอยู่แล้วจึงสามารถจับติดผนังได้เป็นอย่างดี สีรงเขียนกับสีฝุ่นใน งานจิตรกรรมไทย ยังใช้เขียนตัวอักษรบนสมุดไทยดำ --- คุณสมบัติของรงอีกชนิดหนึ่ง คือใช้ทาบริเวณส่วนที่จะปิดทองคำเปลวในภาพจิตรกรรมไทยก่อนที่จะทาทองมะเดื่อจะ ทำให้ปิดทองได้เรียบและง่ายขึ้น ทองจะเรียบเป็นเงาไม่เป็นคลื่นสามารถตัดเส้นพู่กันบน แผ่นทองได้ดีและยังช่วยหนุนขณะที่ทองคำเปลวเกิดเป็นตามดหรือทองมีรูรั่วเล็ก ๆ เมื่อ ปิดทองลงไปบนพื้น สีรงเป็นสีเหลืองคล้ายสีทองทำให้เกิดความกลมกลืนระหว่างทองและ ส่วนที่เป็นรอยรั่วเป็นอย่างดี --- นอกจากนั้นรงยังใช้เป็นสีย้อมได้ด้วย ต้นรงมีอยู่แถบเมือง จันทบุรีและภาคตะวันออกของไทย

สีรงมี 2 ชนิดคือรงทองมีสีเหลือง รงกามีสีเขียว การผิงไฟยางรงถ้าไฟแรงหรือไฟแก่จะ ได้สีรงเป็นสีส้มใช้เขียนไม่ดีเพราะจับเสียก พอแห้งสีจะคืนตัว มีสีอ่อนลง ทำให้สีแปร เปลี่ยนไป

3.3 สีเหลืองหรรดา (Orpiment: Arsenic Trisulphide หรือ Realgar: Arsenic Sulphine) เป็น ออกไซด์ของปรอทกับกำมะถันเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีลักษณะเป็นก้อนมี 2 ชนิดคือ หรรดาหิน มีเนื้อคล้ายดินสอพองนำมาบดกรองเอากากออกแล้วกรองจะได้น้ำสีบริสุทธิ์ --- อีกชนิดหนึ่งคือหรรดาลกอบทอง มีเนื้อละเอียดแต่แข็งแกร่ง เวลาใช้ต้องนำมาฝนกับ หิน ได้น้ำสีแล้วจึงผสมกาวเขียนภาพ --- สีชนิดนี้เป็นพิษ เพราะเป็นแร่ประกอบด้วย สารหนูและกำมะถันและเป็นปรอทกับกำมะถัน เขียนแล้วสีจะเปลี่ยนเป็นสีดำ ใช้เขียนบนไม้ ได้ หรรดา (Realgar) ข้างไม่นิยมใช้เขียนภาพ ส่วนใหญ่ใช้ทำดอกไม้ไฟ

3.4 สีเหลืองตะกั่ว (Lead Oxide, Pbo) เป็นสีที่ได้จากการคั่วตะกั่วในกะทะจนเป็นผง แล้ว ผสมดินสอพองหรือดินสอพองซึ่งเขียนที่มีธาตุเหล็กมาก (ต้องล้างให้สะอาด ตาก แห้งแล้วหั่นใส่กะทะ) คั่วผสมกับผงตะกั่วจนละลายเข้ากันดีจะกลายเป็นสีเหลือง ตะกั่ว คั่วใช้ทาแผ่นกระเบื้องแล้วเอาเข้าไฟจะได้กระเบื้องเคลือบสีเหลือง

(สีหมวดสีเหลืองในสีไทยโบราณมีชื่อเรียกต่างกันทั้งที่เป็นศัพท์สามัญ ศัพท์ศิลปกรรม ภาษาช่าง มีทั้งชื่อที่คนรุ่นใหม่รู้จักและไม่รู้จัก การค้นคว้ายังทำได้ยาก หมวดสีเหลืองยังมีชื่อสีอีก ดังนี้ นวล --- ลูกจันทร์ --- ดอกบวบ --- มุกสุข --- ขี้ผึ้ง --- เลื่อมประภัสสร --- เนื้อ --- นวลจันทร์ --- นวลเทา --- ทอง --- เทาเหลือง --- ไพล --- เลื่อมพราย --- มะตูม --- สุก --- กากี --- ดิน --- น้ำผึ้ง --- ดอกคำ --- ทองคำ)

4 หมวดสีเขียว (Green)

ช่างเขียนของไทยเตรียมสีเขียวจากวัตถุธาตุหลายอย่าง อาทิเช่น

4.1 สีดินเขียว (Terre Verte) ได้จากดินเขียวซึ่งมีส่วนผสมของแร่เหล็ก แมกนีเซียมและอลูมิเนียม การเตรียมสีคือนำดินเขียวมากรองเกรอะแล้วนำมาตากแดดให้แห้ง นำไปบดเป็นฝุ่น เป็นสีมีคุณภาพสูง คงทน สีไม่เปลี่ยน

4.2 สีเขียวดั่งขี้ (Malachite, Copper Carbonate: $\text{CuCO}_3\text{Cu}(\text{OH})_2$) ทำด้วยสนิมทองแดง เป็นสีโบราณนำเข้าจากเมืองจีน ก่อนจะเตรียมใช้ทำขึ้นเองเมื่อภายหลัง โดยได้จากการนำทองแดงไปแช่กรดเกลือประมาณ 1-2 สัปดาห์ ทองแดงจะเกิดเป็นสนิมปรากฏให้เป็นสีเขียวแล้วขูดเอาสีออกมาผ่านน้ำจนหมดความเค็มก็จะได้สีเขียว ให้สีสวยงามสดใสคล้ายสีใบตองอ่อนๆ สดใสมาก แต่ไม่คงทนเวลานาน ๆ ไปสีจะคล้ำลง

4.3 สีเขียวใบแค เป็นสีเขียวเข้มออกค่อนข้างดำ เกิดจากการผสมกันระหว่างสีรงกับเขม่าหรือหมึกจีนหรือน้ำสีรงมาผสมกับสีครามจนได้สีเขียวเข้มมากยิ่งขึ้น (Sap Green) ที่ได้ชื่อว่าสีเขียวใบแค่นั้นเพราะสีมีลักษณะเขียวอย่างใบต้นแค มิใช่หน้าใบแคมาทำสีอย่างที่เคยเห็นชื่อสีและเข้าใจเช่นนั้น

4.4 สีเขียวขี้เหล็ก (Malachite Copper Carbonate: $\text{CuCO}_3\text{Cu}(\text{OH})_2$) เป็นฝุ่นเขียวที่เตรียมมาจากสนิมทองแดง ส่งมาจากประเทศทางตะวันตกเป็นสีที่ธรรมชาติเขียวอมฟ้า การเกรอะหลายครั้งจะได้เนื้อสีบริสุทธิ์และสีสดยิ่งขึ้น

4.5 สีเขียวหินงอกการเวก (Turquoise Green (Copper Aluminum Phosphate nonahydrate: $\text{ChO}_3\text{Al}_3\text{O}_3\text{P}_2\text{O}_5\text{H}_2\text{O}$) เป็นสีที่เตรียมจากการฝนหินงอกการเวกทำให้เม็ดสีในหินที่เป็น

เม็ดสีครามและสีเหลืองเล็กน้อยกระจายอยู่ทั่วไปนั้นถูกฝนให้ละลายผสมกันได้สีเขียว แม้เป็นสีเขียวที่มีสีไม่สดใสแต่มีคุณภาพดี คงทน สีไม่เปลี่ยน

(สีหมวดสีเขียวในสีไทยโบราณมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันทั้งที่เป็นศัพท์สามัญ ศัพท์ศิลปกรรม ภาษาช่าง มีทั้งชื่อที่คนรุ่นใหม่รู้จักและไม่รู้จัก การค้นคว้ายังทำได้ยาก หมวดสีเขียวยังมีชื่ออีกดังนี้ เขียวนิล --- สมอ --- มหาดไทย --- ก้านมะลิ --- เขียวไขก่า --- เขียวนวล --- ก้านตอง --- ไพล --- ยอดตองอ่อน --- เขียวใบไม้ --- ถั่วเขียว --- เขียวนกกาลิง --- เขียวตะพุ่น --- เขียวถั่ว --- เขียวรง --- เขียวมอ --- เขียวขาบ --- เทาเขียว --- เขียวขจี --- หญ้าม่าน --- น้ำไหล --- เขียวฝรั่ง --- ก้ามปูหลุด --- เขียวฟ้า --- เขียวมรกต --- รงก่า --- น้ำไหล)

5 หมวดสีคราม (Indigo)

ช่างเขียนไทยเตรียมสีครามขึ้นจากวัตถุดิบหลายอย่าง เช่น

5.1 สีใบคราม (Indigo Fera Tinctoria) เตรียมสีได้จากใบต้นคราม ต้นครามเป็นต้นไม้ล้มลุก ชนิดพุ่มใบเล็กคล้ายใบก้างปลา มีดอกสีเหลือง ฝักคล้ายฝักถั่วเขียวแต่เล็กติดกัน มีขึ้นอยู่มากแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ภาคเหนือเรียก “ต้นฮ่อม” นำมาย้อมผ้าเรียกผ้าบ่อฮ่อม เมื่อนำมาทำเป็นสีคราม เอาใบของต้นครามมาตำพอแหลกแล้วนำไปแช่น้ำปูนขาวทิ้งไว้ประมาณหนึ่งสัปดาห์แล้วจึงนำปูนขาวแช่ไว้อีกราวหนึ่งเดือน ใบของต้นครามจะเน่าเปื่อยกลายเป็นสีคราม ใช้ผ้าขาวบางกรองเอาแต่น้ำสีครามโดยปล่อยให้ตกตะกอน แล้วนำตะกอนนั้นมาใช้เป็นสีครามเขียนภาพได้ โดยนำมาตากให้แห้งและบดเป็นผงละเอียด สีครามนี้มีกลิ่นเหม็นเกิดจากการเน่าเปื่อยของใบคราม สีครามที่ได้จะเป็นสีน้ำเงินเข้ม (Prussian Blue)

5.2 ฝุ่นคราม ครามฝรั่งหรือครามจีน (Prussian Blue; Ferrocyanide: $\text{Fe}_4(\text{Fe}(\text{CN})_6)_3$) เป็นสีสังเคราะห์สีน้ำเงินคราม

5.3 สีครามก้อน (Ultramarine) เป็นสีที่ทำมาจากหินแร่สีฟ้าเช่นไพฑูรย์ มีวรรณะของสีอ่อนแก่ต่างกัน สีน้ำเงินคราม สีขาบและสีกรมท่าเป็นสีคงทนถาวรส่งมาจากต่างประเทศมีราคาแพงมาก ภายหลังจึงมีฝุ่นครามซึ่งเป็นสีสังเคราะห์วรรณะคล้ายกัน

(สีหมวดสีครามในสีไทยโบราณมีชื่อเรียกต่างกันทั้งที่เป็นศัพท์เรียกสามัญ ศัพท์ศิลปกรรม ภาษาช่าง มีทั้งชื่อที่คนรุ่นใหม่รู้จักและไม่รู้จัก การค้นคว้ายังทำได้ยาก หมวดสีครามยังมีชื่อสีอีกดังนี้ ฟา --- ขาบ --- กรมท่า --- มอคราม --- มอมืด --- สัมฤทธิ์ --- เมฆ --- หมอก --- ไศก --- น้ำเงินนกพิราบ --- เมฆมอ --- ขาบดำ --- น้ำเงิน --- ตากุ้ง --- เข้มขาบ --- ครามจีน ส่วนหมวดสีม่วงมีชื่อสีดังนี้ ม่วง --- ม่วงชาด --- เม็ดมะปราง --- ดอกตะแบก --- ม่วงคราม --- ลูกหว่า --- กลาไหม --- ม่วงแดง --- พวงอังกาบ --- ดอกอัญชัญ --- ดอกบานเย็น --- ม่วงตอง --- ม่วงเขียว --- เปลือกมังคุด)

6 หมวดสีดำ (Black)

ช่างเขียนไทยเตรียมสีดำขึ้นจากวัตถุธาตุหลายอย่าง เช่น

6.1 สีดำจากเขม่า (Lamp Black) สีดำชนิดนี้เกิดจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงชนิดต่าง ๆ จะได้เขม่าควันไฟกันหม้อกันกระทะ เชื้อเพลิงต่างชนิดกันจะทำให้เกิดเขม่าจากควันไฟหยาบละเอียดต่างกันออกไป การเตรียมเพื่อใช้งานมากจะนิยมใช้เขม่าจากการเผาน้ำมันยาง สีชนิดนี้มีเนื้อเบา มีความละเอียดและให้สีดำมาก เวลาผสมกาวจะลอยตัวเข้ากันได้ยาก ต้องเติมแอลกอฮอล์ลงเล็กน้อยจึงจะเข้ากันได้ดีมาก --- เขม่าควันจากเนื้อฟืนมีเนื้อสีหยาบกว่าเขม่าน้ำมันยาง ปัจจุบันเขม่าน้ำมันยางมีขายตามร้านเครื่องยาจีนซึ่งมีขายเป็นห่อ ๆ หรือเป็นแฉบ ๆ (ห่อกระดาดเล็กบาง ๆ) เรียกว่า “เขม่าเหินบ”

6.2 สีดำจากผงถ่าน (Carbon Black) เป็นสีดำที่ได้จากการเผากระดูกสัตว์ ไม้ กะลามะพร้าว จนไหม้เป็นถ่านแล้วนำมาบดให้ละเอียด สีดำจากการเผากระดูกมีเนื้อแข็ง สีทนทาน ใช้ผสมกาวเขียนภาพ --- สีดำจากถ่านไม้กระดางมีคุณสมบัติพิเศษคือเป็นแท่ง มีน้ำหนักเบา เหล่าให้แหลมเหมาะสำหรับการร่างภาพโดยเฉพาะเมื่อร่างผิดใช้ผ้าปิดลบได้ สีดำจะลบออกโดยไม่เปรอะเปื้อน

6.3 สีดำจากการเผางาช้าง (Ivory Black) สีดำที่เกิดขึ้นจากการเผางาช้างโดยใช้เศษ ๆ ของงาช้างที่เหลือจากการแกะสลักหรือชิ้นเลื่อยที่หมดค่าไร้ประโยชน์แล้วนั้นนำมาเผาไฟได้ถ่านงาช้างที่มีสีดำเข้มเป็นสีที่มีคุณภาพสูง นำมาบดให้ละเอียดผสมกับกาวเขียนภาพได้

6.4 สีดำจากหมึกจีน (Chinese Ink) เป็นสีดำที่ได้จากสีดำในตัวปลาหมึกจึงเรียกทับศัพท์ว่า

“หมึก” ชาวจีนนำหมึกจากตัวปลาหมึกนี้ไปผสมกับเขม่าทำทั้งตีเป็นแท่งและทำเป็น น้ำหมึกใส่ขวด --- ที่ทำเป็นแท่งเวลาใช้ต้องนำไปฝนกับหินรางฝนหมึกกับน้ำได้น้ำหมึก ก่อนแล้วจึงนำมาใช้เขียนได้ เหมาะสำหรับการพกพาไปไหนได้สะดวก --- ส่วนที่ทำใส่ ขวดไว้ใช้ประจำที่ หมึกจีนนี้คนนิยมใช้เขียนทั้งภาพและตัวหนังสือ โดยใช้พู่กันจุ่มเขียน ตัวหนังสือจีนถือเป็นงานศิลปะชั้นยอด หมึกจีนมีกาวยอยู่ในตัวหมึกอยู่แล้วไม่จำเป็นต้องนำไปผสมกับกาวยใด ๆ ก่อนจะนำไปใช้เขียนภาพ --- คุณสมบัติพิเศษของหมึกจีน ประการหนึ่งคือมีความดำเป็นพิเศษกว่าหมึกฝรั่งหรือหมึกแขกคือสามารถไล่น้ำหนัก ของสีดำได้กว่า 10 ระยะ และมีเนื้อหมึกสีดำที่ละเอียดกว่าสีฝุ่นอื่น ๆ

6.5 สีดำจากมะเกลือหรือกระบี่ (ยางไม้) เป็นสีย้อมไม้ใช้ทำสีฝุ่น มีคุณภาพคงทนถาวร

6.6 สีดำดำ (Terre-Noire) เป็นสีจากธรรมชาติเกิดจากดินที่มีส่วนผสมของดินกับคาร์บอนเนต ของแคลเซียม เหล็กและแมงกานีส เป็นสีคงทนแต่มีเนื้อสีหยาบหนา

(หมวดสีดำมีชื่อเรียกต่าง ๆ ทั้งที่เป็นศัพท์เรียกสามัญ ศัพท์ศิลปกรรม ภาษาช่าง มีทั้งชื่อที่ คนรุ่นใหม่อันรู้จักและไม่รู้จัก การค้นคว้ายังทำได้ยาก หมวดสีดำยังมีชื่ออีกดังนี้ สีดำนิล --- ปีก แผลงภู --- น้ำรัก --- หมึก --- ยากรู --- มอหมึก --- เทา --- กำ --- กำ)

กลุ่มสีที่เป็นสีหลัก

ขาวผ่อง
เหลืองรอง
เขียวใบแก่
แดงชาด
แดงเสน
ดินแดง
คราม (น้ำเงิน)
ดำหมึก
ดำน้ำรัก

ประเภทสี่ประสม

นำสี่หลัก 9 สี่มาประสมกันได้สี่ไทยเพิ่มขึ้นอีก 28 สี่

1	หงสบาท	=	แดงเสน + เหลือง
2	หงขาด	=	แดงขาด + ขาว
3	หงเสน	=	แดงเสน + ขาว
4	หงดิน	=	ดินแดง + ขาว
5	แดงลั่นจี่	=	แดงขาด + คราม(นิดหน้อย)
6	มอคราม	=	คราม + ขาว
7	ม่วงคราม	=	คราม + แดงขาด
8	ม่วงขาด	=	แดงขาด + คราม (นิดหน้อย)
9	มอหมึก	=	ดำหมึก + ขาว
10	มอมืด	=	คราม + ดำ + ขาว
11	หมอก	=	คราม + ขาว + ดำ (นิดหน้อย)
12	เทา	=	ขาว + ดำ
13	นวลเทา	=	ขาว + เหลือง + ดำ (นิดหน้อย)
14	ฟ้า	=	ขาว + เขียว + คราม
15	ก้ามปูสุรา	=	แดงขาด + เหลือง + ขาว (นิดหน้อย)
16	เหลืองแก่	=	เหลือง + แดงเสน (นิดหน้อย)
17	นวลจันทร์	=	ขาว + เหลือง
18	ไพล	=	เหลือง + คราม (นิดหน้อย)
19	เขียวขาบ	=	เขียว + คราม + ขาว (นิดหน้อย)
20	เขียวก้านมะลิ	=	เขียวใบแก่ + ขาว
21	เขียวก้านตอง	=	เขียวใบแก่ + เหลือง + ขาว (นิดหน้อย)
22	เขียวแก่	=	เขียวใบแก่ + คราม + ดำ
23	น้ำตาล	=	เหลือง + ดินแดง + ดำ
24	อิฐ	=	แดงเสน + ดำ (นิดหน้อย)
25	หม้อใหม่	=	แดงเสน + เหลือง + ขาว (นิดหน้อย)
26	เลื่อมประภัสสร	=	คราม + เหลือง + แดง + ขาว (นิดหน้อย)
27	ลัมฤทธิ์	=	คราม + เหลือง + ดำ + แดง + ขาว
28	หมากสุก	=	เหลือง + แดงเสน + เขียว

สีในศิลปกรรมไทย

สีในศิลปกรรมไทยที่ศาสตราจารย์นิโคลาสให้คำภาษาอังกฤษ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรีให้คำภาษาไทยและพระยาอนุมานให้คำในวงเล็บเพิ่มเติม (ส่วนหลัง: สรุปเพิ่มสีไทยเพิ่มตามที่ได้รวบรวม)⁴

- 1 ขาวฝุ่น (ภาษาสามัญเรียกแป้งนวล) White: เป็นสีไม่ต้องผสม ขาวเป็นชื่อของสีโบราณ เรียกว่า “ฝุ่น” ทำมาจากดินขาวหรือปูนขาว
: กระบ้ง ได้จากดินขาว มีน้ำหนักมาก แฉ่น้ำ กรองให้สะอาด นำไปกรองให้แห้งป่นให้เป็นฝุ่นขาว เป็นขาวใส
- 2 เลื่อมประภัสสร Light Yellow: เลื่อมประภัสสร เลื่อมเหลือง = คราม + เหลือง + แดง + ขาว
- 3 เลื่อมเหลือง Light Yellow
- 4 เหลืองอ่อน Light Yellow
: ดินเหลืองหรือเหลืองดิน สีเหลืองหม่นอมน้ำตาล ละลายน้ำ กรองเอาผงกรวดทรายออก นำน้ำดินเหลืองไปกรองจนแห้ง บดเป็นฝุ่น
: หรดาล เป็นหินสีเหลือง นำมาฝนบดหินกับน้ำจะได้สีเหลือง
- 5 แดงเสน Red, Light Red: = แดงชาด + ส่น
- 6 ส่น แดงเสน (แสด) Red, Light Red, Vermilion: เป็นสีไม่ต้องผสม เกิดจากออกไซด์ของตะกั่ว เป็นสีมีน้ำหนักมาก แดงเสนคือแดงอมเหลืองและมีส่วนผสมของสีเหลืองมากกว่าสีแสด
- 7 จันทน์วล Pale Orange, Broken Yellow: = ขาว + เหลือง
: จันแก่ = ส่น + เหลือง + ขาว
- 8 ดอกขบา, มณีแดง, (พลอยทับทิม) Scarlet: แดงสด ยี่ห่อทงเฮ้ง เป็นสีแดงสดผสมด้วยสีแดง (ชาด) กับส่นเล็กน้อย
- 9 ลันจี, แดงชาด Crimson Lake: ได้จากจีนเรียกชาดอินจี ชาดยี่ห่อไต้เซ้ง
: แดงชาดยี่กิด ยี่ห่อยี่กิด หนังสือจีน 4 แดง
: จอแสด ชาดที่ส่งมาจากเมืองจีน เป็นแดงฉ่ำ เรียก “ชาดจอแสด” มีลักษณะเป็นก้อน นำมาฝนหรือบดเป็นสีแดง ผสมน้ำกาวยี่เขียน
: ชาดหรรณ เป็นชาดผงที่ผสมกับปรอทและกำมะถันสีแดงสด ใช้ทาหรือเขียนบนทอง จะจับเนื้อทองดีกว่าชาดชนิดอื่น
: ชาดสีสด เป็นชาดผง เหมาะสำหรับนำมาทาบานทั่วไป นำมาผสมกับน้ำมันยางหรือ

น้ำรักเป็นสีแดงคล้ำ

: ชาดอายน้ยมัย เป็นชาดสีแดง ส่งมาจากเมืองจีน

10 ขมพู (ดู 46 หงชาด) Pina

: ขมพูกลาง = แดงชาด + ขาว, หงชาด ขมพูแก่ = แดงชาด + ขาวนิดหน่อย

11 ฟ้ายแลบ (หงชาดอ่อน) Pina: = แดงชาดนิดหน่อย + ขาว

12 แดงชาด (แดงเลือกนก) Red Crimson

13 ม่วงดอกตะแบก Deep Ature, Blue Purple

: ออกแดงหรือกระเดียดแดง = คราม + แดง + ชาด + ขาวนิดหน่อย

14 หงเสน (สีหม้อใหม่) Light Vermilion: = เสน ขาวนิดหน่อย

หงเสนอ่อน = เสน + ขาว

สำราล, ครามเผือก = เสน + ขาว

อิฐอ่อน = ดินเหลือง + ดินแดง + ขาว

อิฐแก่ = ดินเหลือง + ดินแดง

หมากสุก = เหลือง + แดงเสน + ขาว

15 หงสบาท, ก้ามปูอสุรา, สีส้ม, สีหม้อใหม่, สีดอกจำปาอ่อน Light Red, Orange

: = ขาว + แดงเสน + เหลือง สีเหมือนเท้าหงส์ เป็นสีส้มค่อนข้างเหลือง

: หม้อใหม่ = ดินเหลือง + ดินแดงนิดหน่อย

16 แสด bright Red, Orange

17 บัวโรย Tode Rose : = แดงชาด + ขาว + ครามนิดหน่อย

18 แดง (ดู 46 หงชาด) Rose

19 ม่วง, ม่วงแดง Purple

: ม่วงคราม ม่วงกระเดียดคราม = คราม + แดงชาด + ขาว

20 เหลืองรง(รงทอง) Gamboge Tint : รงทองยาจีนเป็นแท่ง

21 เหลืองแก่ (จำปา) Dark Yellow : = เหลือง + แดงเสนนิดหน่อย

22 ทอง(เหลืองทอง) Golden : = เหลือง + ขาวนิดหน่อย

: ทองคำ ทองคำเปลวปิดด้วยยางมะเดื่อ

23 น้ำรัก Dark Sepia

: ยางรัก = ดินแดง + ดินเหลือง + ดำ

24 ม่วงอ่อน (ดู 30 ต่างกันแต่แก่อ่อน) Light Purple

25 ขาบ คราม (น้ำเงินแก่) Ultramarine Blue : สีที่เกิดจากตันคราม ไม่ต้องผสม

: ขาบ, กรมท่า = คราม + ดำ

- 26 เมฆมอ (ดู 31) Ozute : มอสีหมายถึงทำให้สีหม่นลง ด้วยการนำสีดำไปผสมสีอื่น
 : มอครามแก่ กระเดียดคราม = คราม + ขาว + ดำนิดหน่อย
 : มอครามกลาง = คราม + ขาวนิดหน่อย
 : มอครามอ่อน = คราม + ขาว
 : เมฆคราม กระเดียดดำ = คราม + ขาว + ดำนิดหน่อย
 : แดงตัด = แดง + ดำ ไม่เรียกมอแดง
- 27 ผ่านแดง Picbald, Brown: พื้นขาว จุดต่างน้ำตาลปนแดง
- 28 ทองแดง Copper Coloured = เสน + แดง + ขาด + ขาว
- 29 สัมฤทธิ์ Dark Brown, Sepia, Greenith, Neutral Tint: ดินเหลือง + ดินแดง
 : สัมฤทธิ์โบราณ = คราม + เหลือง + แดง + ดำ + ขาว
 : ทองแดงแก่ = เสน + แดง + ขาด + ขาว + เจ็ดดินแดงนิดหน่อย
- 30 ม่วงแก่, ม่วงขาด (สีเมล็ดมะปรางหรือสีดอกตะแบก) Dark Purple
 : ม่วงขาดออกแดง = คราม + แดงขาด + ขาวนิดหน่อย
 : ม่วงขาดอ่อน = แดงขาด + คราม
- 31 มอคราม (สีฟ้าดอกผักตบ) Indigo Blue: คราม + แดง + ขาด + ขาว
- 32 เมฆ (ดู 26 และ 43) เป็นสีระหว่างเมฆอ่อนก็มี เข้มก็มี Light Cobale, Brown
- 33 ครามอ่อน (ดู 31) Pale Indigo Blue
- 34 เขียวก้ามปู (ขัดกับ 15) ถ้าเป็น Dark Green ก็เป็นเขียวใบแค (เขียวสมอ) Dark Green
 : เขียวนวล = เขียวแก่ + ขาว
 : เขียวดั่งแซ เป็นสนิมทองเรียกว่า “ทองคำ” เป็นเขียวที่ทำมาจากจีน ดูสดใสมาก เป็นเขียวสดไม่ต้องผสม เป็นเขียวแบบอย่างคนสมัยใหม่เรียกว่าเขียวแบบพลอย เขียวเทอคอยท์ นิยมระบายสีในสมัยอยุธยาตอนปลาย
 : เขียวแก่ เขียวใบแค = เขียวแก่ + ขาวนิดหน่อย
 : เขียวกลาง = เขียวแก่ + ขาว + เหลืองนิดหน่อย
 : เขียวขาบ = เขียวแก่ + คราม + ขาวนิดหน่อย
 : เขียวสมอภิเษก เขียวกลาง = เขียว + ขาว + เหลือง
 : เขียวปนดำ ไข่ระบายพื้นทิวทัศน์ต้นไม้ = เขียวแก่ + ดำ
- 35 เขียวมรกต เขียว (พลอยเขียว) Green
- 36 น้ำไหล Sea Green : ฟ้าอ่อนเจือเขียว : คราม + ขาว + เขียว
- 37 ผ่านดำ Piebald (Black) : พื้นขาวจุดต่างดำ
- 38 ผ่านขาว Piebald (white) : พื้นน้ำตาลปนแดง จุดต่างขาว

- : ผ่านขาว พื้นน้ำตาลปนเหลือง จุดต่างขาว
- : ผ่านขาว พื้นดำจุดต่างขาว
- 39 ดินแดง Dark Red, Dark Brick Red : เป็นสีแดงคล้ำได้จากดินแดงในธรรมชาติ เกิดจากสนิมแร่เหล็กดินแดง
 - : ดินแดงเทศ สีแดงคล้ำกว่าของไทย ส่วนใหญ่ได้จากอินเดีย
 - : ตัวเปีย, สีแดงคล้ำกว่าของไทย ได้จากจีน
 - : แดงลั่นจี, อินจี ได้จากจีน บางทีเรียก ขาดอินจี
- 40 หงดิน (สีหม้อใหม่) Brown Violetist : สีขาว สีดินแดง
 - : หง หมายถึงสีแดงต่างๆ ผสมฝุ่นขาวให้ดูอ่อนลง
 - : หงดินแก่ = ดินแดง + ขาวนิดหน่อย
 - : หงดินกลาง = ดินแดง + ขาว
 - : หงดินอ่อน = ดินแดง + ขาวมากหน่อย
 - : ลั่นจี (โบราณ) = แดงขาด + ครามนิดหน่อย
- 41 ดำหมึก (ดำมืด) Black : ดำหมึก = หมึกจีน ดำมืด = เขม่าไฟ
 - : ดำถ่าน คือดำเกิดจากการเผากระดูกจนดำและบดให้ละเอียด เองอาจข้างมาเผาเป็นสีดำ
 - : เขม่า เกิดจากควันไฟของฟืนในครัวไทย เขม่าจะเกาะติดกันหม้อดินและที่หยากไย่หลังคา ข้างมักเรียกสีดำว่าเขม่า
 - : เขม่าเหน็บ เขม่าที่เกิดจากการเผาน้ำมันยาง
- 42 เทา, หมอก (สีสาวท) Grey
- 43 มอหมึก (สีเทา, สีหมอก) Sable
 - : เทาแก่ = ดำ + ขาว
 - : มอหมึกอ่อน เทา = ดำ + ขาวมากหน่อย
- 44 นวลเทา (สีกากี) Yellowish Grey
 - : กากี สีนํ้าตาลปนเหลือง เป็นสีสนิมเหล็ก
 - : ก้ามปู เป็นสีที่เกิดจากส่วนผสมของสีเหลืองกับดำ = ดินเหลือง + เขม่าดำ
- 45 หงสขาด (ชมพู ภูทาบ) Black Red, Rose

รวม 98 สีไทยที่เป็นชื่อสีฝุ่นในอดีต ชื่อสีที่เราใช้เรียกแบบอดีตหมดไปเมื่อมีสีหลอดนำเข้าจากต่างประเทศเข้ามาขาย กล่าวโดยสรุปสีต่าง ๆ ที่ช่างเขียนภาพแบบไทยประเพณีมีเป็นผงหรือเป็นฝุ่น เป็นสีที่เกิดจากวัสดุในธรรมชาติคือ

สีประเภทที่ได้จากดิน

--- เช่น ดินขาว --- ดินเหลือง --- ดินเขียว --- ดินแดง

สีประเภทที่ได้จากพืชหรือยางไม้ครั้ง

--- เช่น สีเหลืองของยางต้นรง --- สีครามได้จากต้นคราม --- สีแดงได้จากต้นชาทรคุณ

--- สีแดงได้จากเมล็ดในลูกคําเงาะ --- สีดำได้จากถ่านไม้ --- สีดำจากมะเกลือหรือกระเบื้อง

สีประเภทที่ได้จากปูนและหิน

--- เช่น สีขาว --- สีเขียวจากหินขึ้นการเวก

สีประเภทที่ได้จากสัตว์

--- สีดำจากถ่านงาช้าง --- สีดำจากถ่านกระดูกสัตว์ --- สีดำในตัวปลาหมึก --- สีขาวจากเปลือกหอยป่น

สีที่ได้จากสารประกอบ

--- เช่น สีขาวได้จากสารประกอบสังกะสี --- สีเขียวได้จากสารประกอบทองแดง --- สีเหลืองได้จากสารประกอบตะกั่ว --- สีแดงเสนหรือสีเสนได้จากสารประกอบดีบุก

สีแต่ละประเภทได้ถูกบดให้เป็นผงฝุ่นเพื่อใช้ในการเขียนระบาย แต่เพื่อให้สีติดกับพื้นที่รองรับภาพจะใช้กาวและยางไม้เป็นสิ่งที่ช่วยประสาน นิยมใช้ยางไม้ได้จากมะขวิดมาละลายในน้ำร้อนเพื่อให้เหนียวมะขวิดเหลวและใส ใช้กับสีฝุ่นหรือเอาสีฝุ่นผสมกับ “กาวกระดิน” หรือกาวยางไม้เพื่อระบายเป็นภาพ ข่างไทยเรียกว่า “น้ำยา” หรือ “กระยารง” สำหรับภาชนะสำหรับใส่สีเขียนภาพใช้กะลามะพร้าวซีกที่เรียกว่า “กะลาตัวเมีย” เป็นกะลาซีกไม่มีรู นำมาใส่สีฝุ่นผสมน้ำยาหรือน้ำกาว วัสดุที่เป็นพื้นรองภาพมีหลายชนิดเช่น ผ้า กระดาษ พื้นผนังถืองูและพื้นผนังที่เป็นไม้

งานเขียนระบายสีลงบนพื้นผ้าเรียกว่า “ภาพพระบฏ” หมายถึงแผ่นผ้าหรือผืนผ้ามีความหมายว่ารูปพระพุทธเจ้าหรือเรื่องของพระพุทธเจ้า เป็นภาพเขียนห้อยแขวนถวายเป็นพุทธบูชาตามโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ ม้วนเก็บได้

งานเขียนระบายสีลงบนกระดาษหรือสมุดไทย มักเขียนบนสมุดไทยขาว-ดำ เรียกว่า “สมุดข่อยหรือสมุดธาตุ” ทำด้วยกระดาษข่อยหรือกระดาษสา เป็นหนังสือคัมภีร์เทศน์ คัมภีร์สวด ตำราภาพต่าง ๆ

งานเขียนระบายสีลงบนผนังปูนและผนังไม้ บนผนัง บานประตูหน้าต่าง คอซอง เรียกว่า “ภาพ

จิตรกรรมฝาผนัง” ใช้เพื่อตกแต่งอาคาร ศาสนสถานต่าง ๆ เป็นเนื้อหาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องทางพุทธศาสนา

การใช้สีในจิตรกรรมไทย

สีเอกรงค์ที่ใช้สีกลมกลืนแบบง่าย

สุโขทัย

พ.ศ. 1762-1981 (219 ปี)

อดีตพุทธ อ.เพื่อ หริพิทักษ์คัดลอกจากวัดเจดีย์เจ็ดแถว ศรีสัชนาลัย

ภาพจิตรกรรมสีเอกรงค์ที่ใช้สีกลมกลืนแบบง่าย 3-4 สีของสีข้างเคียงตามวงจรมีเป็นแนวสัญลักษณ์จัดองค์ประกอบที่ได้อิทธิพลมาจากลังกา เป็นเรื่องอดีตพุทธประทับนั่งในโพธิบัลลังก์พร้อมเทวดานั่งเรียงตามแนวระดับและแนวดิ่ง ทำทางซ้ำหรือคล้ายกัน --- สีโดยส่วนรวมเป็นสีเอกรงค์ (โทนสีน้ำตาลแดง หงดิน - อีรูอ่อน) พื้นหลังสีดินแดง หงดินอ่อน รัศมีสีขาว วรกายสีขาวนวลเนื้อ ตัดเส้นด้วยสีน้ำตาลเข้มและสีดำ มีสีดินเหลืองและทอง

อยุธยาตอนต้น

พ.ศ. 1893-2034 (141 ปี)

อุทุมพร (ร.1) ถึงบรมราชาธิราชที่ 3 อินทราชา (ร.10) อิทธิพลการเขียนภาพต่อจากสุโขทัย มีวิวัฒนาการเด่นชัดเนื่องจากโบสถ์วิหารถูกทำลายจากภัยสงครามจึงไม่พบภาพเขียนตามโบสถ์วิหาร แต่พบที่กรุในองค์ปรางค์ เป็นการเขียนภาพเพื่อสร้างคุณค่า เชิดชู บูชาพระพุทธศาสนาเท่านั้น เพราะเขียนในสถานที่ที่คนทั่วไปไม่มีโอกาสเห็นและชื่นชม --- สีโดยส่วนรวมเป็นสีเอกรงค์ที่ใช้สีกลมกลืนแบบง่ายเหมือนสมัยสุโขทัย ใช้เทคนิคการเขียนสีฝุ่นผสมกาวบนผนังปูน สีที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นสีแท้คือ สีดำ สีขาว สีแดง สีดินแดง สีเหลืองดินและสีทอง

วัดราชบูรณะ อยุธยา (พ.ศ. 1967-1970)

สร้างขึ้นในสมัยพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) เขียนขึ้นที่ภายในผนังกรุพระปรางค์องค์ใหญ่ แบ่งภาพเป็น 2 ตอน ตอนบนมีภาพเขียนสีปูนเปียกเป็นภาพเทพชุมนุมเลียนแบบศิลปะอินเดียและภาพทหารจีนเชิญเครื่องพุทธบูชา มีภาษาจีนกำกับ --- สีเส้นเขียนอย่างอิสระในโทนสีเอกรงค์ที่ใช้สีกลมกลืนแบบง่ายมีสีแดง ดำ ขาว เป็นหลัก ตอนล่าง เป็นภาพสีฝุ่นบนผนังจัดเรียบแบ่งภาพเป็น 4 แถว แถวบนเป็นภาพอดีตพุทธ ด้านข้างมีภาพเทวดานั่ง

ไห้วคั่นอยู่ --- ชั้น 2 เขียนภาพพุทธสาวกเรียงพนม 80 รูป ลักษณะอุ้งท้องแท้ --- ช่วงล่างเขียนภาพชาดก โครงสีเป็นสีแดงเสน พื้นหลังภาพเป็นสีแดงอ่อนสลับแดงแก่ แทรกด้วยสีทอง เดินเส้นด้วยน้ำหนักร่อนแก่ของสีขาวนวล น้ำตาลและดำ มีการใช้สีเข้มระบายทับสีขาวเป็นบางแห่งเพื่อทำให้เกิดน้ำหนักร่อนแก่ ปิดทองบางส่วนที่สำคัญ

วัดพระราม อยุธยา

สมเด็จพระรามาเมศวรทรงสร้างเมื่อ พ.ศ. 1912 ณ ที่ที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (อุทอง) จิตรกรรมวัดพระรามาเน่แสดงโครงระบายสีที่ใช้ดินเหลืองมากขึ้นและควบคุมเกือบทั้งหมดของพื้นที่

อยุธยายุคกลาง

พ.ศ. 2034-2171 (137 ปี)

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ถึงสิ้นรัชกาลพระเจ้าทรงธรรม (ร.11 - ร.23) 13 องค์

วัดมหาธาตุราชบุรี (พ.ศ. 2040)

เขียนบนผนังคูหาภายในองค์ปรางค์เป็นภาพอดีตพุทธปางมารวิชัยนั่งเรียงเป็นแถวประทับในซุ้มเรือนแก้วโพธิบัลลังก์มีสาวกพนมมือคั่น ศิลปะอุทองสุโขทัย --- พระเศียรพักตร์อุทอง --- การอ่อนข้อของพระพาหา การวางพระหัตถ์ เพลวรัศมี = สุโขทัย --- มีการแยกความแตกต่างของฉากหลัง พระแถวบนซุ้มเรือนแก้ว ลายดอกไม้ พระแถวล่างเป็นสลับบัลลังก์

วัดพระศรีสรรเพชญ์ อยุธยา

เขียนขึ้นในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 (ร. 11) พ.ศ. 2035 บนผนังในคูหาสถูปด้านทิศตะวันออก รูปพระสาวกยืนพนมมือถือดอกบัว --- สีที่ใช้เป็นโทนเอกรงค์ใช้สีกลมกลืนแบบง่าย มีสีเหลืองดิน หงดิน (อิฐ) น้ำเงินแก่ ขาว ดำ ปัจจุบันสีจางแล้ว

อยุธยายุคปลาย

พ.ศ. 2173-2310 (149 ปี)

สมเด็จพระเชษฐาธิราชถึงสมเด็จพระที่นั่งสุริยาสน์อมรินทร์ (พระเจ้าเอกทัศ) (ร.24 - ร.35) นอกจากการเขียนภาพเรื่องอดีตพุทธแล้วเริ่มมีการเขียนภาพเทพชุมนุมอันเป็นส่วนหนึ่งของ

พุทธประวัติตอนตรัสรู้และมีการพบภาพเขียนบนผนังพระอุโบสถและพระวิหารบนพื้นที่ขนาดใหญ่ มีการใช้เส้นสีเทา ดอกไม้ร่วงเหนือภาพเทพชุมนุมทำให้สีแดงขาดและเหลืองทองมีพื้นที่กว้างขึ้นและเริ่มมีภาพที่เป็นเรื่องราวทางพุทธศาสนาเช่นมารผจญ ไตรภูมิ

วัดใหม่ประชุมพล อยุธยา

เขียนภาพพุทธประวัติบนผนังด้านหน้าพระประธานและภาพเทพชุมนุมหลังพระพุทธรูปคันทนะมารแล้วซึ่งเขียนบนผนังด้านข้างพระประธานโดยใช้แถวเจดีย์เป็นสัญลักษณ์เป็นเจดีย์ย่อมุมสิบสองแบบสมัยพระเจ้าปราสาททองและมีเทวดานั่งพนมมือสลับแทนที่อัครสาวก --- รูปเทพชุมนุมวรกายขาวนวลเช่นเดียวกับองค์เจดีย์ ปิดทองเครื่องทรงเทพและยอดเจดีย์ ระบายสีพื้นด้วยสีดินแดงผสมขาว บนพื้นว่างเขียนดอกไม้ร่วงสีขาวนวล มีพุ่มมยุรจักรทองสลับเขียวตั้งแซ่ (เขียวอ่อน) โทนสีส่วนรวมเป็นสีแดง

วัดปราสาทนันทบุรี

ภาพผนังโบสถ์เขียนเรื่องทศชาติ แบ่งผนังด้านละห้าช่องด้วยเส้นตั้งเป็นลำขนาดใหญ่คล้ายเสา มีภาพเทพพนมยืนอยู่บนฐานสูง (คล้ายทวารบาลวัดใหญ่สุวรรณาราม เพชรบุรี ทั้งรูปทรงและวรรณะสี (ทั้งที่เขียนหลังกันหลายสิบปี) ภาพทศชาติเหลือเพียง 6 ช่อง มีกรอบสีเทาแบ่งภาพแต่ละตอน โดยให้รูปพระนางที่เป็นประธานเคลื่อนไหว รูปทรงชั้นรองทำท่าทำหรือรูปแบบซ้ำ ๆ กัน สีส่วนรวมเป็นสีเอกรงค์ ขาวนวล หงดื่นอ่อน มีสีเขียวก้ำมู (เขียวเข้ม) มอหมึก และดำและทองกระจายอยู่ทั่วภาพ --- มีภาพอดีตพุทธอยู่ขอบบน --- โครงสีส่วนรวมเป็นสีแดงขาว สีอื่นมีน้อย วรรณะเป็นสีเอกรงค์

จิตรกรรมพื้นบ้านล้านนาใช้สีเอกรงค์ที่ใช้สีกลมกลืนแบบง่าย โทนสีน้ำตาล มีสีหงสบาทน้ำตาล ดินเหลือง ขาว ดำ ผสมเหมือนการไล่น้ำหนักอ่อนแก่หลายระดับกลมกลืนแบบสีเดียว

เอกรงค์ที่ใช้สีหลากหลาย แต่ทำให้สีหม่นลง

เอกรงค์ที่ใช้สีหลากหลายสีขึ้น แต่ทำให้สีหม่นลง --- เป็นการที่ใช้สีหลายสีตามวงจรสีอาจเลยไปถึงสีตรงข้ามหรือสีตัดกันแต่ทำให้ทุกสีหม่นลง เขียนสีบางบนพื้นอ่อน (พื้นอ่อน - สีบางหม่น - เน้นเส้น) เกิดขึ้นในยุคสมัยอยุธยาตอนปลายที่มีสีส่งมาจากต่างประเทศมากขึ้นเช่น ตัวเปีย

(ขาด) แดงอินจี (ลิ้นจี) เขียวตั้งแข (เขียวอ่อน) ม่วง ขมพู ฯลฯ ส่วนใหญ่เป็นสีมาจากจีน ข้างจึงนำมาเขียนภาพทั้งแบบผสมกับสีแท้ดั้งเดิมของช่างไทยพวกดินแดง ดินเหลือง ขาวฝุ่น ดำเขม่า คราม เกิดการใช้สีแบบเอกรงค์ที่มีสีหลากหลายขึ้นแต่ทำให้สีหม่นลง โทนสีอยู่ในวรรณะ สีโทนเดียวหรือสีแบบพหุรงค์ที่ทำให้สีดูสดใสสว่าง สร้างความเด่นกระจายขึ้นมาในภาพแสดงความสามารถของช่างไทยด้านการลงพื้น สามารถเขียนสีบางได้อย่างสดใสแม้บางสีเป็นสีหม่น โดยที่ผิวรองพื้นไม่ดูดเนื้อสีที่เขียนให้จางลง บางแห่งยังเหลือรอยฝีแปรงอันเป็นลักษณะพิเศษ

อยุธยาตอนปลาย

ภาพเอกรงค์ที่ใช้สีหลากหลายขึ้นแต่ทำให้สีบางบนพื้นอ่อนและสีหม่นลงถูกเขียนขึ้นในโบสถ์หรือวิหารที่ไม่มีช่องหน้าต่างหรือมีน้อย แสงในอาคารมีไม่มากจึงต้องใช้พื้นอ่อนระบายสีบาง ๆ และอาจจะทำสีเกือบทุกสีโดยเฉพาะสีตรงข้ามให้หม่นลงและเน้นการไล่สีน้ำหนกและตัดเส้นสีเข้ม ภาพเริ่มแสดงเรื่องราวทางพุทธศาสนามากขึ้นเช่น มารผจญ ไตรภูมิ พุทธประวัติ ทศชาติ มหาวาตลี ฯลฯ

ตำหนักพุทธโฆษาจารย์ วัดพุทธโสธร

สร้างขึ้นในสมัยพระเพทราชา (พ.ศ.2231 - 2245) ผนังตะวันตกเขียนภาพทศชาติ --- ตะวันออกเขียนภาพพระพุทโฆษาจารย์ขึ้นสำเนาไปลงภาพสำเนาพระพุทโธตถเถระกลางทะเล ภาพพระพุทโธบาทริมแม่น้ำนมมทาและเขาสัจจพันธคีรี ภาพนมัสการพระพุทโธบาท --- ทิศใต้เขียนรามเกียรติ์ พุทธสาวก อริยาบทต่างๆ มารผจญ --- ทิศเหนือเขียนไตรภูมิ สีที่ใช้หลากหลายขึ้น นอกจากสีแท้ ดินแดง ดินเหลือง ขาว เขม่า คราม ขาด หงดิน (อิฐ) ขาว ดำ ทองแล้วยังมีสีเขียวก้ำมปู (เขียวเข้ม) เขียวตั้งแข (เขียวอ่อน) ระบายต้นไม้ หมอก มอคราม มอหมึก เทา น้ำตาลอ่อนระบายน้ำและภูเขา มีสีเนื้อ ขมพูอ่อนบนพื้นแบบสีบาง

วัดช่องนนทรี กรุงเทพฯ

สร้างในสมัยพระเพทราชา (พ.ศ. 2231-2245) ลักษณะการวางภาพจิตรกรรมมีเส้นตั้งขนาดใหญ่เขียนลายกระจังรักร้อยภายในเส้นตั้งคั่นเรื่องราวที่เขียนเป็นทศชาติขาดก การใช้สีดินเผาแบ่งกลุ่มภาพเป็นตอนๆ มีความเด่นชัด ส่วนบนสุดของผนังเขียนแถวอดีตพุทธ --- ผนังด้านหน้าพระประธานเขียนภาพพุทธประวัติตอนมารผจญ --- ผนังด้านหลังเขียนภาพพุทธประวัติตอนเสด็จออกบวช

โครงสีส่วนใหญ่เป็นสีแดง ทั้งแดงชาดและเสนจึงเป็นสีแดงฉ่ำ ระบายสีแดงเป็นส่วนท้องฟ้า พื้นหลังทั่วไป บางส่วนก็ระบายด้วยสีชมพูบาง ๆ โดยเฉพาะส่วนที่เป็นส่วนพื้นดิน เป็นสีนวล เนื้ออมชมพูอ่อน ๆ ระบายสีบาง ๆ บนพื้นขาวแล้วตัดด้วยเขม่าดำ มีสีเขียวตั้งเข่อ้นบางตาม สุ่มทุมพุ่มไม้ ผ่นลงพื้นด้วยสีฝุ่นขาวมีสีม่วง สีครามกระจาย ส่วนที่เป็นเครื่องประดับ เช่น ขว้า สายสังวาลย์ พระขรรค์ ราชรถปิดทองดูเด่นแวววาว ส่วนใดมีพื้นที่ว่างก็เขียนลายดอกไม้ ร่วง นก กระรอก ลำต้นของต้นไม้จะเขียนปิดเขียวแบบจีน วรรณสีเป็นเอกรงค์โทนชมพู แดง พื้นอ่อน - สีบางหม่น - เน้นเส้นสร้างรูปทรง --- ภาพแสดงความสามารถของช่างไทยในด้านการลงพื้นซึ่งสามารถเขียนสีบางหม่นได้อย่างสดใส

วัดใหญ่สุวรรณาราม เพชรบุรี (พ.ศ. 2199)

ภาพเขียนสมัยอยุธยาตอนปลายสกุลช่างเพชรบุรี เขียนขึ้นสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (ร.29) --- ผนังด้านข้างพระประธานมีลักษณะแปลกกว่าที่อื่น เขียนเป็นภาพเทพชุมนุม ยักษ์ กุมภัณฑ์ นาคแปลง ครุฑ มีขนาดใหญ่ประมาณ 2 ใน 3 ของคนธรรมดา นั่งเรียงกันคุกเข่า พนมหัตถ์โดยเขียนเต็มผนังรวมทั้งหมด 5 ชั้นแถว ประตูทางเข้าเขียนภาพเทวดาบาลมียักษ์ แบกเทวดาสูงกว่าจริง

โครงสีส่วนรวมเป็นสีแดง ทั้งแดงชาด เสน ชมพู และนวลระบายสีบาง ๆ สลับกัน พระวรกาย ส่วนใหญ่เป็นสีขาวนวล มีการเพิ่มสีเขียวตั้งเข สีเหลืองอ่อน - แก้วในลวดลายพรรณพฤกษา และรายละเอียด ปิดทองแวววาวบนเครื่องประดับตามร่างกาย ทุกสีระบายบนพื้นอ่อนดัดเส้น ด้วยสีน้ำตาลและดำ

วัดเกาะแก้วสุทธาราม เพชรบุรี (พ.ศ. 2277)

ภาพเขียนสมัยอยุธยาตอนปลายสกุลช่างเพชรบุรี เขียนขึ้นในสมัยพระเจ้าบรมโกศ (ร.33) ผนัง ด้านข้างไม่เจาะช่องหน้าต่างเขียนเรื่องสัตตมหาสถาน (สถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา 7 แห่ง) และอัฐมหาสถาน (สถานที่สำคัญในพุทธประวัติ 8 แห่ง) ซึ่งแสดงด้วยภาพพระมหาเจดีย์ พร้อมภาพพุทธประวัติที่สำคัญได้จัด 5 ชั้น โดยมีสีนเทากอบทรวงสามเหลี่ยมคั่นสลับหว่าง สีนเทาเจดีย์และพุทธประวัติเขียนภาพหมูนกสีทิวทยาธรขนาดใหญ่เกิดเป็นแนวรูปทรง สามเหลี่ยมต่อกันตลอดผนัง ส่วนผนังด้านหน้าและด้านหลังเขียนภาพไตรภูมิและภาพพุทธ ประวัตินารพจน์

วรรณะของภาพออกทางเอกรงค์โทนสีเนื้อ ชมพู น้ำตาลอ่อน หงดินอ่อน แดงระบายสีบางบน พื้นอ่อน มีสีเขียว คราม มอคราม อ่อนแก่ เขียนต้นไม้และใบเขากระจายอยู่ ปิดทองดัดเส้น

เพิ่มความสำคัญของจุดเด่นของภาพมากขึ้น
พหุรงค์สีหลากหลายสีสดใสน่าดู สลับกัน สร้างความเด่นชัดในภาพ

การใช้สีพหุรงค์เป็นการใช้สีหลากหลายสีที่สดใสหลาย ๆ สีสันพื้นอ่อน เกิดขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลายเมื่อมีสีส่งมาจากต่างประเทศมากขึ้น และการเขียนภาพเริ่มมีการเขียนเรื่องราวทางพุทธศาสนา เช่น เรื่องพุทธประวัติ ทศชาติ มหาชาติ โดยเฉพาะเรื่องไตรภูมิเกี่ยวข้องกับพรหม สวรรค์ ป่าหิมพานต์ซึ่งเป็นเรื่องราวแนวอุดมคติใช้จินตนาการสูง --- การใช้สีเขียวอ่อนเขียวต้งแซ่แก่ เขียวใบแคหรือสีที่รวมทั้งส้มเพิ่มรายละเอียดทั่วไป นอกจากนี้ยังมีการใช้สีอย่างสดใสหลาย ๆ สี เช่น สีเหลืองสด สีเขียวสด สีแดงสด สีคราม ฯลฯ มักพบเห็นได้ใน “สมุดข่อย” แสดงเอกลักษณ์ของภาพเขียนของช่างเขียนสมัยนั้น ผลงานจึงดูโดดเด่นขึ้น เพราะความกล้าของช่างเขียนมีอิสระทางความคิดและการแสดงออก พื้นรองภาพสมุดข่อยสีขาวเมื่อระบายสีบาง ๆ ตามเทคนิคการระบายสีของสมัยอยุธยาตอนปลายทำให้ดูสีสดใสกระจายอยู่บนพื้นอ่อน เส้นและรูปทรงต่าง ๆ ในภาพมีความเด่นชัดเจิดจ้าขึ้น เส้นที่ตัดจะใช้สีแตกต่างกัน เช่น แดง น้ำตาล ดำ ส่วนที่เป็นเครื่องทรง เครื่องประดับ ลายไทย เช่น ลายนกก็จะมีปิดทองตัดเส้นด้วยสีแดง น้ำตาล เพื่อให้ภาพดูสดใสยิ่งขึ้น

สมุดข่อยวัดหัวกระบือ มีจารึกศักราช พ.ศ. 2286

ในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศเป็นปีที่สร้างก่อนเสียกรุงศรีอยุธยาถึง 24 ปี

หอไตรวัดระฆัง

เรือนไทยสามหลังแฝด หอนั่ง หอนอน ไม่ทราบชื่อช่างเขียน --- หอกลางเป็นฝีมืออาจารย์ นาค ภิกษุวัดทองเพล ช่างพระที่มีชื่อเสียงในสมัยรัชกาลที่ 1 บานประตูด้านในเขียนภาพยักษ์บานละตน บานหน้าต่าง 32 บานด้านในเขียนทวารบาล --- หอนั่งเหนือกรอบหน้าต่างเขียนภาพเทพชุมนุม อินทร์ เทวดา ครุฑ ยักษ์ นาค คนธรรพ์ ห่วงหน้าต่างเขียนภาพธรรมชาติป่าเขา --- หอกลางผนังตะวันออกเขียนภาพรามเกียรติ์ตอนศึกกุมภภณฑ์ ผนังทิศตะวันตกเขียนภาพรามเกียรติ์ตอนศึกอินทรีชิต หอกลางทั้งหมดเป็นฝีมือ อ.นาค หอนอน ประตูด้านในเขียนภาพปลงอุสภกรรม ฝาซ้ายเขียนภาพธรรมบทเรื่องมามมานพลร้างศาลาประวัติพระอินทร์และนางสุชาดา ฝาขวาเขียนเรื่องไตรภูมิเหนือหน้าต่างเขียนเรื่องกองทัพอสูร

จิตรกรรม อ.นาค

รูปทรงยักษ์ลิงมีขนาดใหญ่ ใช้สีเส้นดูสดใสเป็นสีสดรุนแรงมีพลัง เส้นและรูปทรงจึงยังแสดง

อารมณ์เคลื่อนไหวโลดโผน

วัดราชสิทธิาราม

ภาพเขียนสมัย ร.1 ผนังขัวมือนพระประธานเขียนภาพมหาชาติ ผนังซ้ายมือนพระประธานเขียนภาพพุทธประวัติ --- ผนังด้านหน้าเหนือกรอบประตูเขียนภาพพุทธประวัติตอนมารผจญ --- ผนังด้านหลังเขียนภาพไตรภูมิ

องค์ประกอบของภาพใช้เส้นสีเทาเป็นตัวกำหนด เชื่อมแยกกลุ่มภาพ ตอนต่างๆ และมีมิติต่าง ๆ --- สีที่ใช้เป็นสีพูนรงค์โดยมีการใช้สีมากมาย อนุของเนื้อสีมีความเข้มและที่บ เขียนสีหนากว่าสมัยอยุธยา --- โครงสีส่วนรวมเป็นแดงชาด แดงเสน ขมพู ทำงานร่วมกับสีคราม มอคราม ฟ้ามคราม มีสีขาวนวล เนื้อ ทอง เน้นจุดสนใจในรูปทรงเครื่องแต่งกาย เครื่องศราภรณ์ เครื่องสูง สีแดงชาด แดงเสนยังโดดเด่นตามอิทธิพลอยุธยาตอนปลาย ยังมีสีเหลือง แสด น้ำเงิน ฟ้าม ขมพูกระจายอยู่ตามรูปทรงในภาพ --- การใช้สีภาพธรรมชาติรูปต้นไม้ ใบดหิน มีทั้งสีเขียวแก่ - อ่อนของต้นไม้ น้ำตาลแดงถึงขมพูอ่อน สีมอคราม มอหมึกตัดเส้นด้วยสีแดง น้ำตาล ดำ ระบายสีหนักขึ้นเพื่อให้ตัวภาพสีอ่อนเด่นชัดขึ้น -- สีของฉากหลังส่วนใหญ่ใช้สีฟ้าอมเขียวเสริมบรรยากาศปลอดโปร่งแจ่มใส

การวางผังภาพสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325-2394)

จิตรกรรมสมัยรัชกาลที่ 1 - รัชกาลที่ 3 เป็นช่วงเวลาของจิตรกรรมประเพณีที่มีความเจริญสูงสุด โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 3 จิตรกรรมเขียนเรื่องราวต่าง ๆ ทางพุทธศาสนา เขียนภาพเต็มพื้นที่ต่าง ๆ ของผนัง ตกแต่งพื้นผนังศาสนสถานเหล่านั้นให้สวยงาม เพิ่มความสงบ ศักดิ์สิทธิ์ ลึกลับและมีคุณค่าแก่อาคารนั้นมากขึ้น สะท้อนความเชื่อ คำสอนทางศาสนาให้มั่นคงฝังรากลึกในสังคมไทยให้เชื่อถือศรัทธาในพุทธศาสนามากขึ้น --- มีรูปแบบในการกำหนดวางผังภาพส่วนใหญ่ในอาคารทางพุทธศาสนาที่เป็นระบบแบบแผนดังนี้

--- ผนังด้านหลังพระประธานเขียนภาพไตรภูมิแทรกพุทธประวัติตอนเทศนาดาวดึงส์เป็นรูปแท่งเขา 17 แท่งเรียงกันในโครงสร้างสามเหลี่ยม สอดคล้องกับองค์พระประธาน เบื้องล่างเป็นป่าหิมพานต์ สีทันดรสมุทร มหาทวีปทั้งสี่

--- ผนังด้านหน้าเหนือประตูทางเข้าเขียนภาพพุทธประวัติตอนมารผจญ รูปทรงมีขนาดใหญ่

--- ผนังรีใหญ่ด้านข้างเหนือหน้าต่างแบ่งผนังเป็นชั้น ๆ เขียนภาพเทพพุ่มนุมนุ ภาพเทวดา ครุฑ ยักษ์ กุมภัณฑ์ พรหม นั่งเรียงพนมตามแนวระดับและแนวดิ่งโดยนั่งพนมหัตถ์สลับพุ่ม มยุรฉัตรบนเส้นหน้ากระดาน 3-4 แถว

--- ผนังด้านข้างและด้านหน้าระหว่างช่องประตูและหน้าต่างเขียนภาพเล่าเรื่องทางพุทธ ศาสนาเป็นภาพของ “ภพพมมนุษย์” มนุษย์ที่ถึงพร้อมที่จะตรัสรู้เช่นพระโพธิสัตว์ต่าง ๆ ที่เป็น มนุษย์ที่สูงค่ากว่ามนุษย์สามัญ เช่น ภาพพุทธประวัติ ทศชาติ มหาชาติ เป็นภาพที่สั่งสอน ผู้คนในแง่ศีลธรรมต่าง ๆ

จิตรกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีพัฒนาการสืบสานต่อจากสมัยอยุธยาที่มีการกำหนดเป็น แบบแผน พัฒนาการใช้สีพู่กัน การกำหนดเรื่องทางพุทธศาสนา การสร้างองค์ประกอบ สืบสานทางความคิดต่อไปจากสมัยอยุธยา จิตรกรรมเริ่มต้นในสมัยรัชกาลที่ 1 ยังคงสืบสาน ความคิดและมีมือแบบอยุธยาโดยเฉพาะการใช้สีแดงชาด และเส้นสีเทาและพัฒนาสู่ความ เป็นตนเองอย่างสมบูรณ์แบบในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยเพิ่มเนื้อหาของรูปทรงทางธรรมชาติ สถาปัตยกรรมเข้าไปทดแทนเส้นสีเทาและสีแดงชาดของฉากหลังภาพ เพิ่มความคิดและ อารมณ์ต่าง ๆ ได้มากขึ้นกว่าความเด่นชัดของรูปทรง จิตรกรรมเหล่านี้ให้ความรู้ลึกในการใช้ สีและเส้นอย่างหนักแน่นมีพลัง สอดแทรกคติธรรมความนึกคิด ใช้องค์ประกอบและสีพู่กันค้ เน้นช่วยภาพให้สะท้อนอารมณ์ได้อย่างลึกซึ้ง ยิ่งดูยิ่งอึ้งเอิบให้คุณค่าแห่งความงามและความ ศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนา เกิดความซาบซึ้งในสุนทรีรสของงานจิตรกรรมไทยประเพณี ใ้ ความรู้สึกสะท้อนอารมณ์ของภาพตามหลักของเนื้อหาหลักของเรื่อง

ภาพจิตรกรรมสมัยรัตนโกสินทร์มีการวางองค์ประกอบสี รูปทรง จังหวะที่สัมพันธ์กันเป็น อันดี ภาพที่ปรากฏ บรรยายภาพที่ได้รับเป็นสื่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ ทางศาสนาที่ปราศจากตัวตน มีความสงบบริสุทธิ์ ชี้นำไปสู่ความสงบทางอารมณ์ ก่อให้เกิด ความสงบของจิตอันเป็นสมาธิ ทำให้รู้สึกว่าคุณเองอยู่ในโลกอีกโลกหนึ่งต่างจากโลกภายนอก ที่เต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย

จิตรกรรมไทยยุคนี้มีเป้าหมายหลักในการเล่าเรื่องราวทางพุทธศาสนา แต่ส่วนประกอบอื่น ข้างจะนำสิ่งแวดล้อมรอบตัวถ่ายทอดลงไป มีภาพสถาปัตยกรรม สิ่งของเครื่องใช้ ธรรมชาติ ผู้คนที่เคลื่อนไหวแสดงชีวิตความเป็นอยู่ เป็นการสะท้อนภาพสังคมไทยในยุคสมัยที่ช่างเขียน ภาพลงบนจิตรกรรม แม้ว่าเรื่องพุทธประวัติหรือเรื่องทางพุทธศาสนาอื่น ๆ จะเป็นเรื่องราวที่

เกิดขึ้นในอินเดีย พระพุทธรูปก็เป็นชาวอินเดีย แต่ในภาพจิตรกรรมไทย ทั้งสีเส้นและรูปทรง
ทุกรูปทรงกลับแสดงลักษณะความเป็นไทย ทั้งตัวคนทุกระดับ ตั้งแต่ตัวพระลงไปถึงตัวกา
ปราวาสไปจนถึงอาคารบ้านเรือน คนดูไม่เคยรู้สึกขัดตา ภาพเหล่านี้จึงแสดงภาพสังคมไทย
ในอดีตได้อย่างดีที่สุด

การใช้สีตามอารมณ์ของภาพจิตรกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมี

สีสวรรค์ ใช้แสดงภาพอุดมคติที่สร้างจินตนาการถึงสวรรค์ในพุทธศาสนา
สีศักดิ์สิทธิ์ ใช้แสดงภาพพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์ในเรื่องที่สำคัญเช่น พระราชพิธีบรม
ราชาภิเษก อภิเษกสมรส การแบ่งพระธาตุฯ ภาพให้ความสงบ สง่า ศักดิ์สิทธิ์ เป็นระเบียบ
สีอภายภูมิ ใช้แสดงภาพอภายภูมินรก เปรี๊ยะ อสุรกาย สีโดยรวมมีความลึกกลับ น่าสพึงกลัว
หวาดหวั่น
สีในสังคมเมือง ใช้แสดงเรื่องราวทางพุทธศาสนาที่ตัวเอกใช้ชีวิตในเมือง มีความสับสนซับซ้อน
ของรูปทรงและมิติต่าง ๆ สีอวกวรรณะสีอ่อน ภาพดูวุ่นวายทางสายตา
สีในภูมิประเทศ แสดงภาพภูมิประเทศ ป่าเขา ความอุดมสมบูรณ์ของสังคมน้ำแบบไทย
สีอวกวรรณะสีเย็น ภาพดูโปร่งสบายร่มเย็น
สีตามธรรมชาติ (จิตรกรรมหลัง ร. 3) เป็นสีที่เลียนแบบความเป็นจริงที่ตาเห็นในธรรมชาติ
สีของกลุ่มภาพที่ขัดแย้ง
สีของกลุ่มภาพที่กลมกลืน
สีของกลุ่มภาพที่แสดงพายุฝนและฟ้าอันมืดมน

สีวรรณะ

เป็นสีที่ใช้ในการแสดงภาพตามอุดมคติที่มีเรื่องราวในไตรภูมิหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องทางพุทธ
ศาสนา สร้างจินตนาการเกี่ยวกับสวรรค์ --- ส่วนใหญ่จะกำหนดองค์ประกอบแบบกลาง
นิยม วางรูปทรงหรือกลุ่มภาพที่สำคัญหรือรูปทรงประธานไว้กลางภาพ กำหนดกลุ่มภาพและ
องค์ประกอบส่วนรองไว้สองข้างขนานซ้ายขวามีลักษณะเหมือนกันหรือคล้ายกัน --- เห็น
กลุ่มภาพประธาน และส่วนรองที่ขนานสองข้างนี้มักมีกรอบเส้นเทาเป็นเส้นหยักฟันปลาควบคุม
องค์ประกอบทั้งหมด พื้นที่ระหว่างกลุ่มภาพถึงเส้นเส้นเทาที่เป็นฉากหลังมีเนื้อกว้าง มักมี

ดอกไม้ร่วงสีเนื้อหรือสีทองบนพื้นสีสีแดงชาด แสดงฝนโบกขรพรรษตกในจักรวาลเพราะมีเหตุการณ์สำคัญขึ้นในโลก พื้นที่กว้างกรอบสินเทา และดอกไม้ร่วงช่วยเน้นกลุ่มภาพด้านล่างเด่นชัดขึ้นให้ความเด่นเป็นสง่า โอ้อ้ออลังการ

โครงสร้างส่วนรวมที่ใช้เป็น สัพพัญญูในวรรณคดีที่มียุคสำคัญคือสีแดงสดของสีชาดของพื้นที่หลังที่เป็นฉากหลังใต้สินเทาเหนือองค์ประกอบประธานและถ้ำรูปประธานเป็นองค์ปราสาทของสวรรค์ต่าง ๆ ของเทวดายังมีแดงชาดสดจากภายในช่องปราสาทระหว่างเสาหลัง ม่าน และฉากลับแล ให้ความเด่นชัดขึ้นในภาพ --- การเขียนสีปราสาทสวรรค์ เลื้อยผ้า อารมณ์หมู่เทวดาจะใช้สีสดหลากหลายที่มีความโอ้อ้ออลังการ เขียนด้วยลวดลายต่าง ๆ ที่ออกวรรณคดีสุดประสาณกันของสีน้ำตาล เสน แดงชาด ดินแดง ชมพู ม่วง ครามฟ้า เขียว สดประสาณกันอย่างลงตัว --- มีสีขาว ขาวนวล ของร่างกายเทวดา สีทองแวววาวของเครื่องทรง ศิราภรณ์เครื่องประดับ เครื่องประกอบราชูปโภค บางส่วนของม่าน ฉากและองค์ปราสาทที่เป็นสีอ่อนเด่นวาวขึ้นในภาพโดยมีสีคราม สีมอคราม สีมอหมึก เทา น้ำตาล สีอ่อนแก่ของพื้นดินโหดหินตันไม้ ช่วยเน้นรูปทรงกลุ่มภาพประธานให้มีความโดดเด่นเป็นสง่า และช่วยขับสีแดงสดกับสีทองให้สดใสโดดเด่นและสว่างตามากขึ้น

สีศักดิ์สิทธิ์

เป็นโครงสร้างที่ใช้แสดงภาพเรื่องราวทางพุทธศาสนาของสังคมที่เป็นระเบียบ สงบ สง่า ศักดิ์สิทธิ์ ร่องลงมาจากภาพสวรรค์ พื้นที่ความเด่นชัดของสีชาดแดงสดลดน้อยลง เป็นภาพที่แสดงพิธีกรรมของสมมุติเทพ (พระมหากษัตริย์) ตอนสำคัญ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก อภิเษกสมรส แบ่งพระธาตุ --- องค์ประกอบของภาพส่วนใหญ่กำหนดวางแบบกลางนิยมคล้ายภาพสวรรค์ แต่พื้นที่ของสินเทาและสีแดงชาดมีเพียงกรอบหลังปราสาทหรือตามช่องเสาหลังฉากในองค์ปราสาท หรือจิตรกรรมในสมัยรัชกาลที่ 2-3 บางแห่งไม่ใช้เส้นสินเทาเลย มีองค์ประกอบแบบกลางนิยม ลักษณะสองข้างเกือบเท่ากัน

สีที่ใช้ส่วนรวม เป็นสีพญาคู่ในวรรณคดีที่มียุคสำคัญคือสีแดงหรือสีทองแวววาวเด่นชัดขึ้น การระบายสีประกอบลวดลายที่สอดใส่ประดับประดารูปทรงปราสาท มุขศาลา ม่านฉากกษัตริย์ พระนาง เครื่องราชูปโภค ล้วนหนักแน่นกล้าหาญอิสระ ใช้เส้นและสีที่ทำให้เกิดความโอ้อ้ออลังการ วิจิตรตระการตาด้วยสีสันอันสดใสของพญาคู่บนลวดลายต่าง ๆ สดประสาณ

กันอย่างลงตัวเหมือนสี่สวรรค์ การปิดทองเพื่อบูชาและตอนสำคัญรวมถึงการเขียนผิวเนื้อ พระนาง สนมกำนัล ภาพคนสว่างขาวนวล --- การใช้สีเขียวคล้ำ ครามคล้ำ น้ำตาลคล้ำ ในภาพทิวทัศน์ตามธรรมชาติ ภูเขาหิน พื้นดิน ต้นไม้ เป็นฉากหลังที่เป็นน้ำหนัก หนักคล้ำ ช่วยเน้นกลุ่มภาพพิธีกรรมให้เด่น สง่างาม เป็นระเบียบและมีความศักดิ์สิทธิ์

สื่อบายภูมิ

เป็นสีที่ใช้สำหรับแสดงภาพอุดมคติจากเรื่องราวในไตรภูมิหรือเรื่องราวทางพุทธศาสนาที่สร้างจินตนาการเกี่ยวกับบายภูมิ นรก เปรต อสุรกาย เช่น ภาพเนมิราชโปรดนรก พระมาลัยเปิดนรก ภาพนรกในไตรภูมิ --- เป็นองค์ประกอบที่แสดงภาพที่ขัดแย้งและตรงกันข้ามกับเรื่องของสวรรค์ ทั้งองค์ประกอบ การทำงานของรูปทรงในกลุ่มภาพ ตัวของรูปทรงเองและโทนสี --- รูปทรงในองค์ประกอบบายภูมินอกจากปราสาทราชมนเฑียรของพระยายมราชที่เหมือนกับปราสาทของเทวดาแล้ว รูปทรงสถาปัตยกรรมอื่นจะเป็นกล่องหรือเป็นกรอบสี่เหลี่ยมจัตุรัสเล็กใหญ่แสดงมุมของมหารุกและอสูรนรก รูปทรงที่นอกเหนือจากนั้นจะเป็นรูปทรงอิสระบิดเบี้ยวคดงอไปมา ผิดสัดส่วนผิดส่วนของอวัยวะและตำแหน่งที่ควรเป็นในรูปทรงของผู้คนที่ทำบาปตายไปและตกนรกหรือกลายเป็นเปรตและอสุรกาย รูปทรงของสัตว์ในนรกเช่น หมานรก แร้งกานรก แม่นกยูงเขา ต้นไม้ เครื่องมือลงโทษสัตว์นรก ต่างเป็นรูปทรงที่ผิดธรรมชาติทั้งสิ้น มีขนาดเล็กใหญ่กระจายอยู่เต็มพื้นที่รอบกรอบสี่เหลี่ยมเล็กใหญ่นั้น --- มีนายนิรบาลเหมือนชาวบ้านชั้นต่ำหรือตัวกานในภาพไทยรูปร่างบึกบึน หน้าตาตึงทึงขี้เกรง สองมือถืออาวุธชนิดต่าง ๆ กระจายลงโทษสัตว์นรกตามโทษที่กำหนดจากผลกรรม

โครงสร้างส่วนรวมขององค์ประกอบบายภูมิเป็นสี่มอคล้ำคือทุกส่วนของสีถูกทำให้หม่น น้ำหนักคล้ำลงโดยการนำสีดำจากเขม่าหรือหมึกจีนมาผสมโดยให้น้ำหนักของสีดำมากทุกสีจึงออกไปทางสีดำ เช่น สีคราม น้ำตาล เขียว เกิดสีน้ำเงินเข้ม มอคราม มอหมึก เขียวคล้ำ เขียวแก่ใบแค เขียวสมอภิเษก เขียวอ่อน - แก่ของพุ่มไม้ใช้เส้นดำ น้ำตาลเข้มหรือสีแดงตัด (แดงผสมดำ) ใช้ตัดเส้นต่าง ๆ ของรูปทรง สีเหล่านี้เป็นฉากหลังของขุนนรกต่าง ๆ มีสีของรูปทรงสัตว์นรก สัตว์ในนรกเป็นสีมออ่อน ๆ เช่น สีเนื้อ สีน้ำตาลมออ่อน ๆ ตัดเส้นด้วยสีน้ำตาลเข้มและสีดำหมึก --- สีแดงชาดและสีแดงเสนสดของไฟนรกที่ลุกไหม้แลบเลี้ยวอยู่ในทุกส่วนของรูปทรงในภาพเมื่ออยู่กับสีมอคล้ำต่าง ๆ ทำให้เกิดความน่ากลัว น่าขนหัวลุกสยดสยองน่าหวาดหวั่น ทำให้เกิดความกลัวในการทำบาปกรรมทั้งกายวาจาใจ --- ภาพบายภูมิส่วน

ใหญ่มักจะอยู่ในมุมสลัว ๆ ของศาสนสถานด้านหลังพระประธาน

สี่ลัคนเบื้อว

เป็นสิ่งที่แสดงเรื่องราวพุทธศาสนาที่ตัวเอกใช้ชีวิตในเมือง เช่น เนื้อหาเรื่องพุทธประวัติตอน อภิเษกสมรส ลาเมียออกบวช โปรดพุทธบิดาณ กรุงกบิลพัสดุ์หรือทศชาติเรื่องมโหสถ ตอนมโหสถกับศึกพระเจ้าจุลนิยกทัพมาล้อมกรุงมถิลยา หรือหาชาติกัณฑ์ทานกัณฑ์ที่พระ เวสสันดรแจกทานครั้งสุดท้ายในเมืองเชตุตร หรือกัณฑ์มหาพรตตอนชุกพาสองกุมารหลง เข้าเมืองเชตุตร องค์ประกอบที่เป็นฉากหลังที่เป็นโครงใหญ่ของภาพมีภาพปราสาทราช มณเฑียร มุขศาลา กำแพงแก้ว กำแพงวัง กำแพงเมือง เชื้อนคูหน้าเมือง ทุกรูปทรงที่กล่าว มาเป็นรูปทรงแบบเรขาคณิตที่ประกอบด้วยเส้นตั้ง เส้นนอน เส้นเฉียง เป็นเส้นที่ให้พลังหนัก แน่นมั่นคง แข็งกร้าว ทุกรูปทรงประสานสัมพันธ์กันโอบล้อมพื้นที่ว่าง มิติต่าง ๆ ที่ดูมากมาย ซับซ้อนสับสน วูบวาบทางสายตา ควบคุมกลุ่มรูปทรงพระนาง ผู้คนทุกระดับชั้นในปราสาท ในวัง หน้าวัง ในเมือง นอกเมือง หลังเมือง เคลื่อนไหวแสดงเนื้อหาเรื่องราวอยู่ภายในที่ว่าง ที่กำหนดนั้น

โครงสร้างรวมที่ใช้เป็นสี่พหุรงค์ในวรรณะอุ้น การเขียนสี่ปราสาทราชวังและส่วนประกอบ เช่น ฉากลับแล ม่าน พระแท่นบัลลังก์ เป็นการใช้สีหลากหลายที่มีความโอ้ออลังการ วิจิตรตระการ ตาด้วยลวดลายต่าง ๆ ที่ออกวรรณะสีอุ้นที่สอดประสานกันอย่างลงตัว เช่น สีแดงชาด เส้น ดินแดง ชมพู น้ำตาลอ่อน-แก่ ม่วง คราม ฟ้า เขียว ขาว ม่วง เหลือง --- ที่สำคัญคือ สีภายในช่องปราสาทระหว่างเสาหรือหลังม่านซึ่งเป็นสีแดงสดของสีชาดทำงานร่วมกับสีขาว นวล ขาวผ่องของรูปทรงพระนางและสีทองของเครื่องทรงเครื่องประดับ เครื่องราชูปโภค ดูขลัง เด่นเป็นสง่า --- โดยมีสีมอคราม เมฆคราม เทาอ่อนแก่ของกำแพงเมือง กำแพงวัง และกำแพงแก้วที่โอบล้อมอยู่ --- พร้อมกับมีสีเขียวอ่อนแก่ เขียวก้ามปู (เขียวเข้ม) เขียวก้าน ตอง (เขียวฟ้า) เขียวตั้งแซ (เขียวอ่อน) และเขียวครามแห่งของพุ่มไม้ช่วยเน้นองค์ปราสาท กำแพง ประตู ป้อม ช่วยให้อรรถนะสีอุ้นซึ่งเป็นสีส่วนใหญ่วูบวาบสายตา ให้ความรู้สึกถึงความ เคลื่อนไหวไปมาของกลุ่มภาพภายในพื้นที่ว่างแต่ละส่วน มีอารมณ์ตื่นเต้นเร้าใจ ดึงดูดแบบ บรรยากาศของคนที่เคลื่อนไหวในเมืองตลอดเวลา

สีในภูมิภาค

เป็นสีที่แสดงภาพตามเรื่องราวพุทธศาสนาที่ตัวเอกของเรื่อง ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติในภูมิภาค ที่เป็นป่าไม้ ภูเขา โขดหิน ถ้ำ ถ้ำ ต้นไม้พรรณพฤษภาน้อยใหญ่ เช่น ภาพพุทธประวัติตอนแสวงหาสัจธรรม ตอนสุวรรณสามที่เลี้ยงดูพ่อแม่ตามดอยอยู่ในป่า มหาชาติตอนพระเวสสันดรเดินป่าไปสู่เขาวงกตหรือซุกเขเดินทางไปยังสองกุมาร --- องค์ประกอบที่เป็นโครงสร้างใหญ่ของกลุ่มภาพจะเป็นรูปทรงของภูเขา โขดหินนอน ตั้ง เอน ต้นไม้หลากชนิด แม่น้ำ สระบัว หนทาง ท้องฟ้า ก้อนเมฆ รูปทรงทำงานร่วมกันเป็นฉากหลังของกลุ่มภาพ มีรูปทรงอิสระทั้งก้อนหิน ต้นไม้จะบิดงอ ตั้งนอน เอนงอ ตามความจำเป็นเพื่อเสริมอารมณ์ของกลุ่มภาพและองค์ประกอบ --- รูปทรงธรรมชาติเหล่านั้นกำหนดที่ว่าง หนทาง แม่น้ำ สระ ท้องฟ้าและโอบล้อมควบคุมรูปทรงศาลา สถาปัตยกรรมขนาดเล็ก รูปทรงพระนาง ชาวบ้านตลอดจนถึงสราสร์ตัวน้อยใหญ่ ทั้งสัตว์หิมพานต์และสัตว์สามัญให้เคลื่อนไหวอยู่ภายในที่ว่างที่กำหนดเป็นไปตามเนื้อหาของเรื่องราว --- ทั้งกลุ่มภาพ รูปทรง ที่ว่าง มิติต่าง ๆ ในภาพดูไม่ซับซ้อน ระยะลึกตื้นค่อยเป็นค่อยไป โปร่งสบาย ความเคลื่อนไหวของกลุ่มภาพและรูปทรงดูค่อยเป็นค่อยไปประสานกลมกลืนกัน

โครงสร้างส่วนรวมเป็นสีพหุรงค์ในวรรณะสีเย็น สีฉากหลังที่เป็นภาพธรรมชาติส่วนใหญ่มักเป็นสีมอคือสีส่วนที่ผสมส่วนที่เป็นสีดำ สีมีความเข้มและเพื่อลดความจัดของสี เช่น พื้นดินและภูเขา รวมทั้งโขดหินจะเป็นสีเทา มอหมึก มอครามแก่ - อ่อน สีอิฐ สีน้ำตาลอ่อน - แก่ ต้นไม้ลำต้นเป็นสีน้ำตาลอ่อน-แก่ พุ่มใบเป็นสีเขียว เขียวตั้งแซ (เขียวตองอ่อน) เขียวก้าน (เขียวเข้ม) เขียวก้านตอง (เขียวฟ้า) เขียวเข้ม --- บ่อ สระน้ำ แม่น้ำ เป็นสีเทาอ่อน สีน้ำไหล สีมอคราม อ่อน - แก่ เทาอมม่วงอ่อน ท้องฟ้า เมฆเป็นสีมอคราม เมฆคราม มอหมึก ฉากหลังธรรมชาติทั้งหมดสีจะออกในวรรณะสีเย็น ช่วยเน้นสีของศาลา พระนาง ชาวบ้านที่เป็นสีอ่อนกว่า สดกว่า โดยเฉพาะส่วนสำคัญมักจะมีสีขาว นวลและสีทองแวววาวงามโดดเด่นขึ้นท่ามกลางสีของธรรมชาติฉากหลังที่มีโทนสีคล้ำกว่า

สีตามธรรมชาติ

จิตรกรรมไทยที่เขียนเลียนแบบความเป็นจริงในธรรมชาติเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา เมื่อจิตรกรรมไทยได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบสำคัญโดยรับอิทธิพลมาจากประเทศตะวันตก นำวิธี

การต่าง ๆ มาใช้ในจิตรกรรมฝาผนัง เดิมเคยเขียนภาพพุทธศาสนาเชิงอุดมคติจากเรื่องไตรภูมิ พุทธประวัติ ทศชาติ มหาชาติ --- เริ่มหันมาเขียนเรื่องราวทางพุทธศาสนาใกล้ตัวมากขึ้น เช่น พระราชนิพนธ์ 12 เดือน พระราชนิพนธ์กิจของพระมหากษัตริย์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ประเพณีชาวพุทธ อุดมคติธรรม เป็นต้น --- ภาพที่เคยเขียนสวรรค์ นรก ป่าหิมพานต์ เทวดา กิณรี กิณรี เปลี่ยนมาเป็นภาพสังคมสิ่งแวดล้อมรอบตัวของช่างเขียนมากขึ้น เช่น ภาพ พระบรมมหาราชวัง หมู่หม่อมมเหศวร พระที่นั่งที่คุ้นตา วัดวาอารามที่สำคัญ ภาพเหมือน บุคคล กษัตริย์ เจ้านาย ขุนนาง ชูตต่าง ๆ ปรากฏขึ้นในจิตรกรรมฝาผนัง --- ช่างเขียนนำ วิธีการและรูปแบบตะวันตกมาผสมผสานกับจิตรกรรมไทยแบบดั้งเดิมเกิดภาพเหมือนวิวทัศน์ พระราชวัง วัด ศาสนสถานที่สำคัญ ภาพวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมรอบ ๆ ตัวที่สามารถพบเห็น ได้ในยุคนั้น --- การเขียนภาพแตกต่างไปจากแบบดั้งเดิม ตัวภาพแม้ยังมีขนาดเล็ก แต่สัดส่วน ระหว่างรูปทรงคนกับสถาปัตยกรรมในภาพมีลักษณะเหมือนจริง คนจะมีขนาดเล็กกว่ารูปทรง สถาปัตยกรรม แสงเงาเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในทุกส่วนของภาพ สถาปัตยกรรม กำแพง ประตูป้อม ผู้คน เครื่องแต่งกายก็เขียนตามค่านิยมของคนยุคนั้น เจ้านาย ขุนนาง จะนุ่งผ้า ปูมใส่เสื้อราชปะแตน ทหารถือปืนสวมหมวกกะโล่ทรงสูงมียอดแหลม ชูตทหารรักษาพระองค์ แต่งกายสมัยใหม่แบบยุโรป --- แต่ภาพโครงสร้างโดยรวมของภาพจิตรกรรมยังให้ความรู้สึก แบบตานกมองคือมองจากที่สูง เหมือนภาพจิตรกรรมไทยในอดีต

โครงสร้างที่ใช้ในภาพเป็นสิ่งที่เลียนแบบของจริงตามที่ตาข้างเห็นในธรรมชาติ สีของพระบรม มหาราชวัง วัดพระแก้ว วัดวาอารามที่สำคัญ สิ่งของเครื่องใช้ ภูมิประเทศ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ผู้คนการแต่งกายในระดับต่าง ๆ --- สีของฉากหลังยังคงความสำคัญในเรื่อง ความเข้ม มีน้ำหนักมาก การเขียนต้นไม้ พุ่มไม้สีเขียวอ่อน - แก่เป็นลักษณะแบบประดิษฐ์ ใช้รากลำเจียกหรือเปลือกกระดังงาจุ่มสีกระทุ้งน้ำหนักอ่อนแก่เป็นใบไม้ พุ่มไม้ --- สีที่ใช้ เขียนพื้นดินเป็นสีน้ำตาลเข้มหรือมอครามเข้มเพื่เน้นสีของกลุ่มรูปทรงสถาปัตยกรรม วัง วัดสถาปัตยกรรมไทยจีน สิ่งของเครื่องใช้ผู้คนที่ เป็นสีอ่อนกว่าสดจืดกว่าให้โดดเด่นชัดเจน ขึ้นในภาพ

สีของกลุ่มภาพที่ขัดแย้ง

สีของกลุ่มภาพขนาดเล็กบนช่องผนังที่แสดงความขัดแย้งกันทางเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น เรื่องการต่อสู้ การทำสงคราม ภาพจับ ความซุกมุ่นซ่อนเร้น การแย่งชิง การทะเลาะเบาะ

แจ้ง การหนีภัยต่าง ๆ --- แสดงออกด้วยรูปทรงหรือกลุ่มรูปทรงที่แสดงพลังโลดโผน มีลีลา ท่าทางการเคลื่อนไหวที่ฉับไว รวดเร็ว รูปทรงตั้งแต่สองรูปทรงขึ้นไปทำงานรับส่งกันเป็นจังหวะ ลีลา รวดเร็ว ฉับพลันหรือเกี่ยวกระหวัดกอดรัดกันด้วยแขนขา ขึงขังเข้มแข็งและทรงพลัง

โครงสร้างส่วนรวมที่นำมาใช้ในองค์ประกอบที่ขัดแย้งปะทะกันนี้มักใช้สีที่สดใสของสีทอง เหลือง แดง แสด เขียว ฟ้า ชมพู น้ำตาล เป็นสีสะดุดตาโดยมักเน้นสีแดงและสีเขียวซึ่งเป็นสีคู่ตรงข้ามมากกว่าสีอื่นเป็นสำคัญ ให้ผลทางสายตาทางความตื่นตันทื่นใจ --- มีสีพื้นหลังเป็นภาพ สีมอ เช่น สีพื้นดิน ก้อนหิน ภูเขาเป็นสีน้ำตาลอ่อน-แก่หรือสีมอครามอ่อนแก่ มอครามอมเขียว ต้นไม้เป็นสีน้ำตาลอมเทา พุ่มไม้เป็นสีน้ำตาลอมเทา พุ่มไม้เป็นสีเขียวอ่อนแก่ เช่น เขียวใบแค เขียวต้งแซ่ ตัดเส้นด้วยสีดำ สีของฉากหลังภาพที่เป็นมอเข้มลดความจัดของสีนี้ช่วยเน้นสีของกลุ่มรูปทรงที่ทำงานขัดแย้งกันอยู่เบื้องหลังและเป็นสีที่สดใสกว่าให้เด่นชัดขึ้น

สีของกลุ่มภาพที่กลมกลืน

สีของกลุ่มภาพขนาดเล็กบนช่องผนังที่แสดงภาพ ที่สร้างความอ่อนหวาน กลมกลืน เช่น ภาพพุทธประวัติที่จัดรูปทรงให้แสดงท่าทางที่ดูซ้ำเหมือนคล้ายคลึงกันหรือคล้ายคลึงกันในเนื้อหา เรื่องราวการร่วมพิธีกรรม การเหาะไปในทิศทางเดียวกัน การแสดงท่าทางเศร้าโศกเสียใจ หรือเรื่องราวที่แสดงเกี่ยวกับความรัก การโอบอ้อม การยื่นสิ่งของให้แก่กัน --- มักแสดงด้วยการจัดองค์ประกอบ กลุ่มภาพย่อย ๆ โดยใช้รูปทรงตั้งแต่สองรูปทรงขึ้นไปให้ทำงานแบบประสานกลมกลืนกันของเส้นและลีลาท่าทางที่นุ่มนวล อ่อนช้อย ต่อเนื่องกันด้วยลีลาท่าทางแบบนาฏลักษณ์ เช่น ท่าไหว้ ท่าร้องไห้เศร้าโศกเสียใจ ท่าโอบอ้อมด้วยความรัก ท่าเอียงอาย เน้นผลทางความงามมากกว่าความเหมือนจริงตามธรรมชาติ ทุกรูปทรงจะเขียนด้วยความอ่อนหวานนุ่มนวล

โครงสร้างส่วนรวมเป็นสีพวงรุ้งที่มีความประสานกลมกลืนกัน --- ถ้าเป็นกลุ่มภาพเทวดา กษัตริย์ที่อยู่ในสวรรค์ในเมืองภาพจะดูแวววาวโดดเด่นด้วยสีที่ออกวรรณะสีอุ่นประสานกลมกลืนกันด้วยมวลสีที่มีความละเอียด ประณีต โอ่อ่าอลังการ แต่ประสานกลมกลืนกันกับกลุ่มภาพและรูปทรง --- ถ้าเป็นกลุ่มภาพเทวดาหรือกษัตริย์ที่อยู่ในภูมิประเทศป่าเขา ท้องฟ้า สีพวงรุ้งของกลุ่มรูปทรงเทวดาโดยเฉพาะสีขาวนวลและสีทองที่อ่อนกว่าจะถูกสีมอ ๆ มีดกว่า เข้มกว่าของธรรมชาติ ภูเขา โขดหิน ต้นไม้ ท้องฟ้า ขับให้เด่นขึ้นมาแบบประสานกลมกลืนกัน --- ถ้า

เป็นกลุ่มรูปทรงชาวบ้านสามัญ ความประสานกลมกลืนกันทั้งสีและกลุ่มรูปทรงในวรรณคดี
บรรยายภาพแห่งความกลมกลืนกันจะควบคุมอาคารบ้านเรือน ผู้คนสิ่งแวดล้อมต่างดูอ่อนหวาน
กลมกลืนกันชัดเจนเป็นธรรมชาติ

สีของกลุ่มภาพที่แสดงพายุฝน ฟ้ามืดมน

สีของกลุ่มภาพขนาดเล็กที่แสดงภาพบรรยายภาพ ธรรมชาติของท้องฟ้าที่ปั่นป่วนมืดมน
เนื่องจากเมฆดำครึ้มดำทึบด้วยพายุฝนและมรสุมร้าย ส่วนใหญ่แสดงภาพพระมหากษัตริย์
เรือล่มหรือท้องฟ้ามืดมิดยามเกิดสุริยุปราคา พระราหูกลืนพระอาทิตย์หรือหมอกควันที่เกิด
จากไฟไหม้ เป็นต้น --- สีที่แสดงบรรยายภาพโดยรวมจะเป็นสีเข้มหนักของสีมอหมึก เมฆคราม
เทาอ่อน - แก่ของท้องฟ้า แม่น้ำ มหาสมุทร ป่า เขา ควบคุมรูปทรงอื่น ๆ ที่แสดงเนื้อหา
ของเรื่องในภาพ

เช็จอสณ

- 1 ศิลป์ พีระศรี, *ทฤษฎีของสี* (พระนคร: กรมศิลปากร, 2486), 9.
- 2 วงจรสีในกรณีนี้มีที่มาจากการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ของโลกตะวันตก หนึ่งในหนังสือที่เปรียบเทียบวงจรสีทางวิทยาศาสตร์กับการสร้างสรรค์ทางศิลปะที่ดีที่สุดเช่น Johannes Itten, *The Art of Color*, Translated by Ernst van Haagen, (New York: Van Nostrand Reinhold, 1973), 35.
- 3 สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, บันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ ประทานพระยาอนุমানราชชน, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช), 204-213.

อุสสนานุสรณ์

ศิลป์ พีระศรี. ทฤษฎีของสี. พระนคร: กรมศิลปากร, 2486.

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์. บันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ ประทานพระยาอนุนาม
ราชชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, .

Itten, Johannes. *The Art of Color*. Translated by Ernst van Haagen, 2nd ed. New
York: Van Nostrand Reinhold, 1973.

ภาพที่ 1

จิตรกรรมฝาผนังตอนมารผจญ

วัดไชยทิศ

กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 2

จิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์
หอไตรวัดระฆังโฆสิตาราม
กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 3

จิตรกรรมฝาผนังจากมโหสถชาดก
วัดสุวรรณารามราชวรวิหาร
กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 4

จิตรกรรมฝาผนังจากมโหสถชาดก
วัดบางยี่ขัน
กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 5

จิตรกรรมฝาผนังตอนพระเนมิราชขาดก
 วัดสุวรรณารามราชวรวิหาร
 กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 6

จิตรกรรมบนสมุดข่อย

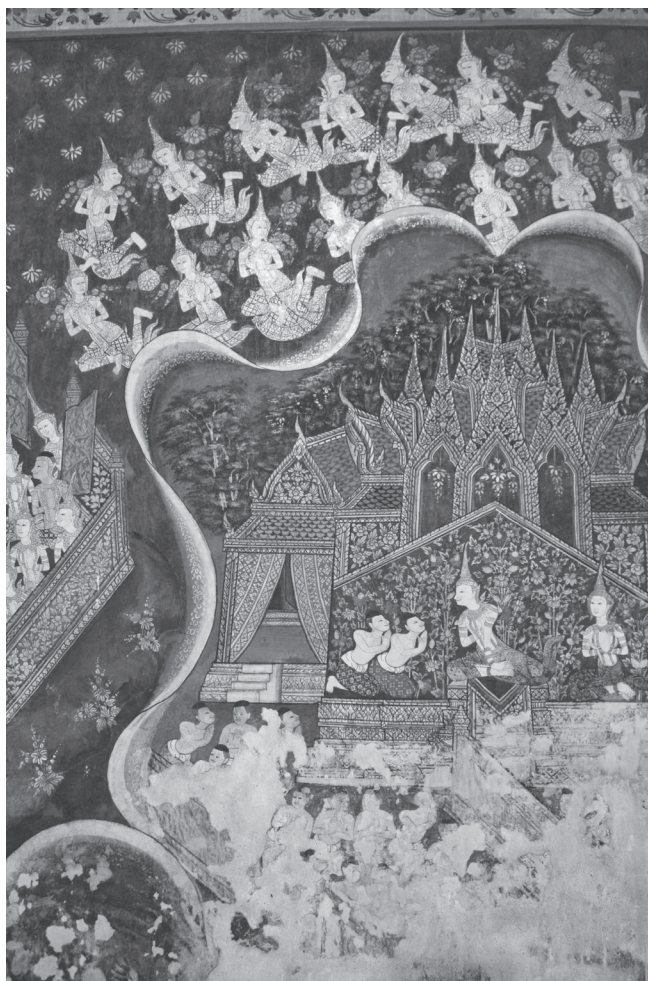
วัดหัวกระบือ

กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 7

จิตรกรรมฝาผนัง
พระที่นั่งพุทไธสวรรย์
กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 8

จิตรกรรมฝาผนัง
วัดคงคาราม
ราชบุรี

ภาพที่ 9

จิตรกรรมฝาผนังเทพชุมนุม
วัดใหญ่สุวรรณาราม
เพชรบุรี

ภาพที่ 10

จิตรกรรมฝาผนังเทพชุมนุม
วัดใหม่ประชุมพล
อยุธยา

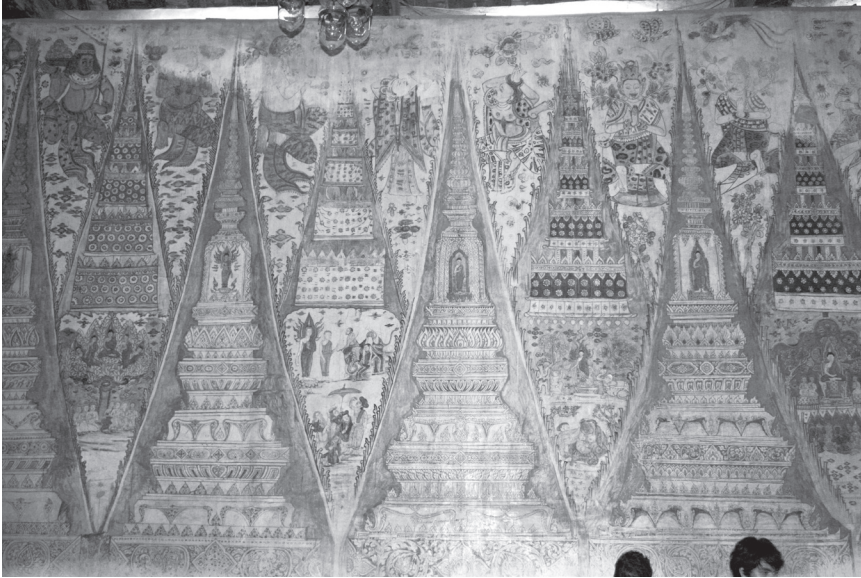
ภาพที่ 11

จิตรกรรมฝาผนังพระอสีติมหาสาวก
ภายในกรุพระปรางค์ วัดราชบูรณะ
อยุธยา

ภาพที่ 12

จิตรกรรมฝาผนังเวสสันดรชาดก
วัดใหม่เทพนิมิตร
กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 13

จิตรกรรมฝาผนังสัตตมหาสถาน
วัดเกาะแก้วสุทธาราม
เพชรบุรี

ภาพที่ 14

จิตรกรรมฝาผนัง
วัดสุทัศน์เทพวราราม
กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 15

สีฝุ่นพร้อมโกร่ง

ภาพที่ 16

เจดีย์ไทย

ภาพที่ 17

จิตรกรรมฝาผนัง
ตำหนักพระพุทโธโมฬีจารย์
อยุธยา

ภาพที่ 18

จิตรกรรมฝาผนัง
ตำหนักพระพุทโธมหาราช
อยุธยา

ภาพที่ 19

ร่องรอย จิตรกรรมฝาผนังจากพระเมรุทิศระเบียงคค
วัดไชยวัฒนาราม
อยุธยา

ภาพที่ 20

จิตรกรรมฝาผนัง
วัดประดู่ทรงธรรม
อยุธยา

ภาพที่ 21

จิตรกรรมฝาผนัง
วัดประดู่ทรงธรรม
อยุธยา

ภาพที่ 22

จิตรกรรมฝาผนัง
วัดดุสิตาราม
กรุงเทพมหานคร

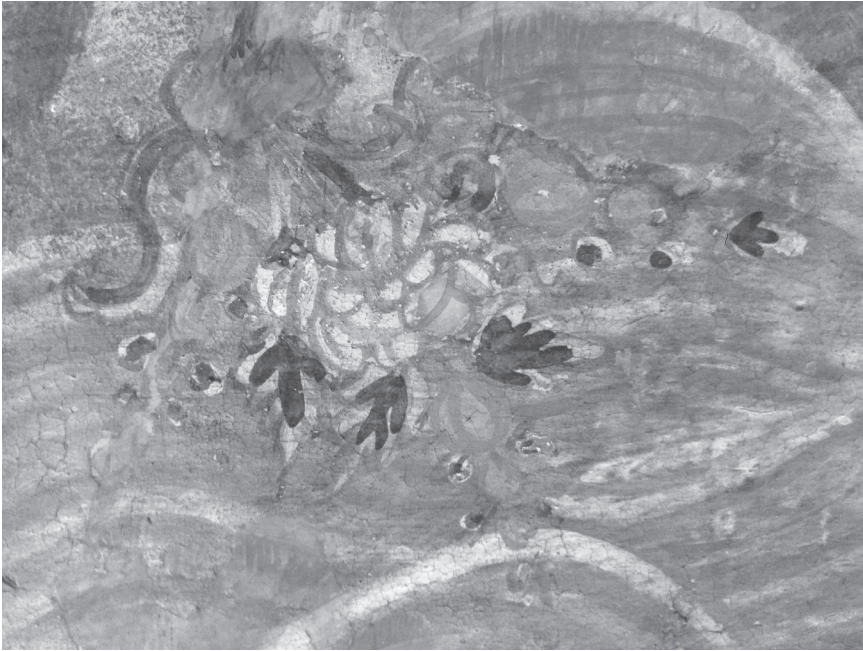
ภาพที่ 23

จิตรกรรมฝาผนัง
วัดดุสิตาราม
กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 24

จิตรกรรมฝาผนัง
วัดดุสิตาราม
กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 25

จิตรกรรมฝาผนัง
วัดดุสิตาราม
กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 26

จิตรกรรมฝาผนัง
วัดดุสิตาราม
กรุงเทพมหานคร

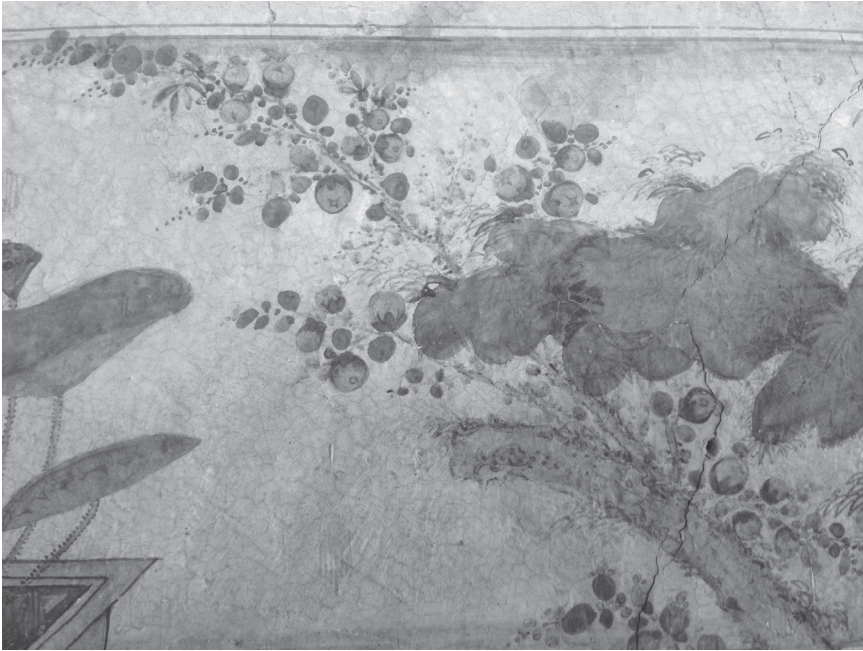
ภาพที่ 27

จิตรกรรมฝาผนัง
วัดสุวรรณารามราชวรวิหาร
กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 28

จิตรกรรมฝาผนัง
วัดสุพรรณารามราชวรวิหาร
กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 29

จิตรกรรมฝาผนัง
วัดสุวรรณารามราชวรวิหาร
กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 30

จิตรกรรมฝาผนัง
วัดสุวรรณารามราชวรวิหาร
กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 31

จิตรกรรมฝาผนัง
วัดคงคาราม
ราชบุรี

ภาพที่ 32

จิตรกรรมฝาผนัง
วัดคงคาราม
ราชบุรี

สีโบราณของไทย

- ๕ - หมวดแม่สี
 - หมวดสีเบสิค
 - หมวดสีผสม
 - หมวดสีขั้นสูง
- สีโบราณของไทย ครุฑไทย ได้กำหนดแยกหมวดสี เป็นประเภทต่างๆ ดังนี้
- ๑ หมวดแม่สี เป็นสีที่สกัดจากวัตถุดิบในธรรมชาติต่างๆ มี ๓ สี คือ สีคราม แดง เหลือง
- * หมวดสีเบสิค --- เป็นสีมูล หรือ มลวรรณ (PRIMARY COLOURS หรือ PIGMENTARY PRIMARIES)
 - หมวดสีผสม เป็นแม่สี ผสมกันทำให้สีต่างๆ ขึ้นมากมาย แต่เมื่อนำ แม่สีทั้ง ๓ มาผสมกัน
 - สี ตาม + แดง + เหลือง (โดยลดสีส่วนเท่าๆ กัน) = สีกลาง (NEUTRAL COLOUR)
- ๒ หมวดสีเบสิค คือสี ๕ สี มารวมลำดับกัน คือ แม่สีทั้ง ๓ กับ ขาว และ ดำ
 สีคราม แดง เหลือง ขาว ดำ = สีเบสิค
- ๓ หมวดสีผสม คือแม่สี ๕ สี ออกทศย มีอยู่ในเส้นแสดเป็นคลื่นแสงสีออกฤทธิ์
 เห็นแสงสีของต้นละ สองน้ำจะเกิดการหักเหเป็นสีรุ้งออกมา สี สีแดงชาด (แดง)
 แดง (ส้ม) เหลือง เขียว คราม (น้ำเงิน) ม่วงคราม ซึ่งเมื่อ
 พิจารณาแล้วเห็นได้ว่า สีแดงชาด เหลือง และ สีคราม = เป็นสีมูลหรือแม่สี
 สีแดงเข้ม เขียว และ ม่วง เป็นสีผสมของแม่สี
- * หมวดสีขั้นสูง --- หมวดสีขั้นสูง คือได้แก่ มโน ประการ คือ ขาว (เพชร) ... แดงสด (ทับทิม)
 เขียวสด (มรกต) ... เหลืองสด (มณีนกขัตติ) ... แดงแก่ (โกเมน) ... คราม (นิล)
 นอก (มณีจันทร์) ... หงส์ลาย (เพทาย) ... เลื่อมประสิทธิ์ (ไพฑูริย์)
- คำของสี คือคำที่นักของสีได้ยี่ห้อหรือสีหลายสี ให้เห็นเป็นตำแหน่งนักของสีอันแก่
 หลายระดับ ต่างๆ กันไป ให้ใกล้เคียงกลมกลืนกัน เกิดเป็นน้ำนักแสงเงา หรือ
 ตัดกันอย่างรุนแรงตรงกัน การแสดงตัวของสีได้ยี่ห้อ หรือสีอื่นที่เป็นสีกลาง
 ทั้งหมด เรียกว่า เอกรงค์ (MONOCHROME) -- การแสดงตัวของสีหลายสี
 ต่างกันให้ประจักษ์กลมกลืนกัน เรียกว่า พหุรงค์ (POLYCHROME)

กรรมของสี ในงานจิตรกรรมแยกเป็น ๒ กรรม คือ กรรมสีอ่อน และ กรรมสีเข้ม

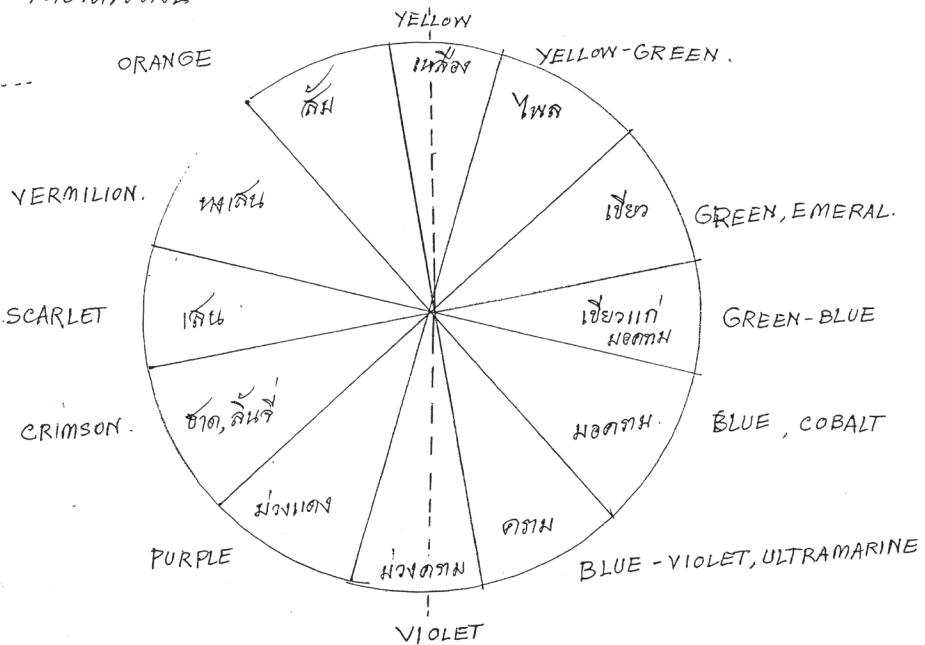
กรรมสีอ่อน เช่น ม่วงแดง ชาด เข้ม หงส์ลาย ส้ม
 กรรมสีเข้ม เช่น เขียวเข้ เขียวแก่ มอดกรม คราม

ศิลปิน ฝรั่ง กล่าวไว้ในทฤษฎีของสีว่า "ในศิลปะแห่งจิตรกรรม เรื่อง
 วรรณะของสีนั้น จะปล่อยให้เกิดขึ้นเองตามคุณสมบัติของสีได้ ศิลปิน
 จ้างตกสงสัยไว้ก่อนว่า จะให้มีวรรณะดีได้ในการประกอบภาพวาดเพราะ
 วรรณะของสี ต้องให้เขากันกับงานระบายสีที่ต้องการ."

สีในธรรมชาติไทย
 - สีในธรรมชาติไทย
 - เมล็ดสีธรรมชาติ
 - สีจากดิน

ในสีในธรรมชาติไทย แล้วดูส่วนประกอบของสี ๑๒ สี เพื่อให้เห็นสีแต่ละวรรณะ
 ของสี (สีผสม) สีข้างเคียง สีคู่ปฏิปักษ์ (สีตรงข้าม) ให้จัดารมณ์ตามลำดับ
 โดยจัดไว้ดังนี้.

สีในธรรมชาติไทย -----

วรรณะสีอ่อน

วรรณะสีเข้ม

สีในธรรมชาติ
 เหลือง (YELLOW)

สี พืชผัก
 แดง + เขียว (VERMILION + EMERALD)

สีคู่ปฏิปักษ์
 ม่วงคราม (VIOLET)

โพล (YELLOW-GREEN)

เหลือง + คราม (YELLOW + COBALT)

ม่วงแดง (PURPLE)

เขียว (GREEN, EMERALD)

เหลือง + คราม (YELLOW + COBALT)

ชด, ดินสี (CRIMSON)

เขียวแก่ (GREEN-BLUE)

เหลือง + คราม (YELLOW + COBALT)

ดิน (SCARLET)

<u>สี</u>	<u>ยสี</u>	<u>สีด้น/สีน</u>
สีคราม (BLUE, COBALT)	เขียว + ม่วงคราม (EMERALD + VIOLET)	นิล (VERMILION)
คราม (BLUE-VIOLET UNTRAMARINE)	สีคราม + สีด (COBALT + CRIMSON)	ด้น (ORANG)
ม่วงคราม (VIOLET)	สีคราม + สีด (COBALT + CRIMSON)	เหลือง (YELLOW)
ม่วงนิล (PURPLE)	สีคราม + สีด (COBALT + CRIMSON)	เขียวด้น (YELLOW + GREEN)
สีแดง, ด้น (CRIMSON)	เหลือง + ม่วงคราม (VERMILION + VIOLET)	เขียว (GREEN, EMERALD)
สีด (SCARLET)	เหลือง + สีด (CRIMSON + YELLOW)	เขียวด้น (GREEN BLUE)
นิล (VERMILION)	สีด + สีด (CRIMSON + YELLOW)	สีคราม (BLUE, COBALT)
ด้น (ORANG)	สีด + สีด (CRIMSON + YELLOW)	คราม (BLUE-VIOLET UNTRAMARINE)

-แม่และพี่
-แม่และพี่ประติมา
-พี่ตาอ้วนในซอย
กรานโทย.

ม่วง ปน ส้ม เป็นสี ม่วงอ่อน

เขม่า ปน ส้ม เป็นสี มอหมัก

เขม่า ปน ม เป็นสี เขียวธง หรือ เขียวแกว

๗ หมวดสีโบราณของไทย

หมวดสีขาว

หมวดสีแดง แดงเงิน อรุ

หมวดสีเหลืองและทอง

หมวดสีเขียว

หมวดสีดงหม

หมวดสีดำ

สีโบราณของไทย มีทั้งสีที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น แร่ธาตุต่างๆ หรือจากพืชต่างๆ และสีสังเคราะห์ ที่เกิดจากการสังเคราะห์ขึ้นเองในธรรมชาติ หรือเกิดจากการตรึงสีขึ้น

สีต่างๆ เหล่านี้ แม้เป็นสี เดียวกัน แต่ที่ เกิดและคุณสมบัติต่างกัน ขึ้น

หมวดสีขาว -----

๑ สีขาว (WHITE) สีขาวในงานจิตรกรรมไทยซึ่งเขียนได้มาจากวัสดุธรรมชาติหลายอย่าง มีคุณสมบัติกันของสีต่างกันออกไป ซึ่งเขียนจะเลือกใช้ตามคุณสมบัติของสีนั้นๆ

๑.๑ สีขาวกระเบื้อง หรือสีดินขาว (WHITE EARTH $Al_2O_3 \cdot 2SiO_2 \cdot 2H_2O$) เป็นสี ขาวบริสุทธิ์ ได้จากดินขาว เรียกว่า สีขาวกระเบื้อง มีสีขาวขุ่น มีน้ำหนักมาก ต้มเผื่อไปให้ เบาก้างไว้ แล้วกรองให้สะอาด แล้วนำไปกรองจนแห้งก่อน นำไปเผาไฟจนสุกดี แล้วจะเป็นก้อนเนื้อแกร่ง นำไปโขลกบดจนเป็นเนื้อละเอียด เป็นฝุ่นขาวแล้ว กรองเอาจากสอออกได้เนื้อสีขาวบริสุทธิ์ มีสีที่มีน้ำหนักมาก ดินขาวชนิดนี้ คือดินที่นำมาทำเครื่องปั้นดินเผา ตามร้านเครื่องอย่างทั่วทั้งหัว ลำปางของเรา

๑.๒ สีปูนขาว (CALCIUM CARBONATE, $CaCO_3$ หรือ Quick Lime (CAO) SLAKE LIME ($Ca(OH)_2$) เป็นสีขาวจากเปลือกหอย ได้จากการนำเปลือกหอยทะเล หรือหอยน้ำจืด ที่มีเปลือกหนาๆ นำไปเผาไฟจนเปลือกหอยสุกแล้วจนสุกดี แล้วใส่ลงในน้ำ กรองเอาเศษหอยที่ไหม้จนหมดแล้วนำไปตากแดดให้แห้ง เมล็ดให้ละเอียดเป็นฝุ่น ใช้ในการเขียนภาพ

๑.๓ สีฟันขาวจากตะกั่ว (LEAD WHITE หรือ LEAD SULPHATE $2PbCO_3 \cdot Pb(OH)_2$) สีขาวนี้ขุ่นที่เรียก "ฟันขาว" หรือ "ฟัน" ทำจากออกไซด์ของตะกั่ว โดยใช้ความร้อนรมแผ่นตะกั่วให้เกิดสนิมขาว สนิมนี้มีสีขาวจัด และเนื้อละเอียดมาก ใช้กันและใช้ปูนสุมยาโบราณใช้เขียนปูนฉาบผนัง หรือฉาบตะกั่วมา แล้วให้ขุ่นและตัดสีให้ ขาวใส มีน้ำหนัก หรือหนักกระด มีดเผาให้แน่น เพราะจากเหล็ก ถึงใช้ประมาณ ๖ เดือน จะได้สนิมตะกั่วชั้นฟันขาวขึ้น ในไฟเป็นผงเนื้อหยาบ แต่มีสีขาวจัดสดใสน้ำยาสีขาวนี้เปื้อนหน้าจนหมดกรวด ฟันขาวที่ได้จากตะกั่วเป็นสีไม่เกาะ ผานไปจะเป็นสีด่างๆ เพราะเป็นปฏิกิริยากับปูน แต่ใช้เขียนบนไม้ได้ ฟันขาวของจีน มีทั้งชนิดที่เป็นผง และเป็นก้อนชนิดที่เป็นก้อน มีคุณสมบัติดีกว่า

๒. หมวดสีดินแดง --- ๒. สีแดง ทำจากวัตถุดิบหลายอย่างเช่น

๒.๑ สีแดงดิน (RED EARTH, IRON OXIDE) เป็นสีที่ได้มาจากดินใน

ธรรมชาติที่มีอยู่ตามท้องที่ในต่างประเทศไทย บางแห่งมีดินสีแดงจัดเฉพาะ
ในดินมีแร่เหล็กอยู่มาก ทำให้ดินเกิดเป็นสนิมสีแดง ขึ้นมาโดยธรรมชาติอย่าง
เช่นในภาคอีสาน โดยเฉพาะที่ขอนแก่น อ.หนองหาน จ.อุดรธานี แหล่งเดริ่ง
ขึ้นดินแดงเขื่อนสิรินธรเป็นมรดกโลก (๓๐๐๐-๕๐๐๐ ปี) สีแดงที่ใช้เขียนภาชนะ
ดินเผาก่อนประวัติศาสตร์ทั้งหลายที่ฝังอยู่ที่ดินล้วนเป็นสีที่ได้มาจากธรรมชาติ
ของดินแถบนั้นนั่นเอง. จัดว่าเป็นแหล่งดินแดงที่มีสีสดมาก
เม็ดของเดริ่งขึ้นดินแดงเขื่อนสิรินธรจะมีหลายพันธุ์ สีแดงยังมีสี
ใสอยู่เช่นเดิม. นอกจากนี้ดินแดง ยังมีอยู่ที่จังหวัดจันทบุรี อ.ตราสาร
จ.ชลบุรี และจังหวัดลำปาง. เนื้อดินจะมี ส่วนประกอบของสนิม แร่เหล็ก
เจือปนอยู่ มีสีแดงดำ และมีเนื้อหยาบหยาบ. ดินแดงจาก แหล่งอามะอิชิ
ภาคใต้จะละเอียด แล้ดกรวดแต่เนื้อดินแดง ต้องผสมกาวอย่างเช่น จะได้เป็น
สีน้ำตาลออกแดง (BURNT SIENNA) ทำให้เนื้อสีหนา มักใช้ระบายได้ไม่เรียบ
ทั้งรอยแปรงหรือพู่กันปรากฏอยู่เสมอ. สีดินแดงที่ส่งมาจากเมืองจีนเรียก
"ค้อปี้". เป็นสีดินแดงที่มีเนื้อสีเป็นผงละเอียดเข้มน้ำยางได้.

๒.๒. สีแดงชาด (CHINESE VERMILION, MERCURIE SULPHIDE, CINNABAR)

สีแดงที่ชื่อสีแดงชาด เป็นสีนำ้เตาจากเมืองจีน พบเห็นได้จากงานจิตรกรรมสมัยสุโขทัย
อยุธยาตอนต้น มากที่สุดปลายกรุงศรีอยุธยา และต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สีชาดมีหลาย
ชนิด ที่เป็นผงทำมาจากฟอสฟอรัส จากเมล็ดของต้นชาดหรือต้น... ส่วนชาดที่เป็นก้อนได้เป็น
สีได้มาจากเมืองจีน เช่นชาดอำมัย เป็นชาดดินเทพที่สุกได้มาจากเมืองเอ๋นหมิง
ชาดจิวเล่ ได้จากเอ๋นหมิงเช่นกัน แต่เนื้อสีในร่อง ยังมีชาดรูชา ชาด มัยจ (VERMILION)
เป็นสีที่มีตำหนิแดงดัดมาก ...เราพบเห็นสีแดงชาดในงานจิตรกรรมไทยอยู่
มาก. สีชาดในศิลปะไทยเป็นตำหนิเปล่า ชาดทุก ตำหนิส่งส่งดังสีอิฐ... ถึงกับสงสัย
ว่าจะเป็นสีอิฐหรือไม่ แท้ที่จริงแล้วสีชาดเป็นสีที่นำ้เตาทำด้วยไฟที่มีอุณหภูมิสูงมาก
สีแดงในงานจิตรกรรมไทยใช้สีชาดจากเมืองจีน ผสม ค้อปี้ และผสมสีแดงดิน

ในอักษรส่วนแรกๆ กันจะได้ เสียงน้ำ (เสียงเลือดนก) ทั่วมุมซ้ายมาก เรียกว่า "เอนซ้าย"
ชาวจีนเรียกว่า "เอนซ้าย"

$\frac{\text{mmol/L}}{(\text{g/L})}$

๒.๓. ดีแดงลิ้นจี่ (อนงค์) สามารถเป็นสีลำเจียกมาจากเมืองจีน เช่นเดียวกับลิ้นจี่
เป็นสีที่มีเนื้อดีละเอียด ขบเคี้ยวเย็นและกระต๊ามทำเป็นหมอนบลีกๆ เมื่อรับประทาน
น้ำมักจะคายน้ำออกจากแผ่นกระต๊าม หรือใช้ลิ้นจี่น้ำขมลิ้นจี่ละลายหมดๆ ยี่สิบคำจะได้
ดีแดงที่มีอาณาเขตให้ได้อย่างมาก ผสมสีขาวจะได้สีแดงทอแห่งจะเป็นสีชมพูแก่
ดีแดงลิ้นจี่นิยมใช้เขียนบนพื้นที่ขบเคี้ยว ขบเคี้ยวหนักๆ ท้อไข่น .. ดีแดงลิ้นจี่
เป็นสีสังเคตจะห้ เช่นเดียวกับลิ้นจี่ เขียนบนแผ่นกระต๊ามเป็นต้น

■ หมอลดสีแดง --- ๒.๕ ดีดสีแดงหรือสีแดงเงิน (RED-LEAD, LEAD OXIDE, Pb_3O_4) เป็นสีแดง
อมส้ม แขนงลึกทึบ เป็นสีสังกะสีที่ได้ออกจากไฮดรอกไซด์ (สนิม) ของดีบุก ใช้ทา
ร่อนรมดินนวดบดให้ละเอียดจนจับเกาะบนผิวของบด จะได้อุดกั้น เป็นสีที่มี
น้ำหนักมาก มีวรรณออกทางแดงส้ม หรือแดงเรื่อเหลืองมาก เป็นสีที่สัง
จากเมืองจีน มีขายตามดินขายเตารีด หรือตามร้านขายวัสดุอุปกรณ์

๑. หมวดผลิตภัณฑ์ อื่น ๆ -----
(ไม่ทราบ)

๒.๕ ลีดสีแดง (RED-LEAD) สัมผัสจากตัวแปร: ลีด มีน้ำหนักค่อนข้างแข็ง แกร่ง และมีสีที่ดำกว่าลีดสีอื่นของไทย

உ.பு சீவனகாந்தா

ได้มาจากการนำเอาตัวจริง
สี่อริของตัวจริงที่สด
อยู่ตามต้นฉำฉา เอามา
ซึ่งมีจริง แล้วนำปดัม
จนเหลือด ๑ แล้วนำไป
กรองด้วยผ้าขาวบาง แล้ว
นำไปต้มให้ระจนน้ำแห้ง
ทอด เติลือกากตะกรวน
เป็นสีน้ำตาลดำ อย่างสี
ดอกท้าว แล้วปดให้ละเอียด
ใช้ช้อน แล้วนำไปพอก
ทาเขียนระบะยไว้...

การ... และ... มีลัทธิกว่าสิบต้นแห่งของนาย

(ในหมวดสี่เองในสีเขียวโบราณ มีชื่อเรียกต่างกันไปทั้งที่เป็นศัพท์สามัญ ศัพท์ดัดแปลง
กรรม ภาษาถิ่น มีทั้งชื่อที่ตนเองไม่รู้อีก และไม่รู้ว่าการค้นคว้ายังทำได้ยากขนาด
ดีเองยังมีอีกดังนี้ ...หรือตมกตมยอ ...ทับทิมเล็จตมตมพ
กนตบ ... ตอกชบา ... น้ำหมาก ... กรัก ... น้ำตาล ... ยี่วโย ... กติบปอตมตด ... ต้นแดงสด
น้ำตรึง ... ทางเหยี่ยว ... แทนนกพิราบ ... กุหลาบ ... ตุกร้า ... ฟาง ... น้ำหาง ... หงดินตด และ
ในหมวดสี่อื่น ยังมีอีกดังนี้ส้มเสียด ... จ๊าบ ... จำเแดง ... จำเแเก ... หมากหัก
กำแปะสุรา ... พงเกิน ... หงลิ้นบาท ... หงฮาด ... หงหิน ... อีจ ... หม้อใหม่ ... ทองแดง
นา ... เหล็ก ... ป่น ... กันดอกกระถินขาว ... ลูกพิกล ... ฟ้ายแลบ)

■ หมวดที่ ๑ ของ ๒๒
๕ ของ

๓. ผ้าเหลือง (YELLOW) กระบวนสีเหลือง ที่ใช้กันแต่โบราณ มีหลายประเภทคือ

๓.๑. สีดินเหลือง (YELLOW OCHRE) ได้มาจากดินตามธรรมชาติ เกิดจากการ
 ผกกรองของหินที่มีแร่ธาตุต่างๆ เป็นส่วนของธาตุจากหินแม่เหล็ก อยู่ในหินที่มีสีเหลือง
 อยู่แล้วโดยปกติตามธรรมชาติ เมื่อผกกรองกลายเป็นดินที่มีสีเหลืองอย่างเต็มอยู่ นำดิน

เหลืองมาด แต่แล้วน้ำเหลืองรองหยดยังตามง แอจากออกไปเหลืองแต่เนื้อได้เนื้ออื่น
จะเอื่อยๆ แล้วน้ำไม่ตกแห้งมาดเป็นต้น สีต้นเหลืองเป็นสีมีตุ่มเล็กๆ ลงตามลำ
ไม้เปลี่ยนแปร สีต้นเหลืองนี้ นอกจากใช้ในงานจิตรกรรมแล้ว ยังใช้ทำดินสอเขียน
กระดานชนวนอีกด้วย.

๙. หมากสีเหลือง
(๑๒ สี)

๓.๒ สีเหลือง (GAMBOCH) ได้มาจากต้นรัง (GRACINIA HANDBERRY)
HOOK) พบมากในประเทศกัมพูชา ศรีลังกา และไทย พบเป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง
ถึงขนาดใหญ่ ใบกลมโต ปลายใบมนๆ มี ๒ ชนิด คือ "รังก" ยางเป็นสีเขียว "รังทอง"
ยางเป็นสีเหลือง เมื่อเอามือดกไว้ดูตัวรังทองจะมีสีเหลืองไหลออกมา ซึ่งแต่ก่อน
ตัดกระบอกไม้ไฟไปรองรับเพื่อเก็บยาง นำไปตากแดด หรือผึ่งให้แห้ง ให้แห้ง
เมื่อขยิบแห้งแล้ว จึงผ่ากระบอกไม้ไฟออก ก็จะได้ยางเป็นแท่งทรงกระบอก
ออกมา เป็นสีน้ำตาลเหลือง หรือสีน้ำตาลไหม้ เมื่อจะนำมาใช้จึงต้องนำมาฝนกับ
น้ำจะได้ สีเหลืองใส เรียกว่าสีรัง ใช้ระบายได้ (GAMBOGE TREE: GARENIA HAN
BURYI) โดยไม่ต้องผสมกากของกระดานหรือกาใดๆ เพราะสีรังมีคุณสมบัติเป็นยาง
ไม่ตามธรรมชาติอยู่แล้ว จึงสามารถจับติดผนังได้เป็นอย่างดี. สีรังเขียนกับสีฝุ่นใน
งานจิตรกรรมไทย ยังใช้เขียนตัวอักษรบนสมุดไทยดำ... คุณสมบัติของรังอีกชนิดหนึ่ง
คือใช้ทาบริเวณส่วนที่จะปิดทองตามแปลนภาพจิตรกรรมไทย ก่อนที่จะทาสีทอง
จะทำให้ปิดทองได้เรียบและง่ายขึ้น ทองจะเรียบเป็นผิวไม่เป็นคลื่นสามารถติดสี
บนแผ่นทองได้ดี หูดยังช่วยหนุนผนังที่ทองดำแปลนเกิดเป็นตามตา หรือทองมีรูรั่ว
เล็กๆ เมื่อปิดทองลงไปบนพื้น สีรังเป็นสีเหลืองคล้ายสีทอง ทำให้เกิดตามกลมกลืน
ระหว่างทอง และส่วนที่เป็นรอยร้าวเป็นอย่างดี... นอกจากนั้นรังยังใช้เป็นสีเขียนได้
ด้วย. ต้นรังมีอยู่แถบเมืองรัตนบุรี และภาคตะวันออกของไทย.

สีผงมี ๒ ชนิด คือ รังทอง มีสีเหลือง รังก มีสีเขียว การลงไฟของรังกับ
ไฟแดงหรือไฟแก่ จะได้สีเป็นสีส้ม ใช้เขียนไม่ได้ เพราะจับดียาก พอแห้งสีจะดำ
ตัว มีสีอ่อนลง ทำให้สีแปรเปลี่ยนไป.

๓.๓ สีเหลืองทอกล (ORPIENT: ARSENIC TRISULPHIDE หรือ REALGAR
: ARSENIC SULPHINE) เป็นออกไซด์ของปรอทกับกำมะถัน เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ
มีลักษณะเป็นก้อนมี ๒ ชนิดคือ ทอกลหิน มีเนื้อคล้ายดินสีทอง นำมาบดกรองเอากาก
ออก แล้วกรองจะได้น้ำสีน้ำตาลทอง -- อีกชนิดหนึ่งคือ ทอกลกลีบทอง มีเนื้อละเอียด

แต่แข็งแกร่ง เวลาใช้ต้องนำมาฝนกับหิน เตาเนื้อดีแล้วจึงผสมมวลไว้นวด
- ดินเหนียวเป็นหิน เพราะเป็นแร่ประกอบด้วยสารหนักและกัมมันต์ และเป็นพวกกับ
กับปูน เซียนแล้วจะเปลี่ยนเป็นดินดำ ไร่เขียนบนไม้ได้ ทรายาล (REALGAR)
ช่างไม่ยอมใช้เขียนภาพ ส่วนใหญ่ใช้ทำดอกไม้ไฟ.

๓.๔. ดีห่อหุ้มตะกั่ว (LEAD OXIDE, PbO) เป็นสีที่ได้จากการถลุงตะกั่ว
ในกระทะจนเป็นผง แล้วผสมต้นยาผงแรงด้วยปากหรือต้นตะเข้ง ซึ่งเป็นพืชที่มี
ขลุ่ยเหล็กมาก (ต้องล้างให้สะอาด ตากแห้งแล้วหั่นใส่กระทะ) แล้วผสมกับผงตะกั่ว
จนละลายเข้ากันดี จะกลายเป็นดีห่อหุ้ม ตะกั่วตัวใช้ทาแผ่นกระเบื้อง แล้วเอาเข้า
ไฟจะได้อายุแข็งแต่เปลี่ยนสีเหลือง.

(ดินหมวดสีเหลืองในสมัยโบราณ มีชื่อเรียกต่างกันทั้งที่เป็นศัพท์สามัญ
ศัพท์ศิลปกรรม ภาษามอญ มีทั้งชื่อ ดินรุ่นใหม่รู้จักและไม่รู้จักการค้นคว้ายังไม่ได้
ยาก หมวดสีเหลือง ยังมีชื่ออีกดังนี้ -- นวล -- ลูกจันทร์ -- ดอกขวย -- มุกดิษ
ซึ้ง -- เลื่อมประภัสสร -- นื้อ -- นวลจันทร์ -- นวลเทศ -- ทอง -- เทาเหลือง -- ไท
เลื่อมพวย -- มะตุมลิก -- กากี -- ดิน -- นึ่ง -- ดอกคำ -- ทองคำ)

• หมวดสีเขียว ----- ๔. สีเขียว (GREEN) ซึ่งเป็นของไทยเตรียมสีเขียวขึ้นใช้จากทุก ทราย หลาย
อย่าง อาทิเช่น.

๔.๑. ดินสีเขียว (TERRE-VERTE) ได้จากดินเขียว ซึ่งมีดินผสมของ
แร่เหล็ก แร่เหล็กเขียว และอลูมิเนียม การเตรียมคือ ดินเขียวมากรอง
กระโถน แล้วนำมากตากแดดให้แห้ง นำไปบดจนเป็นผง เป็นสีที่มีคุณภาพสูง ดงทน
ดีไม่เปลี่ยน

๔.๒. สีเขียวตอง (MALACHITE, COPPER CARBONATE: $CuCO_3 \cdot Cu(OH)_2$)
ทำด้วยดินที่มีทองแดง เป็นสีโบราณนำเข้จากเมืองจีน ก่อนจะใช้เตรียมใช้ที่ขึ้นเองเมื่อ
ภายหลัง โดยได้จากการนำทองแดงไปแช่กรดเกลือ ประมาณ ๑-๒ ปีสกัด ทองแดง
จะเกิดเป็นสนิมปกคลุมให้เป็นสีเขียว แล้วขูดเอาสีออกมาล้างน้ำจนหมดตามเดิม ก็
จะได้สีเขียว ให้สีสวยงามสดใส คล้ายสีเขียวของอัญมณี สีดีสีมาก แต่ไม่คงทน เวลา
นานๆไปสีจะจางลง.

๔.๓ สีเขียวใบแค เป็นสีเขียวเข้มออกดำนางตั้ง เกิดจากการผสมกันระหว่างสี
กับเขม่าหรือหมึกจีน ที่อ่อนสีจึงผสมกับสีดกตาม จะได้สีเขียวเข้มมากยิ่งขึ้น (SAP
GREEN) ที่ได้อาจใช้สีเขียวแคนี้แทน เพราะสีมีลักษณะเขียวอวบวิบตันแค. มีสี
น้ำใบแคมากกว่าสีของที่หลายคน เห็นชื่อสีและเข้าใจเช่นนั้น

๔.๔. สีเขียวชงฆ์ (MALACHITE COPPER CARBONATE : $CuCO_3 \cdot Cu(OH)_2$)
เป็นผงสีเขียวที่เตรียมมาจากดินทองแดง สิ่งมาจากประเทศทางตะวันตก เป็น
สีที่ธรรมชาติเขียวอมฟ้า การกระเจาหลายครั้งจะได้สีน้ำเงินบริสุทธิ์และสีดก
ยิ่งขึ้น.

■ หมวดสีเขียว ---- ๔.๕ สีเขียวหินขึ้นนกกรอก (TURQUOISE GREEN (COPPER ALUMINIUM
(๑๑เขียว)
PHOSPHATE NONAHYDRATE : $3CuO \cdot Al_2O_3 \cdot 2P_2O_5 \cdot 9H_2O$) เป็นสีที่เตรียมจาก
การพ่นหินขึ้นนกกรอก ทำให้มีกลิ่นในหินที่เป็นเม็ดสีดกตาม และสีเหลืองเล็กน้อย
กระจายอยู่ทั่วไปนั้น การพ่นให้ละลายมาผสมกัน ได้สีเขียว แม้เป็นสีเขียวที่มีสีไม่
สดใส แต่มีคุณสมบัติ คงทนสีไม่เปลี่ยน.

(สีหมวดสีเขียวในสีไทยโบราณ มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน ทั้งที่เป็นศัพท์สามัญ ศัพท์
ศิลปกรรม ภาษาถิ่น มีทั้งชื่อที่คนรุ่นใหม่รู้จักและไม่รู้จัก การค้นคว้ายังทำได้ยาก
หมวดสีเขียวยังมีชื่อสีอีกดังนี้ -- เขียวนิล -- สีมอ -- มหาดไทย -- ก้นมะลิ -- เขียวไข่กา
เขียวนวล -- ก้นตอง -- ไพล -- ยอดทองอ่อน -- เขียวใบไม้ -- กวี่เขียว -- เขียวนกกาถึง
เขียวตะพุ่น -- เขียวแก้ว -- เขียวรง -- เขียวมอ -- เขียวขบ -- เขียว -- เขียวขจี -- เขียวม้วน
น้ำไหล -- เขียวพั้ง -- ก้นปูหลอด -- เขียวฟ้า -- เขียวมรกต -- รถมก -- น้ำไหล)

■ หมวดสีดก ----- ๕. สีดก (INDIGO) ช่นเป็นไทยเตรียมสีดกขึ้นจากวัตถุดิบหลายอย่างเช่น
(สีดก)
๕.๑. สีใบดก (INDIGO FERTILIS) เตรียมสีได้จากใบต้นดก ต้นดก
เป็นต้นไม้ล้มลุก ชนิดที่ไม้ใบเล็กคล้ายใบกัญชง มีดอกสีเหลือง ผลคล้ายฝักกัญชง
แต่เล็กตื้นกว่า มีขึ้นอยู่มากแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ภาคเหนือ
เรียก "ต้นอ้อม" นำมาต้มต้บ เรียกว่าต้นอ้อมต้ม เมื่อจะนำมาทำเป็นสีดกตาม ใบของ

ต้นตำหมักพอแห้ง แล้วนำไปแช่น้ำปูนขาวทิ้งไว้ประมาณ ๑ สัปดาห์ แล้วจึง
นำปูนขาวแช่ไว้อีก ๑ เดือน ใบของต้นตำหมักจะเน่าเปื่อยกลายเป็นสีดำน
ไว้ใช้ทาสีทองแดงเอาแต่เนื้อสีดำนโดยปล่อยให้ตากแห้งก่อน แล้วนำตะกอนนั้น
มาใช้เป็นสีดำนเขียนภาพได้ โดยนำมามากให้แห้ง และบดเป็นผงละเอียด
สีดำนนี้มีกลิ่นเหม็น เกิดจากการปล่อยแก๊สของใบตำหมัก สีดำนที่ได้จะเป็น
สีน้ำเงินเข้ม (PRUSSIAN BLUE)

หมวดสีดำน
(๑๒๕)

๒.๒ ปูนดำน ดำนฝรั่งหรือดำนจีน (PRUSSIAN BLUE: FERROCYANIDE: $Fe_4(Fe(CN)_6)_3$) เป็นสีสังเคราะห์ สีน้ำเงินดำน

๒.๓ สีดำนก้อน (ULTRAMARINE) เป็นสีที่ทํามาจากหินแร่ สีฟ้าเข้ม
ไพฑูรย์ มีวรรณะของสีอ่อนแก่ต่างกัน สีน้ำเงินดำน สีขาวและสีดำนทําเป็น
สีลงทนต์ขาว ดังมาจากต่างประเทศมีราคาแพงมาก ภายหลังจึงมีปูนดำนซึ่ง
เป็นสีสังเคราะห์วรรณะคล้ายกัน.

หมวดสีม่วง --
(๓๒)

(สีหมวดสีดำน และหมวดสีม่วง มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันที่เป็นศัพท์เรียก
กัน สีพหุศิลปกรรม ภาณวาท มีทั้งชื่อที่คนรุ่นใหม่รู้จักและไม่รู้จัก การค้นคว้า
ยังทำได้ยาก หมวดสีดำน ยังมีชื่ออีกดังนี้ --ฟ้า --ขาว --กรมท -- มอดดำน
มอมืด -- สีมฤท -- เมฆ -- หมอก -- ใต้ -- น้ำเงินนกก -- เมฆมอ -- ขาวดำ
น้ำเงิน -- ตาก -- เข้มขาว -- ดำนจีน ส่วนหมวดสีม่วง มีชื่อดังนี้ -- ม่วง -- ม่วงจืด
-- มีดม -- ปราง -- ดอกตะแบก -- ม่วงดำน -- ลูกท้อ -- กลาใหม่ -- ม่วงแดง -- พวงอังก
ดอกลูกขี -- ดอกบานเย็น -- ม่วงตอม -- ม่วงเขียว -- เป็ดอกมิ่งตูด)

๒. สีดำ (BLACK) ซึ่งเขียนไทยเตาเขียนสีดำขึ้นจากวัตถุหลายอย่างเช่น

๒.๑. สีดำจากเขม่า (LAMP BLACK) สีดำชนิดนี้เกิดจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงชนิด
ต่าง ๆ ได้เขม่าควันไฟที่หนืดกันเกาะที่เชื้อเพลิงต่างชนิดกันจะทำให้เกิด เขม่าจากควันไฟ
เทียนละเอียด ต่างกันออกไป การเตรียมเพื่อใช้งานมากจากเขม่าได้เขม่าจาก การเผาไหม้
ยาง สีชนิดนี้มีเนื้อเบา มีดำนละเอียดและให้สีดำนมาก เวลาเขียนภาพจะลอยตัวเขม่าได้
ยาก ต้องแต้มเอาสีออกสักเล็กน้อยจึงจะเขม่าได้ดำนมาก... เขม่าทํานอกจากนี้ก็มี
เนื้อสีหนักกว่าเขม่าน้ำมันยาง มีทําน้ำมันยางมีเขม่าทําน้ำมันยางเคลือบเงาขึ้น

มีหลายเป็นท่อนๆ หรือเป็นแผ่นๆ (ต่อกระตามหลักเกณฑ์) เรียกว่า "เขม่าเขนบ"

๒.๒. สีดำจากถ่าน (CARBON BLACK) เป็นสีดำที่ได้จากการเผาถ่าน
ดีดากไม้ กระดาษท้าวจนไหม้เป็นถ่านแล้วมาดัดให้ละเอียด... สีดำจาก การเผาถ่าน
มีเนื้อแข็ง สดทนทน ไร้กลิ่นกาวเหนียว... สีดำจากถ่านไม้กระดังงามีคุณสมบัติที่ทน
คือเป็นแท่ง มีน้ำหนักเบา เหลาให้แหลม เข้มดำสำหรับทาสีภาพโดยเฉพะเมื่อร่างชัด
ใช้ดัดมีดลบได้ สีดำจะลบออกโดยไม่เปลืองเนื้อ

๒.๓ สีดำจากการเผาขี้วัว (LVORY BLACK) สีดำที่เกิดขึ้นจากการเผาขี้วัว
โดยใช้ดินขี้ของขี้วัวที่ห่อจากกระดาษเคลือบ หรือใช้ถ้วยที่หมดตาไว้ระโยชน์ แล้วนั้น
นำมาเผาไฟได้ถ่านขี้วัวที่มีสีเข้ม เป็นสีที่มีคุณภาพสูง นำมาดัดให้ละเอียดผสม
กับกาวเหนียวภาพได้

๒.๔ สีดำจากหมึกจีน (CHINESE INK) เป็นสีดำที่ได้จากสีดำในตัวปลาหมึก
จึงเรียกกันศัพท์ว่า "หมึก" ชาวจีนนำหมึกจากตัวปลาหมึกนี้ไปผสมกับเขม่า ทาสี
สีเป็นแท่งและทำเป็นหมึกใส่ขวด... ที่ทำเป็นแท่งเวลาใช้ต้องนำไปฝนกับหินทราย
ฝนหมึกกับน้ำได้หมึกก่อนแล้วจึงนำมาใช้เขียนได้ เหมาะสำหรับภาพทาสีไปไหนได้
สะดวก... ส่วนที่ใส่ขวดไว้ใช้ประจำที่ หมึกจีนนี้คนจีนนิยมใช้เขียนทั้งภาพและ
ตัวหนังสือ โดยใช้พู่กันจุ่มเขียนตัวหนังสือจีน ถือว่าเป็นงานศิลปะชั้นยอด หมึกจีน
มีกาวอยู่ในตัวหมึกแล้ว ไม่จำเป็นต้องนำไปผสมกับกาวใดๆ ก่อนที่จะนำไปใช้เขียน
ภาพ... คุณสมบัติพิเศษของหมึกจีนประการหนึ่งคือ มีคุณสมบัติเป็นพิษ-กาว
หมึกฝรั่ง หรือหมึกแขก คือสามารถไล่หนักของสีได้กว่า ๑๐ ระบาย และเมื่อ
หมึกสีดำที่ละเอียดกว่าสีอื่น

๒.๕ สีดำจากมะเกลือ หรือกระเบ็ง (ยางไม้) เป็นสีข้มไม่ใช้ทำสีอื่น มีคุณสมบัติ

ภาพ ดงทนถาวร.

๒.๖ ดินดำ (TERRE-NOIRE) เป็นสีจากธรรมชาติ เกิดจากดินที่มีสี
ผสมของดินกับคาร์บอนตาของดินดำเข้ม เหล็ก และแมงกานีส เป็นสีดงทนแต่มี

เนื้อสีหยาบหนา

(หมวดสีดำ มีชื่อเรียกต่างๆ ทั้งที่เป็นศัพท์เรียกสามัญ ศัพท์ศิลปะภาพ)

สีในศิลปกรรมไทย สีนี้อาจหมายถึงสีที่ปรากฏในภาพเขียน... สีที่ปรากฏในภาพเขียนไทย และพระยอบนบานให้ทำในองค์เดิมเพิ่มเติม (ส่วนหลัง: สีที่เพิ่มให้ภายหลัง)

สีในศิลปกรรมไทย ---
สี-๓
และสีรวมรวมเพิ่ม

๑ ขาว (ภาษาสันสกฤตเรียกเป็นขาว) WHITE : เป็นสีไม่ต้องผสม ขาวเป็นชื่อของสีในภาพเขียน
เรียกว่า "ขาว" ทำมาจากดินขาวหรือปูนขาว
: กระเบื้อง ได้จากดินขาว มีน้ำหนักมาก แล้วยังกรองให้ละเอียด นำไปกระเบื้องให้แห้ง
เป็นให้เป็นปูนขาว... เป็นขาวใส.

๒ เหลืองประจักษ์ LIGHT YELLOW : คือสีประจักษ์... คือสีเหลือง = ขาว + เหลือง + แดง + ขาว

๓ เหลืองเหลือง LIGHT YELLOW

๔ เหลืองอ่อน LIGHT YELLOW : ดินเหลือง หรือเหลืองดิน... คือสีเหลืองอ่อน น้ำตาล ละลายได้ กรองละเอียด
ทาสีออก นำดินเหลืองไปกระเบื้องจนแห้ง บดเป็นผง
: ทาสี เป็นสีดินเหลือง นำมาผสมกับน้ำกับน้ำให้เข้าสีเหลือง

๕ แดงแดง RED, LIGHT RED : = แดง + ขาว + เหลือง

๖ แดง แดงแดง (แดง) RED, LIGHT RED, VERMILION : เป็นสีไม่ต้องผสม เกิดจากออกไซด์ของตะกั่ว เป็นสีที่มีน้ำหนักมาก แดงแดง คือ แดง + เหลือง และมีส่วนผสมของสีเหลืองมากกว่าสีแดง

๗ จันทน์แดง PALE ORANG, BROKEN YELLOW : = ขาว + เหลือง
: จันทน์แดง = แดง + เหลือง + ขาว

สีในศิลปกรรมไทย สี-๓
และสีรวมรวมเพิ่ม

๘ สดกษณ มณีแดง (พลอยทับทิม) SCARLET : แดงสด ยี่ห้อทองแดง เป็นสีแดงสด
ผสมด้วยสีแดง (ขัด) กับสีเงินเล็กน้อย

๙ สดกษณ แดงสด CRIMSON LAKE : ได้จากจีน เรียก ขาดอนี่ ขาดยี่ห้อทองแดง
: แดงสด ยี่ห้อทองแดง มีสีเหลือง ๔ แดง
: จอแล ขาดที่ส่งมาจากเมืองจีน เป็นสีแดง เรียกว่า "ขาดอนี่" มีลักษณะเป็นก้อน
นำมาผสมหรือบดเป็นสีแดง ผสมน้ำทองแดงใช้ทาหรือเขียนบนทอง
: ขาดหรือดิน เป็นขาดผงที่ส่งมาจากเมืองจีน และนำมาผสมกับสีแดง ใช้ทาหรือเขียนบนทอง
จะจับเนื้อทองดีกว่าขาดอื่น
: ขาดสด เป็นขาดผง เหมาะสำหรับนำมาทาสีบนทอง นำมาผสมกับน้ำทอง
หรือน้ำรัก เป็นสีแดงสด
: ขาดอมัย เป็นขาดสีแดง ส่งมาจากเมืองจีน.

๖๖ ฟ้าแลบ (หงษ์ขาวอ่อน) PINA := แสงสีขาวนวล + ขาว

๒๒ แดงสด (แดงเลือดนก) RED CRIMSON.
๒๓ ม่วงสดอมเทา: BLUE PURPLE : ดอกแดงหรือกระดังงาแดง

: พยางค์อ่อน = เสียง + ทา

: ค่ารถ, ค่าน้ำมัน = เงิน + ทว

: อัตราดอกเบี้ย = $\frac{\text{ดอกเบี้ย}}{\text{เงินต้น}}$

• $\frac{1}{\text{อัตราดอกเบี้ย}}$ = ต้นทุนเฉลี่ย + ต้นทุนดอกเบี้ย

: หมากดัก = เหล็ก + ทอง + เงิน + ขาว

$= \text{ขา} + \text{มอเตอร์} + \text{เครื่อง}$ $\rightarrow$ $\text{ส่วน} \rightarrow \text{ส่วน} \rightarrow \text{ส่วน}$

: หม้อไอน้ำ = ตันเหล็ก + ตันทองแดงน้อย

๑๖ เลือด BRIGHT RED, ORANG.

๑๓/ หัวใจ TODE ROSE := แดงช้า + ทอ + ความผิดน้อย.

श्री १८-२०००

๑๑. ระดักรวมใหม่

๑๙ ม่วง, ม่วงแดง PURPLE

∴ มูลค่ารวม มูลค่าประโยชน์รวม = ความ + แสงชัด + ขว

๒๐ เทรนต์ (ทนต์) GAMBOGE TINT : ทนต์ขาวใส

๒๑ เหลืองแก่ (จำนำ) DARK YELLOW : = เหลือง + แดงเล็กน้อย.

๒๒ ทอง (เหล็กทอง) GOLDEN := เหล็ก + ทองน้อย

: ทอคำ ทอคำแปล ปิดท้ายแบบนี้อ้อ

๒๓ น้ำรัก DARK SEPIA
: ยางรัก = ดินแดง + ดินเหลือง + ถ้ำ

: ยางรัก = ดินแดง + ดินเหลือง + ตำ

๒๔ น้ำอ้อย (จากต่อทั้งกันแต่แก้ก่อน) LIGHT PURPLE

๒๕ น้ำเงิน (จากสีเทาปนขาวออกเขียว) LIGHT PURPLE
๒๖ น้ำเงิน (น้ำเงินเข้ม) ULTRAMARINE BLUE : สีที่เกิดจากต้นคราม ไม่ต้องผสม
: น้ำเงิน, คราม = คราม + ๓

: ขอบ, ปริมาตร = ความยาว + พื้นที่

- ๒๖ เมฆมอ (ดต๑) OZUTE : มอ^๑ สันหมายถึงทำให้สีเข้มลง ภายหลังการนำสีดำไปผสมสีอื่น
- : มอครามแก่ กระเจี๊ยบคราม = คราม + ขาว + ส่วนเล็กน้อย
 - : มอครามกลม = คราม + ขาวเล็กน้อย
 - : มอครามอ่อน = คราม + ขาว
 - : เมฆคราม กระเจี๊ยบดำ = คราม + ขาว + ส่วนเล็กน้อย
 - : แสงดำ = แดง + ดำ ไม่เรียกมอแดง

๒๗ พ่นแดง PICBALD, BROWN : พ่นขาว จุดต่างเล็กน้อยแดง

สี ๒๓-๒๖ ทองแดง COPPER COLOURED : = เส้น + แดง + ขาว + ขาว

สี ๒๓-๒๖ สีมฤทธิ DARK BROWN, SEPIA, GREENITH, NEUTRAL TINT : = ดำ + เหลือง + ดำ + ขาว

: สีมฤทธิใบราหม = คราม + เหลือง + แดง + ดำ + ขาว

: ทองแดงแก่ = เส้น + แดง + ขาว + ขาว + หรือดำเล็กน้อย

๓๐ ม่วงแก่ ม่วงช้ำ (สีมลัดมะม่วงหรือสีดอกตะแบก) DARK PURPLE

: ม่วงช้ำออกแดง = คราม + แดง + ขาว + ขาวเล็กน้อย

: ม่วงช้ำอ่อน = แดง + ขาว + คราม +

๓๑. มอคราม (สีฟ้าดอกคราม) INDIGO BLUE : = คราม + แดง + ขาว + ขาว

๓๒. เมฆ (ด๒๒ แดง ๔๓) เป็นสีระหว่างเมฆอ่อนกับเข้มขึ้น LIGHT COBALE, BROWN.

๓๓. ครามอ่อน (ด๓๑) PALE INDIGO BLUE

๓๔. เขียวแก่ (ด๓๑๕) ที่เป็น DARK GREEN ก็เป็นเขียวใบแดง (เขียวส้ม) DARK GREEN.

: เขียวนวล = เขียวแก่ + ขาว

: เขียวยัง เป็นสีนิ่มของเขียวที่ "ทองดำ" เป็นเขียวที่ทำมาจากสี ดูละเอียดมาก

เป็นเขียวสีที่ไม่ต้องผสม เป็นเขียวอย่างคนสมัยใหม่เรียกว่า เขียวนวลแบบพลอย

เขียวทอศอยที่ นิยมระบายสีในสมัยอยุธยาตอนปลาย

: เขียวแก่ เขียวใบแดง = เขียวแก่ + ขาวเล็กน้อย

: เขียวกด = เขียวแก่ + ขาว + เหลืองเล็กน้อย

: เขียวขม = เขียวแก่ + คราม + ขาวเล็กน้อย

: เขียวกดออก เขียวกด = เขียว + ขาว + เหลือง

: เขียวนวลดำ ใช้ระบายพื้นผิวที่มันเงาไม่ = เขียวแก่ + ดำ

๓๕ เขียวนวล เขียว (พลอยเขียว) GREEN.

๓๖ น้ำเขียว SEA GREEN : น้ำอ่อนเขียว = ตา + ขาว + เขียว
 สัตว์ปีกในประเทศไทย -- ตา ดำ PIEBALD (BLACK) : พื้นขาวจุดดำ
 สีเทา - ๕๕ ตาขาว PIEBALD (WHITE) : พื้นดำจุดขาว
 สี-สีรวมรวมกัน

: ตาขาว พื้นดำทาบเหลือง จุดดำขาว
 : ตาขาว พื้นดำจุดดำขาว.

๓๗ ตาแดง DARK RED, DARK BRICK RED : เป็นสีแดงดำ ได้จากดินแดงในจรมีจุด

เกิดจากสีน้ำตาลเหลืองตาแดง

: ตาแดงเทศ สีแดงดำกว่าของไทย ส่วนใหญ่ได้จากอินเดีย
 : ตาเขียว , สีแดงดำกว่าของไทย ได้จากจีน
 : แดงจีน , อินรี ได้จากจีนบางที่เรียก สีอินรี

๔๐ พุดิน (สีหม้อใหม่) BROWN VIOLETIST : = สีขาว + สีดินแดง

: พุทหมายถึงสีแดงต่าง ๆ ลงสีบนขาวให้ดูอ่อนลง
 : พุดินแก่ = ดินแดง + ขาวน้อย
 : พุดินกลาง = ดินแดง + ขาว
 : พุดินอ่อน = ดินแดง + ขาวมากหน่อย
 : สีนรี (ในทนต์) = แดงขาว + ตาหม่นน้อย

๔๑ ดำหมึก (ดำมืด) BLACK : ดำหมึก = หมึกจีน ดำมืด = ไข่ดำไฟ

: ตาตัน คือตาเกิดจากการเผากระดูกจนดำและขดให้ละเอียด เองข้างมาตา
 เป็นสีจาง
 : ไข่ดำ เกิดจากควันไฟของฟืนในครัวไทย ไข่ดำจะเกาะติดกันหม้อดิน และ
 ที่หยากไยหลังตา ไข่ดำเรียกสีว่าไข่ดำ
 : ไข่ดำแทน ไข่ดำที่เกิดจากการเผาหม้อดิน

๔๒ เทาหมอก (สีเทา) GREY

๔๓ มอหมึก (สีเทา, สีหมอก) SABLE

: เทาแก่ = ดำ + ขาว
 : มอหมึกอ่อน เทา = ดำ + ขาวมากหน่อย

๔๔ นวลเทา (สีเทา) YELLOWISH GREY

: เทา สีน้ำตาลปนเหลือง เป็นสีสนิมเหล็ก
 : นวล เป็นสีที่เกิดจากควันสีของสีเหลืองกับดำ = ดินเหลือง + ไข่ดำ

๔๕ พดสี (ชมพู กหลาบ) BRICK RED, ROSE

รวมสีของไทยที่เป็นชื่อสีในชื่อสัตว์ ซึ่งสีได้เรียกแบบสัตว์หมดไปเมื่อมีสีหลุด คำนี้
 จากต่างประเทศเข้ามาขาย คำนี้โดยทั่วไป สีต่างๆที่เขียนภาพแบบไทยประเพณีมี.

เป็นวงหรือเป็นแผ่นเป็นลิ่มที่เกิดจากวัสดุในธรรมชาติคือ

• ไม้

ได้ประเภทที่ได้จากต้นไม้ เช่น ไม้ท่อน .. ไม้หักกิ่ง .. ไม้เขี้ยว .. ไม้แดง

• อื่น

ได้ประเภทที่ได้จากพืช ยางไม้ต่าง เช่น ไม้เหล็กรากยางของต้นยาง .. ไม้ดามไม้จาก

วัสดุอุปกรณ์ใน
การเขียนสี

หินดาม ... ไม้แดงได้จากงานช่างหัตถ์ ... ไม้แดงได้จากเมล็ดไม้จากกะปิ ... ไม้ดำ
ได้จากถ่านไม้ .. ไม้ดำจากมะเกลือหรือกระเบื้อง

ได้ประเภทที่ได้จากปูนและหิน เช่น ไม้ขาว .. ไม้เขียวจากหินปูนจากการกด

ได้ประเภทที่ได้จากสัตว์ ไม้ดำจากหนังงาช้าง .. ไม้ดำจากหนังกระดุกสัตว์ .. ไม้ดำใน

ตัวปลาหมึก ... ไม้ดำจากเปลือกหอยปูน

ได้ที่ได้จากสารประกอบ เช่น ไม้ขาวได้จากสารประกอบสังกะสี .. ไม้เขียวได้จากสารประ-
กอบทองแดง .. ไม้เหลืองได้จากสารประกอบตะกั่ว .. ไม้แดงเงินหรือสีเงินได้
จากสารประกอบตะกั่ว

สีแต่ละประเภทได้ถูกยดให้เพียงพอสั้น เพื่อใช้ในการเขียนระบาย แต่เพื่อให้เกิด
กับพื้นผิวรองรับภาพ จะใช้ ทาร และยางไม้ เป็นสิ่งช่วยประสาน ยางไม้ใช้จาก
มะขวิด ฝาดละลายในน้ำร้อน เพื่อให้น้ำยางมะขวิด เหลวและใช้ใช้กับสีฝุ่นหรือเอาสีฝุ่นผสม
กับ "การกระถิน" หรือการย่นไม้เพื่อระบายเป็นภาพ ซึ่งไทยเรียกว่า "น้ำยา" หรือ "การย่น
สีสำหรับกระถิน" สำหรับใช้เขียนภาพ ใช้กะลามะพร้าวซึ่งเรียกว่า "กะลาตัวเมีย" เป็นกระดาษที่
ไม่ผุ น้ำยาสีฝุ่นผสมน้ำยา หรือน้ำยา จัดจตุที่เป็นพื้นรองภาพมีหลายชนิดเช่น ๓
กระดาน พื้นผนังก้อนปูน และพื้นผนังที่เป็นไม้

งานเขียนระบายสีลงบนพื้นดิน เรียกว่า "ภาพพระภู" หมายถึงแผ่นดินหรือสีดิน
มีตามหมากว่ารูปพระพุทธรูปหรือเรื่องของพระพุทธรูป เป็นภาพเขียนที่ข่อยแขวน
ภายในพระพุทธรูป ตามโบราณคดีพระพุทธรูปหลายองค์ มีผนังดิน

งานเขียนระบายสีลงบนกระดาน หรือสีมุดไทย มักเขียนบนสีมุดไทยขาว-ดำ เรียกว่า
"สีมุดข่อยหรือสีมุดขาว" ทำด้วยการผสมข่อย หรือการผสมสี เป็นพื้นสีหรือสีมุดขาว
ทาสีดำที่ผิวลวด ตำราภาพต่าง ๆ

งานเขียนระบายสีลงบนผนังปูนและผนังไม้ บนผนัง ปูนประตูดั้งเดิม ตลอดจน

เรียกว่า "ภาพจิตรกรรมฝาผนัง" ใช้เพื่อตกแต่งอาคารผ่านสีกลืนกัน เป็นเนื้อที่
เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา

สีเอกองคก ใช้สีกลมกลืนแบบง่าย

(อดีตภาพการวัดลือจาก วัดไชยวัฒนาราม อยุธยา)

สีเอกองคก ใช้สีกลมกลืนแบบง่าย

พ.ศ. ๑๗๒๒ - ๑๙๑๑ (๒๑๙๑)

■ อดีตภาพการวัดลือจาก วัดไชยวัฒนาราม อยุธยา

ภาพจิตรกรรม สีเอกองคก ที่ใช้สีกลมกลืนแบบง่าย ๓-๔ สีของสีซึ่งเคยตามวรรค ภาพเป็นแนวสีกลมกลืนกันจัดองค์ประกอบที่ได้ออกมาจากสีเอกองคก เป็นเรื่องอดีตภาพ ประทับนั่งในโพธิ์มณฑป พร้อม เทวดา นั่งเรียงตามแนวระดับและแนวตั้ง ทำท่าทาง ขำหัวเราะ ตลกขบขัน ... สีโดยส่วนรวมเป็นสีเอกองคก (โทนสีน้ำตาลแดง เหลืองอ่อน) พื้นหลัง สีดำแดง เหลืองอ่อน งามมีสีขาว งามมีสีขาวนวลน้อย ตกดินด้วย สีน้ำตาลเข้ม และสีดำ มีสีดินเหลือง และทอง

■ สีเขียวแสด กรอบภาพ ... วัดมหาธาตุ อยุธยา (อยุธยาเก่า)

อยุธยา (พ.ศ. ๑๙๑๑-๑๙๑๑) องค์การเขียนภาพ ต่อจาก สีเขียว มีวิวัฒนาการเด่นชัด เนื่องจากเปลี่ยนจากการทาสีจากสีดินแดงมา จึงไม่พบภาพเขียนตามผนังวิหาร แต่พบที่กรวยในองค์พระพุทธรูป เป็นการ เขียนภาพเพื่อลบล้างความผิดเพี้ยน ขาดหายไปของภาพเดิม เพราะเขียนใน ลักษณะที่ค่อนข้างใหม่ มีสีเอกองคกได้เห็นและชื่นชม ... สีโดยส่วนรวม เป็นสีเอกองคกที่ใช้สีกลมกลืนแบบง่าย เหมือนเดิมมีสีเขียวใช้ตกแต่งภาพเขียนสีดินแดง งามมีสีขาวนวลน้อย ตกดินด้วย สีน้ำตาลเข้ม และสีดำ มีสีดินเหลือง และทอง

■ อดีตภาพการวัดลือจาก วัดมหาธาตุ อยุธยา (อยุธยาเก่า)

วัดมหาธาตุ อยุธยา (๑๙๑๑-๑๙๑๑) สืบพันธุ์ในสมัยพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) เขียนขึ้นที่ผนังวิหาร ภายในพระปรางค์องค์ใหญ่ แบ่งภาพเป็น ๒ ตอน ตอนบนมีภาพเขียนสีดินแดงเป็นภาพเทพชุมนุมเขียนแบบศิลปะจีนเดียวและ ตอนล่าง เป็นภาพเขียนสีดินแดงเป็นภาพเทพชุมนุมเขียนแบบศิลปะจีนเดียวและ

■ ภาพจิตรกรรม จิตรกรรมภาพพระพุทธรูป ... วัดมหาธาตุ อยุธยา (อยุธยาเก่า)

ภาพพระพุทธรูป งามมีสีขาวนวลน้อย ตกดินด้วย สีน้ำตาลเข้ม และสีดำ มีสีดินเหลือง และทอง

■ อดีตภาพการวัดลือจาก วัดมหาธาตุ อยุธยา (อยุธยาเก่า)

ภาพพระพุทธรูป งามมีสีขาวนวลน้อย ตกดินด้วย สีน้ำตาลเข้ม และสีดำ มีสีดินเหลือง และทอง

■ อดีตภาพการวัดลือจาก วัดมหาธาตุ อยุธยา (อยุธยาเก่า)

ภาพพระพุทธรูป งามมีสีขาวนวลน้อย ตกดินด้วย สีน้ำตาลเข้ม และสีดำ มีสีดินเหลือง และทอง

■ อดีตภาพการวัดลือจาก วัดมหาธาตุ อยุธยา (อยุธยาเก่า)

ภาพพระพุทธรูป งามมีสีขาวนวลน้อย ตกดินด้วย สีน้ำตาลเข้ม และสีดำ มีสีดินเหลือง และทอง

- นางสาววดี อ.เพื่อตอกลอก --- จิตกรรมที่บันทึกงานใช้สื่อกระจกใช้สีผสมกลืนแบบลายโทนสีน้ำตาล
จิตกรรมตอกลอก วาดหน้าเดิม มีสีผสมน้ำตาล น้ำตาล ดินเหลือง ขาว ดำ ผสมเหมือนการไล่เฉดสี
จิตพระธาตุปางหลวง ค้าง
.... (วัดน.ร.๕-๕)

- จิตกรรมที่ใช้สีผสมกลืน
ใน แดงที่ให้สีหม่นลง
(พระพุทธรูปมารยาธิ์ขึ้น
สีเทาไปสีม่วง)

เอกภพที่ใช้สีผสมกลืน แดงที่ให้สีหม่นลง

เอกภพที่ใช้สีผสมกลืน แดงที่ให้สีหม่นลง ... เป็นการให้สีหลายสีตามองครี้ออก
เลยไปถึงสีตรงข้ามหรือสีตรงกัน แดงที่ให้ทุกสีหม่นลง เช่น สีชมพู สีฟ้า สีเขียว
(สีฟ้าอ่อน-สีชมพู-สีฟ้า) เกิดขึ้นในชุดสีที่มีอยู่รอบๆปลายที่มีสีเหลืองมา
ทางประพาศมาขึ้นเช่น ตัวเขียว (เขียว) แดงอ่อน (สีชมพู) เขียวอ่อน (เขียวอ่อน)
ม่วง ชมพู ๆ ส่วนใหญ่เป็นสีมาจากสีนี้ ซึ่งจึงมีมากขึ้นมากทั้งแบบผสมกับ
สีที่ดังเดิมของรูปไทย พวก ดินแดง ดินเหลือง ขาวดำ ดำขาว ดำขาว เกิดการ
ใช้สีแบบ เอกภพที่ใช้สีผสมกลืน แดงที่ให้สีหม่นลง เช่น สีน้ำตาลอยู่ในวาทะสีที่
โดยย หรือ สีแบบสีที่พาด ทำให้สีดูสดใสสว่าง สว่างตามแต่การระบายขึ้นมากในภาพ
แสดงภาพส่วนมากของรูปไทย ส่วนการแต่งสีนี้ สามารถเขียนสีให้อย่างสดใสได้ แม้ของสีเป็นสีที่หม่น
โดยที่ผิวของสีไม่ออกเหมือนสีที่เขียนให้ภาพลง บางแห่งยังเหลืออยู่อย่างเข้มขึ้นอีกจนกระทั่ง
อยู่อย่างเด่นชัด
ภาพเอกภพที่ใช้สีผสมกลืน แดงที่ให้สีหม่นลง และสีหม่นลงถูกเขียนขึ้นในสี
หรือสีที่ทอ ที่ไม่มีสีอื่นที่ต่างหรือมีน้อย แต่ในภาพที่มีไม่มากจึงต้องใช้สีที่อ่อนนุ่ม
สีเข้มๆ และอาจใช้สีที่เกือบทุกสีโดยเฉดสีตรงข้ามให้หม่นลง และเน้นการไล่เฉดสี
และตัดเส้นสีเข้ม ภาพนี้แสดงเรื่องราวทางพุทธศาสนา มากขึ้นเช่น มารตณ ไตรภูมิ
พุทธประวัติ ชาติชาดก มหาวรรค ฯ

สำนักพุทธนิมิตมารยาธิ์ วัดพุทธโสภา สืบค้นในสมัยพระเทพพรหม (พ.ศ.๒๕๓๖-๒๕๔๕)

- พระพุทธรูปมารยาธิ์ขึ้นสี
ภาพปลิงก จิตกรรมตอ
หนักพุทธนิมิตมารยาธิ์
จิตพุทธโสภาวัด อุดร
-- (อูดร อุดร)

หนึ่งตัวตอกลอกเขียนภาพพุทธประวัติ ... ตัวตอกลอกเขียนภาพพระพุทธรูปมารยาธิ์ขึ้นสีเทาไปสีม่วง
พบสีเทา พระพุทธรูปตอกลอก กลางทะเล ภาพพระพุทธรูปมารยาธิ์ขึ้นสีน้ำตาล และสี
สีน้ำตาลขึ้น ภาพนี้แสดงเรื่องราวทางพุทธศาสนา มากขึ้นเช่น มารตณ ไตรภูมิ
พุทธประวัติ ชาติชาดก มหาวรรค ฯ

- รอยพระพุทธรูปมารยาธิ์
นี้มาก และเขตรสีที่ขึ้นสี
สำนักพุทธนิมิตมารยาธิ์

สีที่ใช้สีผสมกลืน นอกจากสีนี้ ดินแดง ดินเหลือง ขาว ดำ ดำขาว ดำขาว
ดินแดง (สี) ขาว ดำ ทองแดง ยังมีสี เขียวเข้ม (เขียวเข้ม) เขียวอ่อน (เขียวอ่อน)

- ยักม ตอหนักพุทธนิมิต
มารยาธิ์

วาทะสีนี้ นอก มอธรรม มอหนัก เทว นกตล่อนแกว วาทะสีนี้และภาพ
มีสีนี้ สีชมพูอ่อน/แบบสีนี้แบบสีนี้

ภาพรวม จิตรกรรมที่
กรุงเทพฯ ... (อยุธยาปลาย)

พระนารายณ์ - พระมเหสี
อัครมเหสี จิตรกรรมที่
กรุงเทพฯ

จิตรกรรมที่ กรุงเทพฯ ศิลปะในสมัยทวารวดี (พ.ศ. ๒๒๑๑ - ๒๒๕๖) ลักษณะการ
วางภาพจิตรกรรมมีเส้นตั้งฉากใหญ่ เขียนลายกระหนักร้อยภายในเส้นตั้ง ด้านหัวราว
ที่เขียนเป็นภาพสัตว์ติดก การใช้สีในภาพแบ่งกลุ่มภาพเป็นตอนๆ มีความเด่นชัดสี
บนสีของผนังเขียน แกะสลักภาพ... ๗ องค์กันหน้าพระประธานเขียนภาพพุทธประวัติ
ตอนมารผจญ ... องค์กันหลังเขียนภาพพุทธประวัติตอนเสด็จออกบวช

โดยสีส่วนใหญ่เป็นสีแดง ทั้งแดงสด และ เส้นจึงเป็นสีแดงน้ำ ระบายสีแดง
เป็นส่วนท้องฟ้าพื้นหลังทั่วไป บางส่วนก็ระบายด้วยสีชมพู บางๆ ระบายสีที่
เป็นส่วนพื้นดิน เป็นสีนวลเหลืองอมชมพูอ่อนๆ ระบายสีชมพู บนพื้นขาว แล้วตัดด้วย
เขม่าดำ มีสีเขียวตมเขียวอ่อนบางตามสมควรที่ไม่ ผนังหลังพื้นด้วยสีพื้นขาว มีสีม่วง
สีตาม กระดาษ ส่วนที่เขียนเครื่องประดับเช่น รัดเกล้า สร้อยกลีบลูก พระเขมา กระจุก
ปัดทองเด่นแวววาว ส่วนใดที่มีพื้นทึบก็เขียนลายดอกไม้วาง นก กระรอก ล่าสัตว์
ของต้นไม้จ. เขียนปิดเขียนแบบนั้น ภาพสีเขียนเอกรงค์ โทนชมพู แดง พื้นอ่อน-สี
หม่น-เน้นเส้นสีม่วงขาว ... ภาพแสดงความเป็นมาของเรื่องราวในด้านการแต่ง
จึงสามารถเขียนเพียงผนังได้อย่างดี

ภาพเขียน จิตรกรรมในสี
จิตรกรรมวัดใหญ่สุวรรณาราม เพชรบุรี
..... (อยุธยาปลาย)

จิตรกรรมในสีเขียนที่ เพชรบุรี (๒๒๓๓) ภาพเขียนสมัยอยุธยาตอนปลาย สลักภาพเพชร
บุรี เขียนขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (ร.๓) ... องค์กันหน้าพระประธาน
มีลักษณะแปลกกว่าที่อื่น เขียนเป็นภาพเทพชุมนุม อีกมี กุมภภัณฑ์ นาคแผ่ผิ ดารา
มีขนาดใหญ่ประมาณ ๒ ใน ๓ ของเขตคณาธรรมาสน์นี้เรียงกันดุจเข่าพนมที่ตัดโดย
เขียนเต็มผนังรวมทั้งมณฑล ๕ ด้านแล้ว ประติมากรรมเขียนภาพเทวตาสลักอีกมีแบบ
เทวตาสลักกว้าง

ภาพเขียน อ. เพื่อตัดออก
จิตรกรรมวัดใหญ่สุวรรณาราม
เพชรบุรี
ภาพเขียนบนผนังประตู
จิตรกรรมวัดใหญ่สุวรรณาราม
เพชรบุรี

โดยสีส่วนใหญ่เป็นสีแดง ทั้งแดงสด และ เส้น ชุ่ม และ นวล ระบายสีชมพู สลัก
กัน พระวรกายส่วนใหญ่เป็นสีขาวนวล มีการทึบสีเขียวตมเรื่อถึงเส้นดินอ่อน-แก่
ในลวดลาย พานพุกา และในลายละเอียด ปิดทองแวววาวบนเครื่องประดับตามร่าง
กาย ทาสีระบายบนพื้นอ่อนตัดกับสีน้ำตาลและดำ

จิตรกรรมภาพ จิต
กรรมวัดเกาะแก้วสี
งาม เพชรบุรี ... (อยุธยาปลาย)

จิตรกรรมภาพ จิต เพชรบุรี (๒๒๓๓) ภาพเขียนสมัยอยุธยาตอนปลาย สลัก
ซึ่งเพชรบุรี เขียนขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (ร.๓) องค์กันหน้าพระประธาน
เขียนเรื่อง สัตตามหาธาน (สัถยาน์เจ้าชายท้าวท้าวสีดา ๗ แห่ง) และ อภิกรรมท้าว
(สัถยาน์เจ้าชายในพุทธประวัติ ๔ แห่ง) ซึ่งแสดงถึงภาพพระมหาราชย์ พร้อมภาพพุทธ
ประวัติที่สำคัญ ๒ ด้าน โดยมีสีนวลทาสีชมพู สลักและสีดินสีส้ม
หัวพื้นภาพเรื่อ และภาพประวัติเขียนภาพผนังกลีบลูกวิชัยขนาดใหญ่ เกิดเป็น

ไทรภูมิ จิตรกรรมใบดก --- แนวภาพทรงกลมเหลี่ยมซ้อนกันตลอดผนัง ส่วนหนึ่งหันหน้าและหันหลังเขียน
ฉากประกอบฉากหลัง --- ภาพไทรภูมิ และภาพทอผ้าบริเวณมณฑป
มณฑป จิตรกรรม --- ภาพของภาพฉากทอผ้าออกมามีโทนสีเนื้อ ร่มๆ หักทอล้อเลียนแบบเหมือน
ในลวดลายกระเบื้องสีเทา --- แสดงระนาบค้ำยันบนพื้นอ่อนๆ มีสีเขียว ดำๆ มืดทึบอ่อนแก่ เขียนด้วยไม้และ
ภาพกระยาจก --- มีดทองตัดเส้นเพิ่มความรู้สึกขยับของรูปเด่นของภาพมากขึ้น.

ขบวนแห่งราชสำนัก
จิตรกรรมวัดประยุรวง
ธรรม อรรถา ---
... อรรถาปลาย.

ภาพมณฑปพร้อมฉาก
ฉากภาพมณฑป ทอผ้า
วัดระฆังโฆสิตาราม กว
ภาพ... (รัตนว.1)

๒) สัปดาห์ที่ สัปดาห์ที่สี่
บนพื้นอ่อน (อุทัยโลกบาล)

พหุรงค์ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่

จิตรกรรมภาพทอผ้า
สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่
ข่อยไทรภูมิ อรรถา ---
... (อรรถาปลาย)

๓) พระพุทธมณฑล สัปดาห์ที่สี่
ข่อยไทรภูมิ อรรถา ---
... (อรรถาปลาย)

กัณธ กัณธในป่า
กัณธ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่
กัณธ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่
กัณธ ... (อรรถาปลาย)

การใช้พหุรงค์เป็นเครื่องใช้สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่
สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่
เขียนเรื่องราวทางพุทธศาสนา เช่นเรื่องพุทธประวัติที่ มณฑป โดยภาพเรื่อง
ไทรภูมิ เกี่ยวข้องกับ พหุรงค์ ป่าทอผ้าที่เขียนเรื่องราว แนวอุดมคติในจินต
นาการ --- การใช้สีใช้อ่อนเขียวสดๆ แด่เขียวใบเตย หรือสีที่ ร่มๆ สีส้ม
เพิ่มทอผ้าด้วยทอผ้า นอกจากนั้นยังมีการใช้สีอย่างลึกลับหลายสี เช่นสีเหลือง สีส้ม
สด แดงสด สีส้มเข้มๆ มีทอผ้าที่เด่นมากใน สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่
เขียนของรูปเขียนด้วยสีนั้น มองงานจึงดูโดดเด่นขึ้น เพราะตามหลักทอผ้าเขียนสีตาม
อัตราทางความคิดและการเล็งออก พื้นรองภาพสีมดข่อยสีทอผ้าที่ระบายด้วยสี
ทอผ้าที่ระบายสีของสีข่อยระบายตอนปลายทำให้ดูสีสดได้ การระบายบนพื้นอ่อน
เส้นและรูปทรงต่างๆในภาพมีความเด่นชัดมากขึ้น เส้นที่ตัดจะใช้สีแตกต่างกัน
เช่น แดง หักทอล้อเลียนแบบที่เด่น เดี่ยวๆ เดี่ยวๆ เดี่ยวๆ เดี่ยวๆ เดี่ยวๆ เดี่ยวๆ
ตัดเส้นด้วยสีที่เด่น หักทอล้อเลียนแบบที่เด่น เดี่ยวๆ เดี่ยวๆ เดี่ยวๆ เดี่ยวๆ เดี่ยวๆ เดี่ยวๆ

--- สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่
มีที่สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่ สัปดาห์ที่สี่

ภาพจิตรกรรมสมัยต้นรัตนโกสินทร์ มีการวางองค์ประกอบสี ขาวทอง จันทรา ที่สัมพันธ์กันเป็นอย่างดี

สภาพที่ปรากฏ มารยาทที่ดีได้จับ เป็นสื่อให้เกิดความเลื่อมใส ถึงรักษาในทางดีอีกด้วยทาง
ศาสนาที่ปวงชนจากทั่วส่วน มีความสงบเรียบร้อย จึงได้ไปสู่ความสงบทางอารมณ์ ก่อให้เกิด
ความดี และของที่ดีจนเป็นสมมติ ทำให้รู้สึกว่าการตนเองอยู่ในโลกอันดีโลกหนึ่งต่างจากโลก
ภายนอกที่เต็มไปด้วยความทุกข์แสนทรมาน.

จิตกรรมการไทยยุคนี้ มีเป้าหมายหลักในการเล่าเรื่องราวทางพุทธเชิงลึกๆ แต่ส่วนประกอบอื่น ยังคงนำสิ่งแวดลอมรอบตัวมาถ่ายทอดลงไป มีภาพลักษณ์การนำเสนอที่ดูจริงจัง ราวกับว่าผู้เขียนภาพเขียนจิตรกรรม แม้จะเรื่องราวของประวัติศาสตร์ หรือเรื่องราวทางพุทธศาสนาอื่นๆ จะเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีตๆ พุทธพุทธองค์ก็เป็นชาวอินเดีย แต่ในภาพจิตรกรรมไทยทั้งสี่ชิ้น และรูปทรงภาณุปางง กับแสดงลักษณะความเป็นไทย เป็นไทย ทั้งตัวคนทุกระดับ ตั้งแต่ตัวพระลงไปถึงตัวภิกษุ ปกติทั่วไปจนถึงอาตมยันเรือน คนดูไม่ว่าโดยวิธีสังเกต ภาพเหล่านี้จึงแสดงภาพสังคมไทยในอดีตได้อย่างดีที่สุดในแง่การใช้ตัวอารมณ์ของภาพจิตรกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้.

1. การใช้ในกิจกรรม
ไทยสมัครเล่นโกส่นก
ตอนต้น

- วิศวกร
- สถาปนิก
- คอลเลกต์
- วิศวกร
- สถาปนิก

(จิตกรรรมคักลอกจิต
อุสัการาม)

หลักการ : ใช้แสดงภาพออกมาดแต่สิ่งที่สนใจจนการ ทั้งสิ่งใดในภาพต่าง

ศักดิ์สิทธิ์ :- ใช้แสดงภาพพระธาตุที่ขอมพระมหากษัตริย์ในรัชกาลสำคัญ เช่น
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ๖๖๑ ๖๖๒ ๖๖๓ ๖๖๔ ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘ ๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘ ๖๗๙ ๖๘๐ ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘ ๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘ ๖๙๙ ๗๐๐ ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘ ๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘ ๗๑๙ ๗๒๐ ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘ ๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘ ๗๓๙ ๗๔๐ ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘ ๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘ ๗๕๙ ๗๖๐ ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘ ๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘ ๗๗๙ ๗๘๐ ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘ ๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘ ๗๙๙ ๘๐๐ ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘ ๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘ ๘๑๙ ๘๒๐ ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘ ๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘ ๘๓๙ ๘๔๐ ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘ ๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘ ๘๕๙ ๘๖๐ ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘ ๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘ ๘๗๙ ๘๘๐ ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘ ๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘ ๘๙๙ ๙๐๐ ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘ ๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘ ๙๑๙ ๙๒๐ ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘ ๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘ ๙๓๙ ๙๔๐ ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘ ๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘ ๙๕๙ ๙๖๐ ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘ ๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘ ๙๗๙ ๙๘๐ ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘ ๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘ ๙๙๙ ๑๐๐๐ ๑๐๐๑ ๑๐๐๒ ๑๐๐๓ ๑๐๐๔ ๑๐๐๕ ๑๐๐๖ ๑๐๐๗ ๑๐๐๘ ๑๐๐๙ ๑๐๑๐ ๑๐๑๑ ๑๐๑๒ ๑๐๑๓ ๑๐๑๔ ๑๐๑๕ ๑๐๑๖ ๑๐๑๗ ๑๐๑๘ ๑๐๑๙ ๑๐๒๐ ๑๐๒๑ ๑๐๒๒ ๑๐๒๓ ๑๐๒๔ ๑๐๒๕ ๑๐๒๖ ๑๐๒๗ ๑๐๒๘ ๑๐๒๙ ๑๐๓๐ ๑๐๓๑ ๑๐๓๒ ๑๐๓๓ ๑๐๓๔ ๑๐๓๕ ๑๐๓๖ ๑๐๓๗ ๑๐๓๘ ๑๐๓๙ ๑๐๔๐ ๑๐๔๑ ๑๐๔๒ ๑๐๔๓ ๑๐๔๔ ๑๐๔๕ ๑๐๔๖ ๑๐๔๗ ๑๐๔๘ ๑๐๔๙ ๑๐๕๐ ๑๐๕๑ ๑๐๕๒ ๑๐๕๓ ๑๐๕๔ ๑๐๕๕ ๑๐๕๖ ๑๐๕๗ ๑๐๕๘ ๑๐๕๙ ๑๐๖๐ ๑๐๖๑ ๑๐๖๒ ๑๐๖๓ ๑๐๖๔ ๑๐๖๕ ๑๐๖๖ ๑๐๖๗ ๑๐๖๘ ๑๐๖๙ ๑๐๗๐ ๑๐๗๑ ๑๐๗๒ ๑๐๗๓ ๑๐๗๔ ๑๐๗๕ ๑๐๗๖ ๑๐๗๗ ๑๐๗๘ ๑๐๗๙ ๑๐๘๐ ๑๐๘๑ ๑๐๘๒ ๑๐๘๓ ๑๐๘๔ ๑๐๘๕ ๑๐๘๖ ๑๐๘๗ ๑๐๘๘ ๑๐๘๙ ๑๐๙๐ ๑๐๙๑ ๑๐๙๒ ๑๐๙๓ ๑๐๙๔ ๑๐๙๕ ๑๐๙๖ ๑๐๙๗ ๑๐๙๘ ๑๐๙๙ ๑๑๐๐ ๑๑๐๑ ๑๑๐๒ ๑๑๐๓ ๑๑๐๔ ๑๑๐๕ ๑๑๐๖ ๑๑๐๗ ๑๑๐๘ ๑๑๐๙ ๑๑๑๐ ๑๑๑๑ ๑๑๑๒ ๑๑๑๓ ๑๑๑๔ ๑๑๑๕ ๑๑๑๖ ๑๑๑๗ ๑๑๑๘ ๑๑๑๙ ๑๑๒๐ ๑๑๒๑ ๑๑๒๒ ๑๑๒๓ ๑๑๒๔ ๑๑๒๕ ๑๑๒๖ ๑๑๒๗ ๑๑๒๘ ๑๑๒๙ ๑๑๓๐ ๑๑๓๑ ๑๑๓๒ ๑๑๓๓ ๑๑๓๔ ๑๑๓๕ ๑๑๓๖ ๑๑๓๗ ๑๑๓๘ ๑๑๓๙ ๑๑๔๐ ๑๑๔๑ ๑๑๔๒ ๑๑๔๓ ๑๑๔๔ ๑๑๔๕ ๑๑๔๖ ๑๑๔๗ ๑๑๔๘ ๑๑๔๙ ๑๑๕๐ ๑๑๕๑ ๑๑๕๒ ๑๑๕๓ ๑๑๕๔ ๑๑๕๕ ๑๑๕๖ ๑๑๕๗ ๑๑๕๘ ๑๑๕๙ ๑๑๖๐ ๑๑๖๑ ๑๑๖๒ ๑๑๖๓ ๑๑๖๔ ๑๑๖๕ ๑๑๖๖ ๑๑๖๗ ๑๑๖๘ ๑๑๖๙ ๑๑๗๐ ๑๑๗๑ ๑๑๗๒ ๑๑๗๓ ๑๑๗๔ ๑๑๗๕ ๑๑๗๖ ๑๑๗๗ ๑๑๗๘ ๑๑๗๙ ๑๑๘๐ ๑๑๘๑ ๑๑๘๒ ๑๑๘๓ ๑๑๘๔ ๑๑๘๕ ๑๑๘๖ ๑๑

ดิฉันขุมนิ: ใต้แสงภาพพจน์ขุมนิ นรก ปะตอสุริย กิโถยรมมีดาวลัคน์
น้ำพิงกลี ภาวทวน

สื่อสิ่งพิมพ์ : ใช้แสดงเรื่องราวทางพหุศาสตร์ที่ตัวเอกใช้ชีวิตในเมือง มี
ด้านสังคม ชีววิทยา ของอุปกรณ์ และสัตว์ต่างๆ คือเรื่องราวของ
ภาพวาดแบบทิวทัศน์.

ส่วนภูมิประเทศ: แสดงภาพภูมิประเทศ ป่าทิวเขาอุดมสมบูรณ์ของสิ่งตามหน้า
แบบไทย คือ ออกลานสั้วเย็น ภาพตามประเพณีสมัย

สู่ตามแนวทาง : (จิตตกรรมทลึงร.๓) ป็นที่ที่ลี่ยนเบบความเป็นพ้องทกทึมในเมมวัก.

สืบสกุลันตพพิพัทธ์

สัปดาห์ที่ ๑๖

สืบองค์เดิมสภาพที่เสกกายฝนแฉ. พ้ออันมีดมน.

๒) สักกการ

(อภิมงคลสมาธิ... พุทฺโธ)

สักกการ

แม่พระชตา จิตการณ ---
พระที่นั่งพุทธโสภา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
จิตการณพระที่นั่งพุทธโสภา

ปลงพระบรมศพ จิต
กรรมวัดทองงามวัด
กรุงเก่า

๑) เดิมทีโปรดพุทธบิดา
ณกรุงมณฑล จิต
กรรมมณฑล มณฑล
จาล สังข - (รัตน.๓)

๑) กลุ่มภาพอภิมงคลสมาธิ ---
จิตการณมณฑลวิไล
วัด. กรุงเก่า

๑) กลุ่มพระนางสิริมหามายา
มณฑลของหมัน จิต
กรรมมณฑลพระ
มณฑลวิไล

๑) แม่พระชตา จิต
กรรมในวัดทองงาม
งาม.

๑) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
มณฑล จิตการณมณฑล
งาม.

เป็นเครื่องใช้ให้แสงสว่าง เรื่องราวทางพุทธศาสนาของสิ่งที่มีอยู่ในพระเนตร สิ่ง
สักกการ ร่องรอยจากภาพจิตรกรรม ที่มีความเด่นชัดของสีที่ดั่งเดิมคือสีนํ้าเงิน
เป็นภาพที่แสดงพิธีกรรมของสิ่งที่มีอยู่ในพระเนตร (พระมหากษัตริย์) ตามลำดับ เช่นพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อภิมงคลสมาธิ แม่พระชตา - ย... องค์ประกอบของภาพที่เด่นชัด
กำหนดวางแบบกลอนนิยม ศิลปะภาพจิตรกรรม แต่ที่เด่นชัดของสีนํ้าเงิน และสีนํ้าเงินที่มีเพียง
ตามหลังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หลังจากในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในสมัยรัชกาล
ที่ ๒-๓ มณฑลไม่ใช้สีนํ้าเงินเลย... องค์ประกอบแบบกลอนนิยม ลักษณะ ๒๐ ถึง
เกือบเท่ากัน

สิ่งที่ใช้คำนวณเป็นสักกการในพระเนตรคือสิ่งที่ไม่มีสีที่ชัดด้วยสีนํ้าเงินหรือสีทอง
นอกจากนี้สีนํ้าเงิน การแกะสลักประติมากรรมที่สื่อถึงระดับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
สิ่งที่มีค่ามาก มณฑล ภาพจิตรกรรม พระนางเทวโอรสโมจิรา จิตการณมณฑล
ทนต์สีไร้เส้นและสีที่ทำให้เกิดความโอ้อวดถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วยสีนํ้าเงิน
อันสื่อถึงสิ่งที่มีค่ามาก มณฑลของสิ่งที่มีค่ามาก สอดประสานกันอย่างลงตัว เหมือนสีนํ้าเงิน
มีการเปิดทองเพื่อเน้นจุดและตามลำดับ รวมถึงการเขียนตัวหนังสือ พระนาง สันนิ
กัณห์ ภาพคนสีนํ้าเงิน นวล --- การใช้สีใช้ทองคำ ตามดลใจ นักทาสี
ในภาพที่วัดที่งามมณฑลวิไล จิตการณมณฑลวิไล เป็นภาพที่เด่นชัดที่เด่นชัด
หนักดลใจ ช่วยเน้นกลุ่มภาพพิธีกรรม ให้เด่น สิ่งที่มีค่า เป็นพระเนตร และ สักกการ
สักกการ

๒. ถิ่นในสังคมเมือง
(นิเวศวิทยาเมือง)

สังคมเมือง

แบบพระชนก จิตรกรรม -----
โบสถ์วัดอู่ลัดดาภิรมย์ กรุงเทพมหานคร
ภาพฯ --- (รัตน ๑)

พุทธประวัติ: ตอนปราบ
พราหมณ์พญายักษ์ จิตรกรรม
วัดดอกพญา: ที่หน้าวัด
จักรวรรดิ กรุงเทพมหานคร
---- (รัตน ๑)

รัตนโกสินทร์ (ทำ
ภาพพระแก้วมรกต)
จิตรกรรมในกรอบ
วัดทองสีสุก กรุงเทพมหานคร
---- (รัตน ๒)

อุทัยเมฆนิมิต และ
สถานีออกนคร จิตร
กรรมวัดบางลำภวนคร
กรุงเทพมหานคร --- (รัตน ๒)

ประสูติ วัดบางกอก
ตามภาพ...

นิเวศวิทยาเมือง จิตร
กรรมโบสถ์วัดสุทัศน์
เทพวราราม กรุงเทพมหานคร
..... (รัตน ๓)

พุทธประวัติ: รัตนโกสินทร์
วนประเพณี จิตรกรรม
โบสถ์วัดอู่ลัดดาภิรมย์
สังขยา (รัตน ๓)

เป็นหลักฐานแสดงภาพตามเรื่องราวพุทธศาสนาที่ชาวเมืองใช้ชีวิตในเมือง เช่น เนื้อหาเรื่องราวพุทธประวัติ
ตอนออกเมฆนิมิต สถานีออกนคร ไปยังพุทธนิมิต กรุงเทพมหานคร หรือภาพที่เรื่องราวในสังคม
ตอนหนีภัยกับสัตว์ประหลาดยักษ์ที่มากลุ่มกรุงมโหฬาร หรือภาพที่เกี่ยวกับงานกนกที่
พระเวสสันดรแสดงตนว่าสัตว์ในป่าในเมืองเรศดุจด. หรืออีกภาพที่แสดงตอนผู้ตกทุกข์ได้ยากหลงเข
เมืองเรศดุจด. องค์ประกอบที่เด่นชัดหลังที่เป็นโครงใหญ่ของภาพ มีภาพปรากฏ
ราชมณเฑียร มุขศาลา กำแพงแก้ว กำแพงวัง กำแพงเมือง เชื้อนตหน้าเมือง ทหารป
ทางที่กล่าวมาเป็นรูปทรงแบบเรขาคณิตที่ประกอบด้วย เส้นตั้ง เส้นนอน เส้นเฉียง
เป็นเส้นที่ให้พลังหนักแน่น มีนัยยะ เบี่ยงกรัก ทหารปทางปราสาทหินพันก้อนรอบล้อม
พื้นที่ว่าง มีสิ่งต่างๆ ที่มากมายดูซับซ้อน สลับซับซ้อน ความหมายลึกลับ ตามอุดมคติมนุษย์ทรง
พระนาง ผู้คนกระตือรือร้นในปราสาท ในวัง นอกเมือง นอกเมือง หลังเมืองเตลื้อ
ไหวแสดงเนื้อหาเรื่องราวอยู่ภายในที่ว่างที่กำหนดนั้น.

โครงสร้างส่วนรวมที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ในงานจิตรกรรม การเขียนก็ปรากฏทั้งเชิงและส่วนประกอบ
เช่น ฉากหลังฉาก ม่าน พระแท่นมโหฬาร เป็นการใช้สัญลักษณ์หลายอย่างที่มีความไว้อารมณ์
การ จิตรกรรม: ภาพวาดด้วยลายเส้นที่ออกมานั้นที่สื่อประสาธน์กัน อย่างลงตัวเช่น
เส้นสีแดงชาด เส้น ดินแดง ชมพู มณีกล่อมน้ำเงิน ม่วง ตาม พ้า เขียว ขาว ม่วง
เหลือง ที่สำคัญคือสีที่พบในเรื่องปราสาทระหว่างเสา หรือหลังม่าน ซึ่งเป็นสีแดงสด
ของสีชาด ทำงานร่วมกับสีทองแดง ขาวของของรูปทรงพระนาง และสีทองแดงของทรง
เครื่องประดับ เครื่องประดับที่โดดเด่น ดูเด่น เป็นสีฟ้า ... โดยมีสีมอดตาม เมฆกนก เทวอณ
แต่ของกำแพงเมือง กำแพงวัง และกำแพงแก้วที่ล้อมรอบอยู่ ... พร้อมกับมีสีเขียว
อ่อนแก่ เขียวเข้ม (เขียวเข้ม) เขียวเข้มตอ (เขียวฟ้า) เขียวตอง (เขียวทองอ่อน)
และเขียวตมเข้มของพื้นไม้ด้วยเน้นองค์ปราสาท กำแพง ประตู ซุ้ม รั้วให้วาทะที่อ่อน
ซึ่งเป็นสีส่วนใหญ่ของความลึกลับ ให้ความรู้สึกถึงความเคลื่อนไหวไปมาของกลุ่มภาพ
ในพื้นที่ว่างแต่ลึกลับ มีอารมณ์ที่มั่นคงไว้ใจ ได้ดัดแปลงแบบนารายณ์ของคนไทยที่เคลื่อนไหว
ไหวในเมืองตลอดเวลา.

๕) สีในภูมิแนวระนาบ
(ภาพถักดอกลูก - พุทธเรื่อง)

สีในภูมิประเทศ

สีในภูมิแนวระนาบ
จิตรกรรมในลักษณะภาพ
รวม.

เป็นสีที่แสดงภาพตามเรื่องราวทางพุทธศาสนา ที่จัดออกของเรื่องใช้สีจัดอยู่กับเรื่องราวชาติใน
ภูมิประเทศ ที่เป็นป่าไม้ ภูเขา โขดหิน เป็นต้น ต้นไม้พรรณพฤกษาน้อยใหญ่ เช่นภาพ
พุทธประวัติตอน ๑๑ สีชมพูสีจางรวม มาดสีเทาเรื่องสุวรรณภูมิที่เลี้ยงดูพ่อแม่ตามอด

สีในภูมิแนวระนาบ
ภาพถักดอกลูก
กรรมภาพสีพื้นพุทธ
ศรัทธา

อยู่ในป่า มหัทธนี ตอนพระเวสสันดร เดินป่าไปสู่วางของตา หรือชูชกเดินมาขอ
๒ กมร องค์ประกอบที่เป็นโครงร่างใหญ่ของกลุ่มภาพ จะเป็นรูปทรงวงรี ภูเขา
โขดหิน นอน ตั้ เอน ต้นไม้หลักชนิด แม่ น้ำ สระน้ำ ถนนทาง ก้อนที่ ก้อนแม่

สีในภูมิแนวระนาบ
จิตรกรรมแนวภาพ
รวมชาติ

ทุกรูปทรงทางร่วมกันเป็นฉากหลังของกลุ่มภาพ มีรูปทรงเป็นอิสระ ทั้งก่อนหน้า ต้นไม้
จะประกอบ ตั้งนอน เอนอยู่ ตามความจำเป็นเพื่อเสริมอารมณ์ของกลุ่มภาพและองค์
ประกอบ รูปทรงอารมณ์เหล่านี้ กำหนดกว้างขวาง ถนน แม่ น้ำ สระ ท้องฟ้า

สีในภูมิแนวระนาบ
จิตรกรรมแนวภาพ
รวมชาติ

และโอบล้อมด้วยภาพรวมฉาก สลักโดยกรรมขนาดเล็ก รูปทรงพระ นาง ช่างปั้น
ตลอดจนสิ่งต่าง ๆ น้อยใหญ่ ทั้งสัตว์ หิน พืช และสิ่งต่าง ๆ ที่เคลื่อนไหวอยู่

สีในภูมิแนวระนาบ
จิตรกรรมแนวภาพ
รวมชาติ

ภาพที่วางที่ก้นหน้า เป็นไปดกมาเมื่อหาเรื่องทอ ทั้งกลุ่มภาพ รูปทรง ที่วาง มีสี
ต่างกันในภาพไม่ซ้ำซ้อน ระยะใกล้ตั้งแต่เป็นด้อยไปเป็นสลับตามเดลิออนไหว
ของกลุ่มภาพ และรูปทรง ด้อยเป็นด้อยไปประสานกลมกลืนกัน

สีในภูมิแนวระนาบ
จิตรกรรมแนวภาพ
รวมชาติ

โครงกล้านรวม เป็นสีพวงดในวรรณคดีสีอื่น สีฉากหลังที่เป็นภาพรวมชาติ
ส่วนใหญ่มีกเป็นสีมอ คือสีที่ผสมส่วนที่เป็นสีดำ ที่มีตามเข้ม และเพื่อลดความชัด
ของสี เช่นพื้นดินและภูเขา รวมทั้งโขดหินจะเป็นสีเทา มอหมึก มอดตามแก่อ่อน

สีในภูมิแนวระนาบ
จิตรกรรมแนวภาพ
รวมชาติ

สีอื่น สีน้ำตาลอ่อน-แก่ ... ต้นไม้ ลำต้นเป็นสีน้ำตาลอ่อน-แก่ พุ่มใบเป็นสีเขียว เขียว
ตั้งแต่ (เขียวอ่อน) เขียวเข้ม (เขียวเข้ม) เขียวเข้ม (เขียวเข้ม) เขียวเข้ม ...

สีในภูมิแนวระนาบ
จิตรกรรมแนวภาพ
รวมชาติ

บ่อ สระน้ำ แม่น้ำ เป็นสีที่อ่อน สีน้ำไหล สีมอดตามอ่อน-แก่ เทาอมม่วงอ่อน
ท้องฟ้า เมฆ เป็นสีมอดตาม เมฆดกม มอหมึก ฉากหลังรวมชาติทั้งหมดสี
จะออกในวรรณคดีเป็น ร้อยเน้นสีของตัวละคร พระนาง ขวัญขัน ที่เป็นสีอ่อนกว่า สด
กว่า โดยนิพพานสีที่คล้ายมีกร-มีสีขาว นวล และสีทอง แฉฉาว งามโดดเด่นขึ้นท่าม
กลบสีของรวมชาติฉากหลังที่มีโทนสีด้ากว่า

สังคมธรรมชาติ
จิตกรรณไทยก็เปลี่ยน เลื่อนแบบตามเป็นจริงในธรรมชาติ เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นต้น
มา เมื่อจิตกรรณไทยได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบสำคัญโดยรับอิทธิพลมาจากประเทศตะวันตก

๓๓ ทั่วทั้งจักรวรรดองศาใช้บริหารจัดการมณฑลหนึ่ง เดิมเคยเขียนภาพพุทธศาสนาซึ่ง
อุดมคติจากเรื่องไตรภูมิ พุทธประวัติ ทศชาติ มหาวชิราลง --- เริ่มต้นมาเขียน
เรื่องราวพุทธศาสนาที่ใกล้ตัวมากขึ้น เช่น พระราชพิธี ๑๒ เดือน พระราชกรณียกิจของ
พระมหากษัตริย์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ประเพณีชาวพุทธ ของตัวจริงเป็นต้น

... ภาพที่โดยเขียน สวรรค์ นรก ป่าหิมพานต์ เทวดา กัณหา กัณวี เปลี่ยนมาเป็นภาพ
สิ่งตมสิ่งแวดล้อมของตัวอักษรเขียนมากขึ้น เช่นภาพพระบรมมหาราชวัง หมู่บ้าน
ถนนเทียร พระที่นั่งหัตถ์นฤ จัตุราารามที่ลัดด้วย ภาพทิวเมืองมอดล กรมตำรวจ
เจ้าชาย ขุนนาง ขุนตบงๆ ปะทกฏขึ้นในจิตนาการมฟ่าผนัง ... ซึ่งเขียนนำวิจิตรการละ

รูปแบบตะวันตก ผสมผสานกับจิตกรกรรมไทย แบบดั้งเดิม เกิดภาพเหมือนตัวคน

พระราชวัง จัด สโมสรกันที่ใต้ถุน ภาววิจิตรของคนในสังคมไทย รัฐบาล
สามารถพบเห็นได้ในยุคนี้ ----- การเขียนภาพแตกต่งไปจากแบบดั้งเดิม ตัวภาพ
แม้ยังมีขนาดเล็ก แต่สื่อสื่อนระหว่างรูปทรงคนกับลักษณะของกรรมในภาพมีลักษณะ
เหมือนจริง คนจะมีขนาดเล็กกว่ารูปทรงสัตว์ด้วย แสดงให้เห็นบทบาทมากขึ้น

ในทูลถว้ของท้าว ลัทธินทรกรรม ทูลทวงพระสุโยม สักดิน เดว้องแต่งกายกั๊ยใหม่
ตามคำขั้ของท่นขดันั้น เจ้าชาย รุณนภจะนั้่งตัวมีโล่ลั้กั๊ยปะเตน ท้าวทว้
ป็นลั้ฉนทลวกกะลั้การลั้ฉนยอขดัแหลม ขั้ดท้าวรั้กษทพระลั้ฉนแต่งกายลั้ฉนใหม่แบบขดั

ต่อไป ... แต่ภาพโดยรวมของภาพจิตรกรรมยังให้ความรู้สึกแบบที่คน
ดูมองจากที่สูง เหมือนภาพจิตรกรรมไทยในอดีต.

โครงการในภาพเป็นสัญลักษณ์แบบของจังหวัดที่สร้างขึ้นใหม่ในธรรมชาติ สืบ
พระบรมมหาราชวัง วัดพระแก้ว วัดวาสุกรี วัดสุทัศน์ สิ่งของเครื่องใช้ ภูมิประเทศตาม

ข้าแต่... องค์จอมพล... ข้าพเจ้า...
ในเรื่องความเข้ม มีน้ำหนักมาก การเขียนต้นไม้นี้ ผมไม่ได้ใช้ของอ่อน-แก่เป็นลักษณะแบบ
ประติมากร ใช้กระดาษเรียบ หรือ เปลือกกระดาษห่อสีกระดาษทั้งน้ำหนักอ่อนแก่ เป็นใบไม้ ผมไม่

--- ประดิษฐ์ใช้จากกล้วยหรือเปลือกถั่วกับขี้เถ้าหรือขี้วัวแห้งทำเป็นก้อนกลมๆ แล้วนำไปตากแดดให้แห้งสนิท
... สัก 1 ชั่วโมง แล้วนำขี้เถ้าหรือขี้วัวแห้งมาผสมกับขี้เถ้าหรือขี้วัวแห้ง แล้วนำไปตากแดดให้แห้งสนิท
... แล้วนำขี้เถ้าหรือขี้วัวแห้งมาผสมกับขี้เถ้าหรือขี้วัวแห้ง แล้วนำไปตากแดดให้แห้งสนิท

จัดจาก (ก) ๓๐๐๐๐๐ บาท

๒ การใช้ของกลุ่มภาพขนาดเล็ก

สีเทาขัดแย้ง
(มรดงญ... ใบลัดจัดจลัด)

สีของกลุ่มนภาพที่ขัดแย้ง

สีของกลุ่มนภาพขนาดเล็กบนของหนึ่งก็แสดงถึงความขัดแย้งกันทางสีเงา ทำให้ออกมาตรงกันข้าม

มีโพธิ์เกิดหัวทัว
พารามณ์ จิตกรรม
ใบลัดจัดจลัดจลัด

เช่นตรงการจั่วสี การกลิ้งตาม ภาพรับ ความขัดแย้งกันมา การแย่งชิงการทะ
ละเยาะแย่ง การหนี้อย่างต่างๆ ... แล้วออกด้วยรูปทรง หรือกลุ่มรูปทรงที่แสดง
พลังจิตดิพน มีสีลัดทำทงที่เคลื่อนไหว ราวเร็ว รูปทรงตั้งแต่ ๒ รูปทรง
ขึ้นไปทำงานรับส่งกัน เป็นจังหวะสีลา ราวเร็ว วนวนวน หรือเกี่ยวกระหวัดออก
รัดกัน ด้วยแขนขา จิ้งจอก เข็มแข็งและทงทง.

มรดงญ จิตกรรม
ใบลัดจัดจลัด

โดยที่ลัดนรรมที่นำมาใช้ในองค์ประกอบที่ขัดแย้ง ปะวะกันนี้ มักใช้สีที่ลัด
ไล่ของสีทอง เหลือง แดง แสด เขียว พ้ำ ชมพู น้ำตาล เป็นสีที่ลัดตกโดยมีก
เน้นสีเหลืองและสีเขียวซึ่งเป็นสีที่เข้มมากกว่าสีอื่นเป็นสีที่ลัดให้ผลทางสียต
ทางตามต้นต้นเท่าๆ ... มีสีพื้นหลังภาพเป็นสีส้ม เช่นสีพื้นกันก่อนท
ภาพ เป็นสีน้ำตาลอ่อน-แก่ หรือสีส้มอมส้มอ่อนแก่ มอดทมอมเขียว คั้น

มรดงญ จิตกรรม
จิตมาเกิด สัมภาพ
การ.

ทการกรรพที่ลัดต่อ
สีทลัดจิก จิต
กรรมใบลัดจัดจลัดจลัด

ไม่เป็นสีที่ลัดลอมท พมไม่เป็นสีเขียวอ่อนแก่เช่นเขียวใบแดง เขียวตงใบ
ตัดเส้นด้วยสีท สี่ของภาพลัดจิกภาพที่เป็น มอณ์ลัดจิกภาพที่ลัดของสีนี้ รว
เน้นสีของกลุ่มนภาพที่ทำงานขัดแย้งกันอยู่เมืองและเป็นสีที่ลัดไล่กว่าให้ถ่น
ขัดแย้ง.

ยกรทลัด (เมทจันก)
จิตกรรมใบลัดจัดจลัด
จลัด

นางอมิตตา

นางอมิตตา จิตกรรม
ใบลัดจัดจลัดจลัด.

๗ สิ่งของกลุ่มภาพพระนาคเอศิก
พิทักษ์ชน..ที่มีได้
 (มณฑลภาคอีสาน..ใบสกล
 จัตุจักร)

สิ่งของกลุ่มที่แสดงภาพพระพิฆเนศวร

พระมหาชนก ----- สิ่งของกลุ่มภาพพระนาคเอศิกที่แสดงภาพพระนาคเอศิก ธรรมชาตของท่อน้ำ ที่ปั้นปูนมีดมน จาก
 เมมมิตตริมตักมัน ด้วยพิทักษ์ชน และมหาสมุทร ล้วนใหญ่ | แสดงภาพพระมหาชนก

พระมหาชนก จิต ----- ตอนเรือลม หรือท้องฟ้ามีดมนโดยภาพเกิดด้วยพระนาคเอศิกที่พระนาคเอศิก หรือพระ
กรรมในลัทธิวิเวกธรรม ตามพระนาคเอศิก เป็นต้น ----- สิ่งที่แสดงภาพพระนาคเอศิกโดยรวม จะเป็นลักษณะหนัก
ตามพระนาคเอศิก

พระมหาชนก จิต ----- ตามพระนาคเอศิก ที่แสดงเนื้อหาของเรื่องในภาพ.
กรรมในลัทธิวิเวกธรรม ตามพระนาคเอศิก

๘ สิ่งของกลุ่ม
พระมหาชนก จิต
ในลัทธิวิเวกธรรม
ตามพระนาคเอศิก

๙ พระมหาชนก จิต
ในลัทธิวิเวกธรรม
ตามพระนาคเอศิก
ตามพระนาคเอศิก
ตามพระนาคเอศิก

๑๐ พระมหาชนก จิต
ในลัทธิวิเวกธรรม
ตามพระนาคเอศิก
ตามพระนาคเอศิก
ตามพระนาคเอศิก

๑๑ พระมหาชนก จิต
ในลัทธิวิเวกธรรม
ตามพระนาคเอศิก
ตามพระนาคเอศิก
ตามพระนาคเอศิก

๑๒ พระมหาชนก จิต
ในลัทธิวิเวกธรรม
ตามพระนาคเอศิก
ตามพระนาคเอศิก
ตามพระนาคเอศิก

๑๓ พระมหาชนก จิต
ในลัทธิวิเวกธรรม
ตามพระนาคเอศิก
ตามพระนาคเอศิก
ตามพระนาคเอศิก

๑๔ พระมหาชนก จิต
ในลัทธิวิเวกธรรม
ตามพระนาคเอศิก
ตามพระนาคเอศิก
ตามพระนาคเอศิก